

In iz grobov klije življenje . . .

Spisal dr. Jožef Debevec.

Ko listje pada z dreves in ko smrt koraka skozi gozd in po vsej naravi, tudi človek skoro nehoté zavije svoj korak „na ono tiho domovanje, kjer mnogi spé nevzdravno spanje.“ K nekaterim grobovom vodijo le malo shojene steze: to so grobovi, znani le majhnemu krogu. So pa tudi grobovi, h katerim roma ves narod. Tudi mi jih imamo nekaj takih, deloma starejših, deloma še čisto svežih . . . Milo se stori človeku, če je priča joku sirot, ki plakajo ob grobu materinem. Kaj naj jim pove v tolažbo? Pretresljivi so prizori po grobiščih na dan vseh mrtvih; kdo naj jih popiše? A če ves narod strmi v neizprosni grob in izdiše, kdo naj ga tolaži in kako?

Da mi je za zarjo blestečo pogledati
in kaj ljubega, dobrega ti povedati
v teh težkih dneh,
o domovina . . .

S temi besedami sklepa pesnik svojo pesniško zbirko. Kaj ljubega, dobrega torej ne ve povedati

svoji domovini v teh težkih dneh; morda v prihodnji zbirki? A česar si pesnik ne upa, to si drzne navaden prozaist: ko z grozo opazujemo, kako zevajo okrog nas grobovi in kako so tam, kjer je nekdan naš ded oral in kôpal in pel, „naši le samo grobovi,“ v teh težkih dneh vztrajamo trdno na svojem mestu, prepričani, da prav gotovo pride dan, ko tudi iz teh naših grobov priklje novo življenje . . .

Le poglejmo v nekdanje in sedanje čase!

V evropskih slovstvih je gospodaril dolgočasni, duhomorni klasicizem, učeno posnemanje starih klasikov, zelo umetna oblika, a vsebina prisiljena, nenaravna, brez globokih srčnih čuvstev. Tu obstane oko angleškega pesnika na zapuščenem vaškem pokopališču — srce mu je prešinjeno globoke žalosti, — iz prsi mu privre elegija o grobovih¹⁾ — ki

¹⁾ Pesnik je bil Tomaž Gray in elegija, ki jo omenjamo, ima naslov: *Elegy in a Country Churchyard* (Elegija na vaško pokopališče); spesnil jo je l. 1751. in je bila kmalu prevedena v vse imenitnejše evropske jezike, tudi v grški in hebrejski.

namah po vsej izobraženi Evropi obrne pogled od starih klasikov v sedanjost, v prirodo, v srce človeško, in prične se nova doba v slovstvih, najlepša, najplodovitejša, najživahnejša doba, romantika. Res, iz grobov je priklilo življenje!

V grobu je spala vsa nekdanja slava starodavne grške zemlje; v razvalinah je ležala Akropola atenska; veliko grobišče so bila stara, sloveča bojišča. Sinovi novogrškega ljudstva so stopali po tej zemlji, malo ali nič se zavedajoč, kaj krijejo grobovi v svojem osrčju; in svet se je malo zmenil za nesrečne dediče Periklejevega uma. Tu stopi nekega dne na obali Angleške v ladjo mlad lord; pripelje se mimo Itake, Levkadije v Grecijo in prevzet spominov opeva te grobove in razvaline. V enem dnevu postane svetovnoslaven pesnik sam, in ves omikani svet se začne zanimati za to ped zemlje.¹⁾ Iz grobov je priklilo življenje! —

L. 1817. vidimo drugega mladega moža, ki zamišljen koraka po okolici nemškega mesta Jene. Oči ima vprte v tla, iz prsi se mu izvije večkrat globok vzdih. Kaj ga napolnjuje s tako žalostjo? Grobovi! Kamor pogleda okrog sebe, zlasti kadar obrne pogled više gor proti severu, proti Labi, vidi same grobove, ki v njih počivajo sinovi matere Slave; njih je bila nekdanj ta zemlja, sedaj pa je vsa potujčena, nikjer ni čuti več slovanskega glasu, grobovi Slave otrok pa so pozabljeni . . . Naenkrat pa se mu zasvetijo oči, velika misel se bere iz njih, ki mu je kakor iskra šinila v glavo: opeval bo te pozabljene grobove, da zbudi iz spanja ves rod matere Slave. Prijel je pesnik pero in napisal nesmrtno svoje delo: „Slavi dcera“,²⁾ pesem o grobovih slovanskih, ki naj bi si pa vsaj nad njimi podali roke k slogi bratje Rus in Poljak, Čeh in Ilir. Preveč je znan zgodovinski vpliv tega umotvora na vsa slovanska slovstva, kakor da bi mi bilo treba o njem še dalje govoriti: mladi mož (Jan Kollár) je s tem delom postal oče pesniškega panslavizma, ki je gnal svoje valove daleč po slovanskih zemljah in tudi dol k nam ter zbudi povsod novo, veselo življenje. Iz grobov je priklilo življenje! —

Ko je temà padla nad Ukrajino in v grobni mir zavila vso ravnino — kakor poje naš pesnik — je narod maloruski živel bedno, suženjsko življenje; le ubogi kobzarji so ga z banduro v roci potujoč po Ukrajini tolažili. A danes narod ukrajinski vstaja k

novemu življenju! Kdo ga je zbudi? Dobil je v osebi Tarasa Ševčenka svojega pravega kobzarja, svojega najboljšega bandurista. Kot ubog deček se je Taras večkrat iz očetove kočice potepel vun iz vasi v nepregledno ravnino ob Dnjepru ter sedel časih na kakšno gomilo, katerih je ondi toliko, ter sanjal o junakih-kozakih, spečih pod gomilami . . . A kot mož je zlagal svoje nesmrtno dume, ki so pesmi o grobovih, gomilah,¹⁾ in njegov narod ga je razumel: Ukrajina s svojimi gomilami, opevana po Ševčenku, je postala bojno geslo mladega naroda. In iz grobov je priklilo življenje!

Kako skrivnosten je bil od nekdanj Egipt! Kako je vleklo ponosnega Rimljana v čudovito Nilovo deželo! Kako je tam bilo živahno literarno delovanje v helenistiški dobi! Knjižnica aleksandrijska, koliko zakladov duha je bilo ondi zbranih in lepo urejenih! Pa vso čudovito lepoto stavb, vse zaklade duha sta uropala plamen in pest — mesta egiptovska so razpadla v razvaline . . . A ne popolnoma! Iz razvalin vlečejo na dan napol sežgane, napol razpale zavoje, narejene iz stržena neke trave, pápyrus antiquorum imenovane, in glej! učenjaki hlastno segajo po teh papirjih, fotografirajo jih, študirajo, dopolnjujejo. In kaj je v teh krpah? Zgodovina starega Egipta se nam razodeva iz njih; kultura te dežele za rimskih cesarjev nam stopa tako živo pred oči, kakor da smo njih vrstniki. Iz grobov starega Memfiza, Panopelja, Teb, Elefantine, Krokodilopelja (Fajum) in drugih mest se nam odpira pogled v nekdanje vrvenje in življenje!

Otožnost se mora polotiti človeka, ki resno opazuje svetovno zgodovino, če pregleda v duhu vse zgodbe ponosnih Niniv. Kakor jesenski vihar ne odtrga le vrhov drevesom, ampak izruje iz tal tudi debla, tako je izbrisal s površja zemlje naval tlačnih narodov kraljevo prestolnico Ninive, v tako pestrih barvah slikano in popisovano od grških pisateljev (607. l. pr. Kr.). Takrat je utihnilo „veselo, brezskrbno stoječe“ mesto na vzhodnem bregu gornjega Tigrida, tlačiteljica narodov, ki je ošabno govorila — kakor priča prerok Sofonija (2, 15) — o sebi: „Jaz, in razen mene ni nobene!“ Utihnila je in padla v skoro popolno pozabljenost za stoletja. Že čez

¹⁾ Prim. n. pr. Jos. Abram, Kobzar (Leposlovna knjižnica, V. zv.), str. 107 nasl. „Duma“:

. . . Za stepe in gomile,
ki so v Ukrajini,
srce bilo je —
Naj le duša se kozaška
po Ukrajini sprehaja!
Tam široko je, veselo . . .
stepe, pragi tam grmeči
in gomile — gore! (t. j. visoko nasute ko gore.)

¹⁾ Bil je lord Byron, za Shakespearom najslavnejši pesnik angleški; l. 1809. je priplul na Grško ter ondi spesnil spev I. in II. svojega dela „Child Harold Pilgrimage“; prišla sta na svetlo meseca marca 1813 v Londonu. V treh dneh je bil razprodan ves natisk. Byron sam je izjavil: „Nekega jutra se zbudim in izvem, da sem slaven.“

²⁾ Prva izdaja l. 1824.

dvesto let ni nihče več vedel za njeno ime; kajti ko je Ksenofon (l. 401.) z ostankom svojih deset-tisočev marširal navzgor ob Tigridu in prekoračivši reko Zâb prišel do razvalin ninivljanskih, še imena „Ninive“ ni več slišal; samo en del mesta popisuje, ki ga imenuje Lariso (Anab. III. 4). In kako dolgo se je držal Babilon, ki se je prej z Ninivami boril za prvenstvo? Ko je l. 539. (12. okt.) postal last Perzijancev, se je še obdržal na površju, in Aleksander Veliki si ga je dve stoletji pozneje izbral celo za svojo prestolnico; toda ko je Aleksandrov general Selevk sezidal svojo prestolnico Selevcijo (okrog l. 300.), je Babilonu zadal smrtni udarec; ob Kristusovem času je bilo „to veliko mesto velika puščava“, kakor piše zemljepisec Strabon (XVI. 738). In odsihdob sta bili mesti Ninive in Babilon veliki mrtvaški poljani, iz katerih so štrleli semtertja zasipi, od Arabcev „tell“ (= holmci) imenovani, kot žalostne priče slavne preteklosti.)

Toda tudi za ti dve mrtvaški poljani je moral priti dan vstajenja in življenja: v začetku XIX. stoletja so podjetni raziskovavci izkopali globoke rove v osrčje grobelj in začeli so prihajati na dan spomeniki umetnosti in slovstva; najbolj zanimivi so kosovi opeke s klinasto pisavo. Sedaj učenjaki že dobro bero klinopise in v Nemcih že izhaja „Klinopisna knjižnica“,²⁾ ki po več nego dvatisočletnem molku zopet govori o slavni zgodovini Niniv in Babilona. In zdaj se pričinja šele življenje! Veda je dobila novo torišče in uma bistri meči se sukajo. Ena vrsta asiriologov (Fr. Delitzsch) vidi v Babilonu ono kulturno silo, ki je vodila duševno življenje vseh narodov prednje Azije (tudi Izraelcev, prim. Delitzsch, „Babel u. Bibel“), drugi pa so opreznější in vidijo v starohebrejskem slovstvu in v tedanji kulturi odlične prednosti, ki jih Babilon nima. Iz grobov izkopane klinopise je hotela neka veda porabiti, da bi smrtno zadela Sveto pismo; a zdi se, da bo mesto smrti tudi iz teh grobov za Sveto pismo stare zaveze prišlo le novo potrdilo in novo življenje.³⁾ Zgodilo se je v naših dneh s slovečim Hamurabijem tako kakor takrat, ko sta Renan in dr. F. Strauß izdala vsak v svojem zmislu življenje Jezusovo: v hipu je bilo malodane vse očarano od novih misli, sčasoma pa pride iztreznenje, in sedaj noben resen učenjak ne pritrjuje več podmenam omenjenih pisateljev.

¹⁾ Prim. E. König, Neue Jahrbücher f. d. kl. Altertum XXI., XXII. zv. 7. seš. (1908.)

²⁾ „Keilinschriftliche Bibliothek“, izdaja Eberh. Schrader.

³⁾ Prim. najnovejši spis o tej stvari v Neue Jahrbücher (1908) (gori n. m.) E. König, Babyloniens Einfluß auf die Kulturgeschichte, str. 441—473, kjer pis. odločno pobija Delitzsch ter kaže velike prednosti, ki jih ima st. hebrejska kultura.

Ali naj navedem še novih dokazov, da iz grobov res klije novo življenje? Ali naj pripovedujem, kako se je zbudilo k čisto novemu življenju klasično starinoslovje, odkar je H. Schliemann začel kopati na razvalinah Homerovega Ilija? ali odkar so začeli razkopavati razvaline nesrečnih Pompejev?¹⁾

Nekdo²⁾ je izrekel odločno trditev, da je vsa stara kultura Arijev — dokaze navaja za Indijce, Grke in Rimljane — vzrasla iz grobov. Kako to? Pot njegovega dokazovanja je ta-le: Najstarejše verovanje Arijev, kolikor ga moremo zasledovati, je to, da so bili trdno prepričani o nadaljnem življenju po smrti, in sicer tako, da je po njih verovanju rajnikova duša ostala s telesom združena v grobu; menili so, da rajnik v grobu potrebuje jedi in pijače, pa tudi sicer druge postrežbe, in zato so pri našali ob določenih dnevih na grobove jedil, kolačev, vina; vino so vliвали v grob skozi luknjo, ki so jo v ta namen pustili pri vsakem grobu. Iz tega verovanja moramo tudi razlagati običaj, da so stari pobili često sužnje in konje rajnikove; mislili so, da vsega tega rajnik potrebuje v grobu. Ako je sin lepo skrbel, da je pokojni oče imel v grobu dovolj jedi in pijače, mu je bil duh očetov dober varih³⁾ v vseh potrebah; če pa je opustil daritve na grobu, je hodil duh nazaj strašit. — Do šestega kolena nazaj je moral vnuk žrtvovati svojim dedom. Zato je pa vsak Arijec smatral za najnujnejšo potrebo in dolžnost, da dobi zakonitega potomca, ki bo skrbel zanj v grobu. In tako je nastal — pravi Fustel de Coulanges — iz vere v življenje tam notri v grobu zakon. Blizu pri vhodu so počivali rajni dedje v zemlji, drug poleg drugega; a sredi hiše pa je moral neprenehoma goreti ali vsaj tleti ogenj, ki ni smel nikdar ugasniti; bil jim je svet, božanstven, morda simbol rajnikih. Trdno je moralo stati ognjišče; s tem so nehali biti skitalci, bili so stalni. — In ker je svet ogenj gorel na ognjišču, zato je bil tisti prostor svet, tujcu nedostopen. In na zemljo, kjer so počivali rajniki, tudi ni smel stopiti noben stranec; bila je sveta last samo dotične rodbine. Tako se je razvila zasebna last.⁴⁾ — In ker je smel dedom žrtvovati samo sin (ozir. posinovljenec), se je naravno

¹⁾ Po določenem načrtu kopljejo šele od l. 1861., ki ga je napravil tedanji prof. Fiorelli; sedaj je Pompejev odkopanih komaj tretjina; preračunjeno je, da bo celo mesto odkopano približno okrog l. 1950.

²⁾ Francoski zgodovinar Fustel de Coulanges († 1889) v svoji sloveči knjigi „La cité antique“, Paris, 1908, 20me édition.

³⁾ Rajnike, v grobu počivajoče, so zvali Grki δαίμονες (iz δάσι-μων, hrv. ú-des?) ali tudi ἕρωες (vari-h?), Rimljani lares, manes, genii.

⁴⁾ Te nazore o zasebni lasti razvija Fustel n. m. stran 62 nsl.

razvilo iz te vere tudi staro dedno pravo, vsled katerega je dedoval samo najstarejši sin. Ta je bil v obitelji svečenik, sodnik, kralj. Sčasoma so se začele obitelji družiti v večje organizme, a sveto so čuvale vsaka svoje rodbinsko verstvo; te stare rodbine so bile pozneje t. zv. patricijske rodbine. Ker po njih verovanju niso dedje trpeli nobenega tujca, zato je bil odpor patricijev proti plebejcem, ki so se pozneje priselili, tako velik. Torej zadnji vzrok tem bojem je tičal v veri. Tako bi bilo torej — po mnenju Fustelovem — vse kulturno življenje starih Arijev imelo svoje prve korenine — v grobovih.

Ali segam predaleč nazaj po dokaze za svojo trditev, ali so ti moji dokazi le dozdevni? Ozrem

se edinole še v krščanske katakombe, ki je iz njih prva Cerkev zajemala silno moč in jo zajema še zdaj, in menim, da sem podprl popolnoma svoje dokazovanje.

Kolikokrat se je vresničil vzklik: „Ex ossibus ultor!“ (Vergil, Eneida, IV), t. j. iz kosti, iz groba bo vstal osvetnik! Izpolnjuje se prerokovanje Gregorčičevo o grobu hajdukovem:

„Tam spi hajduk, — on mirno spi,
a duh njegov živi, budi;
množé borilcev se vrsté,
gorjé ti bo, Turčin, gorjé!

A bodi dovolj.

Tudi iz naših grobov bo vzkliklo novo življenje!

Mladini.

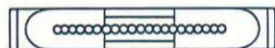
Zložil Anton Medved.

O mladina, zdrava kakor ptič,
na perotih naglega mišljenja
kvišku se tvoj smeli duh popenja,
vrtoglavice ne čuti nič.

Pred teboj se kakor morska plan
širi dela nepregledno polje.
Uma plamenica, sila volje
prerokujeta ti velik dan.

In mi stari gledamo naté,
čudimo se tvoji moči mladi,
za teboj bi radi in neradi
strah in up nam polnita srce.

Strah in up, a brez voščila ne:
naj bi tvoja moč nam dan prinesla
Tvojim rokam prepustimo vesla,
jadra, sidro — le krmila ne.

Jesen.

Zložil Anton Medved.

S planin je v mirno stajo
prignal pastir ovce,
sinice ščebetajo,
drevesa rumene.

Zarano čez poljano
prisopla je jesen,
odeta v mrzlo slano,
po svoj bogati plen.

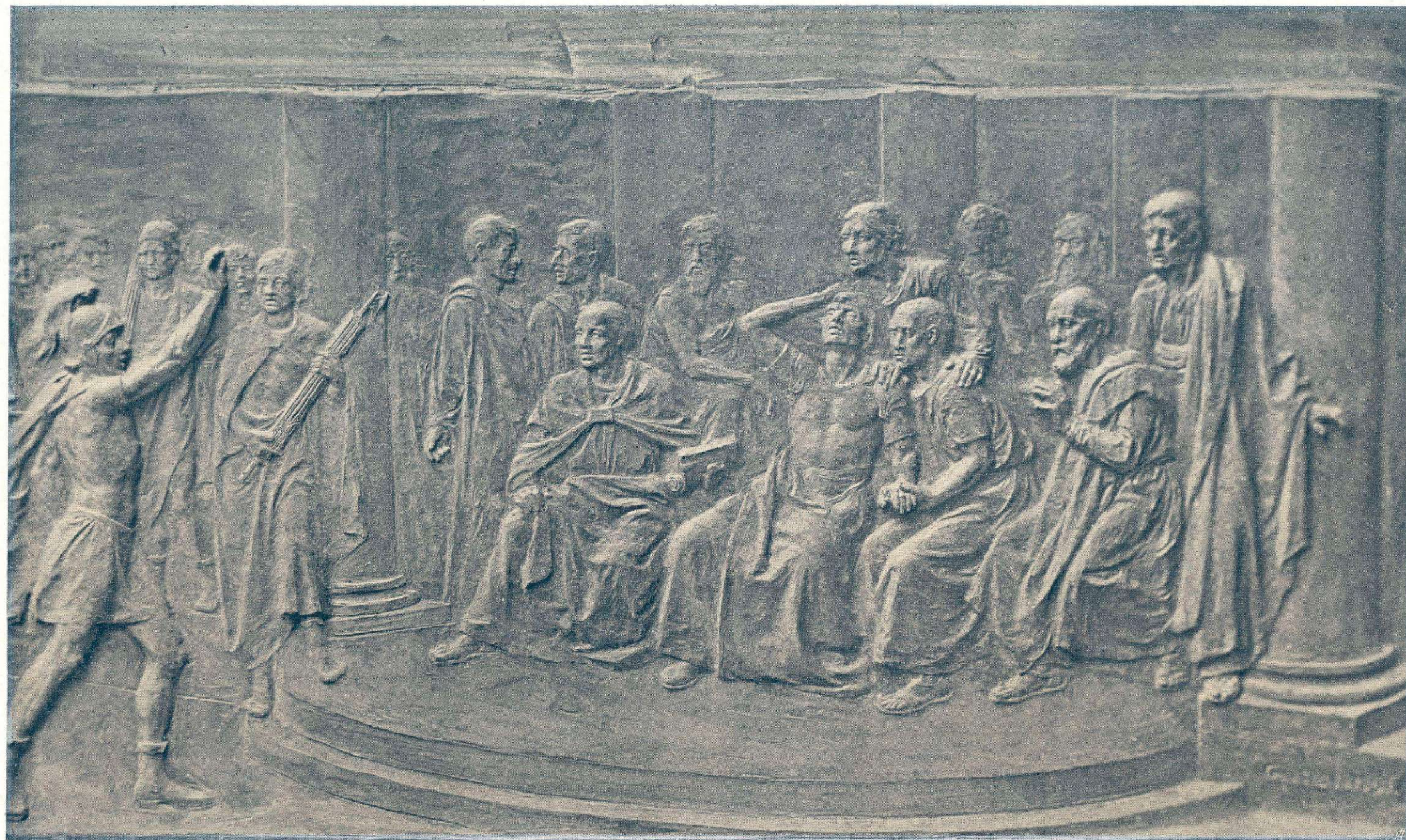
Pod medlim solničnim bleskom
vse rožice mrjo
in višnjevim podleskom
naročajo v slovo:

O trate zadnji sini,
cvetite dolgo še!
Zvestobe ste spomini,
pokore same ne.

Ko v novo se zelenje
ogrne zemlje vrt,
vi znanite vstajenje,
kot znanite zdaj smrt!

„HANIBAL PRED VRATMI!“

JOŽEF VRBANIJA

Mater Dolorosa.

Zložil Silvin Sardenko.

XI. Spev.

Dopolnjeno je.

Le ugasni,
solnce plameneče!
Glej, tvoj Stvarnik
v smrtnem snu trepeče.

In tedaj je
solnce otemnelo,
kakor da bi
vso skrivnost umelo.

Le odgrni,
zemlja, se nemudno!
Tvoj Gospod je
glavo nagnil trudno.

Odgrnila
zemlja hladno krilo,
da Gospodu
dala bi gomilo.

Le se dvigni,
skala, z drzno silo,
da pokriješ
Stvarniku gomilo.

In z grmenjem
pokale so skale,
da bi Njemu
grob zavarovale.

* * *

Kakor rosni
list na roži strti,
ko je kosa
sekala po vrti:

Tam pod križem,
pod krvavim baldahinom
žalostna je Mati
plakala za Sinom.

Dete moje, moja sreča,
sreča moja neizmerna!
Kaj o Tebi sanj nebeških
sanjala je duša verna.

A sedaj si, sreča — mrtva!

Dete moje, moja radost,
radost moja neizrazna!
Kakor zvezda tihi noči
Ti si bila mi prijazna.

A sedaj si, radost — mrtva!

Dete moje, moja nada,
nada moja zlatokrila!
Po blestečih holmih rajskih
kolikrat si me nosila.

A sedaj si, nada — mrtva!

Dete moje, moja slava,
slava moja bogovdana!
Kak sem bila v zarji Tvoji
jaz češčena, blagrovana.

A sedaj si, slava — mrtva!

O moj Sin in vsa tolažba,
vsa tolažba v mojih dnevih!
Ko se tebe je spominjal,
duh je rajal v sladkih spevih.

A sedaj, tolažba — mrtva!

O moj Sin, moj mir blažilni!
Kakor ptice vrh platane
moje misli so pri Tebi
mirovale tihozbrane.

A sedaj si — mrtev! mrtev!

Dete moje, moja žalost,
kak si bridko legla vame!
Kam te hočem potopiti?
Vse morje te ne objame.

Morebiti
tvoj pogled te vara?
Sin ti, Mati,
še živi nemara?

Morebiti
še srce utripa,
da ubrani
smrtnega se hipa?

Čakaj, žena,
jaz te bom uveril. —
In vojak je
sulico nameril.

In z ostrino,
svetlo kakor novo,
je prebodel
srčno stran Njegovo.

Glej, pritekla
kaplja je rubinska —
zaihtela
duša materinska.

Glej, pritekla
kaplja je vodena —
zadrhtela
bridka duša Njena.

Kaj si storil,
ti vojak strupeni?
Dve sta srca
v hipu prebodeni.

Kaj si storil
v besnosti prekruti?
Prvo nosi,
drugo rane čuti.

V prvem vsaj je
kri odtekla zadnja —
ali v drugo
kri se zлива jadna.

A ko je videla Srce
odprto Magdalena,
zamislila je hvalnico
nje duša preiskrena.

Zahvaljen bodi, ti vojak,
zahvaljen bodi tisočkrat,
da si odprl le-to Srce,
ki nam je drago tolikrat.

Nemara ti je nevede,
roko vodilo to Srce,
vodilo nehote roko,
da si Srce prebodel to?

Sedaj pa vem, sedaj pa zrem,
zakaj tako ljubilo si,
zakaj tako trpelo vse
in vse nam odpustilo si.

Kako je ogenj Tvoj žareč
in od ljubezni krvaveč,
kako globoko Tvoje dno,
ne vidi vanje več oko.

Zahvaljen bodi, ti vojak.
Jeklenke tvoje grenka ost
odprla nam je drugi raj
in vso sladkost in vso blagost.

Ali ljudstvo,
drug za drugim nemi,
tiho šli so
po nenadni temi.

Zemlja tresla,
tresla njih se duša:
Mar zagrebe
nas že grobna ruša?

Šli so brzo
kakor divji vrelci:
Morebiti
pa smo hudodelci?

Morebiti
Nazarejec oni
Sin je božji?
Večni, k nam se skloni!

Kdo je tamkaj?
Čudež ta strahotni!
Ni li tamkaj
rajni modri Otni?

Dali smo ga
tja med skale sive.
Kaj da mrtvec
pride spet med žive?

* * *

Na Golgoti
še nekaj src je vdanih,
še nekaj src skesanih
ostalo z Materjo
pod križem žalostno.

Kot val za valom
na morju razdivjanem,
nad Devino je dušo
privrela nova skrb:

Kdo ji bo s križa
Gospoda snel?
In kdo pokopal?
Kateri grob ga bo sprejel?

Ne skrbi, Mati!
Glej, že prihaja
Arimatejski Jožef
in Nikodem iz mesta.
Že neseta tančice
in že dehti mazilo
po Golgoti.

V skrivnostnem strahu
iztrgala sta žeblje
iz krvavečih ran;
v ljubečem trudu
zavila sta v tančice
Gospodovo telo.

Nalahno položila sta
to bitje najčistejše
v naročje najčistejše
v naročje — Materi.

Spet Materi kot v davnih dneh
v naročju Sin počiva —
nekdan je sanjal sladki sen,
sen smrtni danes sniva.

V oči Mu božje gleda spet.
Kot biserna svetinja
nekdan je v njih se svetil dan,
a danes noč se zgrinja.

In zopet kakor v davnih dneh
strmi Mu v lica sveta,
nekdaj cvetoča kot pomlad,
a danes vsa brez cveta.

Ne ganejo se ustne več
usehle, posinele,
ko zadnjo so besedo že,
„Dopolnjeno“ velele.

Ne dvignejo se več roke,
ni mar jim več objema;

odkar so križ objemale
jih smrtni mir prevzema.

Ne vzgibljejo se več noge.
Kdor šel je pot kot one,
izmučeno bi koprnal,
kdaj jih k pokoju sklone:

Samo Srce, kot prej nikdar,
sedaj se je razkrilo,
iz grudi gleda vprašajoč:
Kaj nisem vas ljubilo?

(Konec.)

Filozofija romana.

Spisal dr. Leopold Lénard.

Nekdo je rekel, da so ravno najbolj navadne besede večinoma tudi najmanj znane. To, kar nas takorekoč vedno spremlja po vseh stezah našega življenja, obrača navadno najmanj nase človeško pozornost. Ko je začel človek prvič premišljevat, je začel šteti zvezde na nebu, potem se je obrnil k prirodi, ki ga je obdajala, slednjič šele, po dolgem, dolgem blodenju, se je obrnil z razumom tudi nase in začel študirati samega sebe. A tudi tu so mu najprej pale v oči njegove fizične lastnosti in šele pozneje je prišel na to, kar mu je najbližje in najbolj intimno — na delovanje svoje duše.

Roman nas spremlja povsod, iz njega zajemamo neprestano toliko snovi za naše življenje in mu spet oddajamo, kar smo preživeli. Roman je star, jako star; toliko let šteje, kakor človeški rod, kajti začel se je s prvim človekom in se piše neprestano naprej v veliko knjigo življenja.

Kaj je torej roman?

Vprašati po bistvu kakšne stvari, po tem „kaj je“ dotična stvar, po vzrokih in učinkih, se pravi pisati filozofijo dotične stvari. Vsaka stvar ima svoje bistvo, z drugo besedo: ima to, s čim je to, kar je in ni nekaj drugega, vsaka stvar ima svoj vzrok in svoje učinke, vsaka stvar ima torej tudi svojo filozofijo.

Imamo filozofijo vere, filozofijo zgodovine, filozofijo filozofije, filozofijo ljubezni in strasti, lepote in greha, bolesti in smeha, dobrega in zlega, godbe in plesa. Ravnotako govorimo torej tudi lahko o filozofiji romana.

Nemškega pisatelja Görresa je imenoval Napoleon I. peto evropsko velesilo. Še nekoliko bolj konkretno bi lahko dandanes imenovali roman eno iz-

med svetovnih velesil. Kar je segalo poprej samo v življenje posameznikov, sega sedaj v življenje človeške družbe in vsega človeštva, roman je postal socialno „dobro in zlo“. Sedaj, ko imajo posamezni kulturni narodi že precej natančno obdelano zgodovino svojega slovstva in ko imamo še več in deloma izvrstnih del o zgodovinah svetovnih literatur, se bo kdaj morda tudi našel človek, ki se bo posvetil izključno nalogi, da nam napiše filozofično zgodovino romana. Tu bom jaz skušal začrtati meje, med katerimi si predstavljam, da se bo gibala taka razprava.

* * *

Nobena beseda ne izraža vsega tega, kar pomeni. Beseda je vedno tuj denar, ki nikdar ne odda popolnoma domače veljave. Je alegorična slika, iz katere mora človek šele uganiti njen pomen. Tako moramo iz besede šele uganiti idejo, katero pomenja. Še večkrat je pa beseda zastor, ki zakriva idejo, katero imamo v glavi. V tem smislu velja, kar je rekel neki francoski državnik: Besede so zato, da misli zakrivajo.

Nekatere besede izražajo torej nekaj pravega bistva, druge pa čisto nič. Ako slišim n. pr. besedo „evangelij“, vem: „ev“ pomenja v grškem jeziku „veselo“ ali „dobro“, „angelion“ je „novica“, torej „evangelij“ == „vesela“ ali „dobra novica“. Ako slišim besedo hči, ter iščem s pomočjo primerjalnega in zgodovinskega jezikoslovja prvotni pomen te besede, najdem, da je pomenila v prearijskem jeziku isto kot „molzeča“. Torej mi je beseda sama odkrila že vsaj en del mojega pomena, toda nikdar ne odkrije vsega. „Evangelij“ ni samo „dobra novica“ in „hči“ ni samo „molzeča“, ampak opravlja še razne druge posle.

Druge besede pa niti toliko ne odkrijejo.

Ako slišiš na primer besedo „magnet“ in začneš zgodovinsko in etimologično preiskovati njen pomen, prideš slednjič do tega, da so v starem grškem mestu „Magnezija“ najprej poznali „magnet“, toda, kaj ta beseda pomeni, nisi še iz tega izvedel čisto nič.

Podobno je z besedo „roman“.

Če preiskujemo njen pomen zgodovinsko in etimologično, pridemo do zaključka: „Roman je nekaj, kar je lastnina romanskih narodov ali kar je v duhu in po običaju narodov.“ S tem pa se še nisem čisto nič približal rešitvi vprašanja: Kaj je roman?

Predvsem vidimo, da roman ni samo lastnina romanskih narodov. Roman je že bil, ko zgodovina še ni ničesar vedela o romanskih narodih in se je vedno nahajal in se še nahaja tudi pri narodih, ki niso nikdar imeli stika z Romani, podobno kot je magnet bil pred Magnezijo in zunaj nje. Ime je torej čisto slučajno, nezgodovinsko in nelogično, ki nam ne more ničesar pomoči, da bi se približali spoznanju, kaj je bistvo „romana“.

Torej preostaja le še druga pot, da vzamemo vse romane ali vsaj vse karakteristične, preiščemo, kaj imajo skupnega, sestavimo, kar je vsem skupno in sklenemo: To je bistvo romana.

To bi bilo na videz čisto mehanično delo, toda praktično je neizvršljivo, prvič, ker bi bilo tako delo preogromno, drugič in glavno pa še, ker bi na ta način morali toliko časa luščiti in luščiti, da nam ne bi ostalo nobenega jedra. Roman ene skupine narodov se namreč tako razlikuje od druge, ene periode človeštva od druge, da je težko najti v vseh skupno jedro.

Morali bi vzeti vse romane, ali vsaj vse glavnejše. Torej bi morali še poprej vedeti, kaj je to — roman? Morali bi imeti merilo, po katerem bi ločili roman od neromana, potegniti bi morali mejo med romanom in neromanom. A take meje ni.

Toda ravno s tem smo že odkrili dve lastnosti — res, da samo negativni —, po katerih bi mogli priti do spoznanja bistva romana:

1. romani raznih vekov in raznih narodov nimajo skoraj ničesar skupnega;

2. med romanom in neromanom ni nobene trdne in določene meje.

Začnimo z drugim:

Naše znanstvene knjige so vedno razdeljene na razne dele, poglavja, člene, paragrafe, številke itd., ker naš razum hoče takoj vse vkleniti v sistem, vjeti v ojnice, razdeliti logično in simetrično in spet sestavljati. To je potrebno, da se stvar lažje razume in pregledno obdrži v spominu, toda v resnici ni tako. Priroda ne pozna takega sistemovanja,

ona ne stavi mej, v njej prehaja vrsta v vrsto, kraljestvo v kraljestvo, brez skokov in brez mej.

A še manj skokov in mej pozna duša.

„Od veličastnega do smešnega je samo en korak“ — pravzaprav ni nobenega koraka. Ista stvar zamore ob istem času pod raznimi oziri biti veličastna ali smešna. Ravnotako ni nobenih trdnih, določenih mej med ljubeznijo in sovraštvom, pogumom in boječnostjo itd. A še manj kot med nasprotnimi zamoremo potegniti meje med različnimi čuvstvi.

Duša je ena in nerazdeljiva in vse njeno delovanje izhaja in se vrača v eno ognjišče in središče.

Roman je duševni proizvod, je plod duše, odsev duše na zunaj. Duša se pa objavlja na najrazličnejše načine in se ne more nikdar izraziti in objaviti popolnoma kot bi se hotela. Vsi pojavi in vsa objavljenja duše na zunaj so pa v tesni zvezi med seboj, med njimi ni skoka in ni meje. Duša je večna jetnica, ki vedno koprni iz ječe po solncu in svobodi, po svetu in po Bogu in ker ne more z enim samim pojavom izraziti tega svojega koprnenja, se izraža na različne načine.

Šolske knjige imenujejo „roman“ daljšo povest, v kateri nastopa mnogo oseb, so dogodljaji bolj zapleteni in se razvijajo iz enega središča po nekem enotnem motivu. Toda to je jako nelogično in nejasno. Kje je tukaj meja med povestjo, novelo in romanom! Slednjič je prepuščeno volji pisatelja, kako hoče imenovati svoje delo, kajti bistvenega razločka med njimi ni. Ravnotako ni bistvenega razločka med romanom v šolskem pomenu in, recimo, epopejo. Da je eno pisano v prozi, drugo pa v verzih, to slednjič nič ne pomeni, ker med prozo in med poezijo tudi ni nobenega strogega razločka. Mi imamo na primer zgodovinska dela, ki so najpopolnejša poezija in imamo rimane kronike, ki so najbolj suhoparna proza. Kje je torej meja?

Istotako je samo fikcija govoriti o dramatičnem, epičnem in liričnem pesništvu. V staroindijskih epopejah se nahajajo popolnoma dramatični oddelki, Hektorjevo slovo je najlepša lirična pesem! Vse te delitve so torej jako površne in plitve in imajo svoj temelj v nekaterih slučajnih zunanostih.

Ako zasledujemo stvar še dalje, vidimo n. pr., da tudi ni nobene določene meje med poezijo in petjem. Da vzamem jako bližnjo primerico, prepričamo se n. pr. takoj pri prvi priliki lahko, da ni meje med vsebino pesmi in med petjem naših narodnih pesmi. Naenkrat izgine vsebina in ostane samo še napev, potem se pa spet prikaže; v enem trenutku igra vsebina večjo vlogo, v drugem jo napev popolnoma potlači. Ravnotako prehaja petje skoraj nevidno in neobčutno v godbo, godba pa v ples. Poljski „krovjak“ in rusinska „kolomejka“ na primer družita

v sebi poezijo, petje, godbo in ples tako tesno, da jih je težko raztrgati in če jih raztrgamo, ostane vsak del zase nepopoln. Podobno je v umetnih proizvodih. Opereta družiti v sebi poezijo, petje, godbo, ples; v tem odstavku prevladuje en del, v drugem drugi, a vsi tvorijo harmonično celoto. Umetna beseda, petje, godba, ples so samo različni načini, na katere objavlja človek svoja čuvstva in s katerimi izraža ljudska duša svoja vedno nenasitljiva in nenasičena koprnenja po življenju, po svetu in po Bogu.

Najprej je izkušal človek to svoje koprnenje izraziti z besedo, beseda je postajala vedno bolj obširna in vedno bolj umetna in tako je nastal roman v ožjem, šolskem pomenu, — roman v vezani in nevezani besedi, kakor se pravi, dasi ni logično deliti besedo na vezano in nevezano, ker ni med njima predela. Posamezni oddelki, fragmenti, bi rekel, romana so razni manjši slovstveni proizvodi: povestice, črtice, bajke, novele, krajše pesmi v raznih oblikah itd. Toda človek ni mogel z besedo izraziti vsega koprnenja svoje duše, pričel si je torej še pomagati s tem, da je izpreminjal glasove ter jih ubral harmonično. Kmalu je pa opazil, da nima v sebi dovolj glasov, da bi izrazil z njimi svoje občutke. V prirodi je slišal treskanje in grmenje, žuborenje vode in petje ptičev in neštivilno drugih glasov, ki so mogočno vznemirjali njegovo dušo, katere je hotel izraziti, kakor jih je občutil, a ni mogel s sredstvi svojega glasu. Iznašel je torej godala, s katerimi je lahko izražal svoja čuvstva bolj silno in mogočno in raznolično kot s svojim glasom. Toda petje in godba, to je bilo premirno in preumerjeno, da bi moglo oddati vse, kar je človeku polnilo dušo. Tresk v prirodi, žuborenje vode v potoku, to je nemirna in neumerjena sila. Torej je pričel človek nadomeščati ta nedostatek s kretanjem svojega telesa. S tem je pa tudi izčrpal vse svoje sile, izrabil vsa svoja sredstva, a koprnenje njegove duše je ostalo in ga gnalo vedno naprej, vedno dalje.

Ker je versko čuvstvo eno najmočnejših čuvstev prirodnega človeka, je človek tudi predvsem hotel izraziti s temi sredstvi svoje versko čuvstvo, svoje koprnenje po edini in neskončni dobroti in lepoti, po vesoljnosti in neskončnosti. Zato vidimo, da je prvotno človek umetno besedo, petje, godbo in ples predvsem rabil v službi božanstva.

Tako smo prišli do zaključka: Roman je izražanje čuvstev človeške duše z umetno besedo. Manjši slovstveni proizvodi so odlomki, roman v našem šolskem pomenu pa večji proizvod, dasi nobeden, tudi največji roman ni celota. Petje, godba in ples istotako kot tudi vpodablajoče umetnosti so dopolnilo, rekel bi, integralni del romana.

Roman v tem najširšem pomenu so torej vsi načini, na katere človeška duša objavlja na zunaj svoje vedno nenasičeno in nenasitno koprnenje.

V pričujočem sestavku govorim vedno o tem romanu v najširjem, popolnem pomenu. Ker je pa roman v navadnem, ožjem pomenu najbolj določen in najbolj celoten način, na kateri človek izraža svoje koprnenje, in so petje, godba, ples in upodablajoče umetnosti le nekako dopolnilo romana v ožjem pomenu, velja razprava predvsem tudi romanu v ožjem, šolskem pomenu.

Lahko bi tudi v pričujoči razpravi mesto besede „roman“ rabil besedo „umetnost“, toda odločil sem se za prvo, ker je bolj konkretna in ker velja razprava zlasti tudi, kot sem že rekel, romanu v navadnem, šolskem pomenu.

Rekel sem že, da med eno panogo umetnosti in med drugo ni nobene določene meje. Kraljestvo umetnosti je samo eno, kot je enotna duša človeška. Kakor je pa beseda glavno sredstvo, s katerim človek izraža svoje misli in čuvstva, tako je roman najbolj popoln in najbolj celoten način tega izražanja, in kakor je človek vedno potreboval, da izraža svoje misli in čuvstva, tako je vedno bil na zemlji roman, samo da je roman posameznih vekov in narodov jako različen drug od drugega, ker se je izpreminjal s človekom in z njegovim mišljenjem in čuvstvovanjem.

Predvsem moremo deliti roman na sledeče glavne dobe:

1. Roman starožitnih narodov.

Grško teogonijo in staroindijsko junaško pesem moremo popolnoma smelo imenovati roman starožitnih narodov. Tudi drugi stari narodi so imeli vsaj začetke in fragmente svojega romana. Kaj so glavne poteze starožitnega romana?

Ta roman se kvečemu samo po imenu vrši na zemlji, njegovo pozorišče so človeku nedostopni kraji — Olimp in Hades; v njem nastopajo bitja, ki jih ne moremo imenovati bogov po naših današnjih pojnih, a tudi niso ljudje. Božje in človeško se je v njih čudno zmešalo. Bogovi so dali svojo silo in razum, s katerim delujejo, a človek je dal svoje strasti, ki burijo in razvijajo dejanje. To čudno mešanje božjega in človeškega je nasprotovalo človeškemu estetičnemu čutu in preprečilo razvoj starožitnega romana. Indijski Višnu-Krišna ni več Bog, niti navaden popoln človek, postal je samo še neka meglena, fantastična figura, ki vedno izpreminja svojo obliko kakor megla na nebu, se učlovečuje in pozveruje brez zmisla in potrebe in proti vsem, ne rečem, še naravnim, ampak tudi estetičnim postavam. Ljudska domišljija je šla nebrzdano svojo pot in odbila popolnoma vsako sodelovanje razuma in čuvstva.

Poganski narodi so upodabljali svoje bogove v živalskih in človeških postavah, da bi pa izrazili njihovo nebeško moč in veličanstvo, so jim dali simbolično po več udov kot jih da priroda. Izobražali so bogove z mnogimi glavami, z rokami, očmi itd. ali pa so dali človeški postavi živalske dele in obratno, n. pr. človeški postavi roge, rep itd., ali so ustvarjali nestvore napol ljudi, napol živali. To je bilo nenaravno, lažljivo, in je žalilo vsled tega estetični čut človeški. Najbolj estetični vseh starožitnih narodov, Grki, so prvi občutili to napako in pričeli odstranjevati od svojih bogov vse take nenaravne priveske in prirodne nezmisle, odvrkli so iz svojega Olimpa vse fizične nestvore, nato jim pa ni ostalo gori drugega kot naga človeška telesa iz mrzlega marmorja. To naj bi bil njihov ideal, njihovi bogovi!

Komaj so se pričeli zavedati, kam so pripeljali svojo umetnost, je stopila na zemljo nova duševna velesila: krščanstvo. Ono je potegnilo mejo med človeškim in božjim, odstranilo od božanstva vse fizične nestvore, ki so samo žalili človeški estetični čut, z druge strani pa obdalo Boga z nebeškim sijajem in veličastvom in ni pustilo, da bi postal človeški kot je bil pri Grkih. Šele ono je ustvarilo realno podlago, na kateri se je mogel dalje razvijati roman, s tem, da je potegnilo mejo med Bogom in človekom, pritegnilo Boga k zemlji in ga predstavilo vsem ljudem podobnega, pustilo vpliv nadnaravnih sil na človeško življenje, a vendar ni pustilo zmešati Boga s človekom. Odstranilo je z Olimpa vse grdo in mu neskončno zvišalo njegovo veličastvo.

2. Srednjeveški roman.

Na tej poti se je razvijal roman dalje in razcvetel slednjič, v srednjem veku v popolnoma novi obliki. Srednjeveški roman se ne vrši več „in ultima Thule“. Njegovo pozorišče je naša zemlja in junaki so naši ljudje. Toda to niso navadni ljudje in njihova dela niso dela navadnih človeških otrok. Nadprirodne sile se vedno vmešavajo v njihovo življenje, vplivajo na njihovo usodo, razvozljujejo in odvozljujejo dejanje, zadržujejo in spet porivajo dalje. Viteški junak ubije zmaja, reši začarano princezinjo, išče svetega Grala in si ga hoče pridobiti z viteškimi čini. Starožitni roman je podoben otroku, ki steza roko po zvezdi na nebu, srednjeveški dečku, ki v zapečku posluša pravljice svojega deda.

3. Roman novega časa.

Nova doba nam je dala tudi nov roman. Ta je že veliko bolj človeški kakor pa srednjeveški. Junaki, ki tu nastopajo, so že popolnoma naši ljudje,

včasih celo jako majhni in slabi ljudje. Njihova dela so čisto človeška, lahko mogoča. Stari roman je smatral za prednost, ako je bilo dejanje kar najbolj nemogoče, da je bilo treba za razvozlanje velikega zaklada nadnaravnih sil. Moderni junak hoče izvršiti vse sam, z lastnimi silami, in v modernem romanu velja za neodpustljivo napako, ako je dejanje tako zavozljano, da ga ni mogoče odvozljati brez vmešavanja nebeških in peklenških moči. Kvečemu pusti še kje kakšno temno slutnjo ali nejasne sanje, le tako, da dela v bravcu primerni nastroj, dasi ne spada k sestavi dejanja in se lahko s svinčnikom prečrta iz knjige.

Toda, dasi se vrši moderni roman popolnoma na zemlji in so junaki čisto navadni ljudje, vendar njegovo dejanje ni navadno. Moderni roman pripoveduje nekaj takega, kar se na zemlji lahko zgodi, toda kar se pripeti na tisoč slučajev enkrat ali še enkrat ne. Njegov najljubši predmet je, da se dva, „On“ in „Ona“ nekje srečata, spoznata, zaljubita, obojestransko ali samo enostransko, in potem iščeta ali odbijata, slednjič pa dobita ali ne dobita. Njegova sestava je torej jako mehanična: gre se samo za to, da se dobi kolikor mogoče veliko epizod, rekel bi, rapsodij, katere vrine pisatelj med moment, ko se zaljubita in med konec in ki pospešujejo ali ovirajo konec celega dejanja — zakon ali smrt. Te rapsodije naj bodo kolikor mogoče čudne, nenavadne, iz trte izvite in iz palca izsesane, pa je roman zanimiv. Kot reakcija proti temu, se je pojavila četrta struja.

4. Naturalistični roman.

Nekega dne se je pisatelj, ko je tako iskal rapsodij, udaril po glavi: Ali ni to otročje! Belim si glavo, da bi si izmislil čudnih, nenavadnih dogodkov; ljudje jih bodo hlastno čitali, dasi vedo, da lažem, samo zato, ker je laž velika in zanimiva. Vulgus vult decipi, ergo decipiatur! — Ali je to res? Ali res ni nobenega drugega sredstva, nobenega drugačnega načina, na kateri bi jaz izrazil svoje misli in čuvstva in ljudje imeli prijetnost in lepega vžitka?

In pogleda skozi okno. — — —

Kako velik, prostran, mogočen svet se razvija pred njim, koliko razkošja, pestrih barv, cvetja in vonja je na njem, koliko skrivnostnih, mogočnih, nerazumljivih sil deluje na njem, se med seboj odbija ali privlačuje! In jaz! V kako tesni zvezi sem s to zemljo! Kako sem povsod odvisen od sveta! Vesel sem, če je on vesel, in žalosten, če je on žalosten; prijetno mi je, če delujejo meni prijazne prirodne sile, nesrečen sem, če prevladajo nasprotne. Svet je dovolj širok in dovolj lep, tu najdeš povsod, česar potrebuješ, ni ti treba bloditi daleč, čez goré in čez

vodé. „Greif nur hinein ins volle Menschenleben“ in našel boš vse, česar potrebuješ, lahko boš izrazil vse, kar misliš in čutiš, in vse bo dobro in lepo, ker odsev večno lepe in dobre prirode. Tako je nastala naturalistična struja, ki si je postavila za načelo: „Opisuj prirodo tako, kakršna je!“

Toda, kmalu se je moralo pokazati, da je to načelo nemogoče in absurdno.

Ne morem opisovati prirode take, kakršna je v resnici, ampak kvečemu le tako, kakor se meni vidi, da je, ali kakor jaz hočem, da bi bila.

Svet je jako širok, zemlja je obširna in življenje je obsežno in mnogovrstno. Ako je na vrtu tisoč cvetov in odtrgam enega, je to že delovanje mojega

kar imenujem potem „miza“. Mize same ne vidim, ampak imam samo vtisk belega, pločastega, trdega, visokega, širokega itd., in potem šele pridem s pomočjo filozofije do zaključka, da je to, kar leži pod temi vtisi, nekaj, kar morem pred drugimi ljudmi zaznamovati z zvokom „miza“.

Naj se umetnik še tako trudi, da bi opisoval prirodo tako kot je, vendar se mu to nikdar ne more posrečiti. Priroda je nekaj skritega in skrivnostnega, čemur se s svojimi čutili niti približati ne moremo. S čutili sprejemamo od zunanjosti samo nekaj vtiskov, toda ona nam niti ne povedo, če je zunaj nas kaj, kar odgovarja tem vtiskom. Do spoznanja prirode pridemo — vsaj deloma — šele z delovanjem razuma, torej z delovanjem človeške duše. Pri vsem tem pa še nikdar ne pridemo do natančnega spoznanja prirode, ne moremo nikdar potegniti meje med subjektivnim in objektivnim, koliko je v našem spoznavanju od zunaj in koliko je nastalo ali se izpremenilo pod vplivom duše.

Kako naj torej opisujem in rišem samo to, kar je zunaj mene v prirodi, ako tega niti ne vidim, ne čutim, se mu z vsem naporom svojih sil niti za potezo ne morem približati

Toda, ako bi tudi prirodo s svojimi čutili spoznaval tako kakor je, je vendar ne bi mogel nikdar opisovati tako kakor je.

— Priroda je obširna, ši-

roka in globoka, sredstva človeška pa jako, jako omejena. Torej ne morem opisovati nikdar cele prirode, ampak vedno samo majhen njen odlomek, in še tega ne vsestransko, ampak samo od ene, jako omejene strani. Od moje volje, torej od delovanja moje duše, je odvisno, kateri košček prostrane božje prirode si izberem in od katere strani ga pričnem opisovati. In ta moj opis, naj bi bil tudi najnatančnejši, ne bo nikdar predstavljal prirode tako, kakršna je, ampak vedno le to, kar jaz hočem in kar sem si jaz izvolil. In če bi združil vse te fragmente in bi jih pokazal kakšnemu bitju, ki bi ravnokar stopilo s katere zvezde, ne bo si nikdar moglo ustvariti iz njih pojma, kakšna je naša zemlja.

Vzamem samo en zgled:

MOST NAD „ŠUMOM“ V VINTGARJU

„jaz“, moje duše, da sem si izbral ta cvet in ne drugega. Torej že nisem objektivni. In ako vtrgam tako na vrtu nekaj cvetov, povežem v šopek in podarim tebi, ne bo ta šopek nikakor več objektivna podoba vrta, ampak mojih subjektivnih čuvstev in ljubezni do teh cvetov bolj kot do onih. Pisatelj torej že pri izbiri tvarine ne more biti popolnoma objektivni.

Ko si je pa izbral svoj predmet, ga spet ne more opisovati tako kakršen je, predvsem že radi tega ne, ker ga takega kot je, ne vidi in ne občuti. Če vidim pred samo mizo, ne vidim mize take kakor je. Jaz imam sabo celo vrsto čutnih vtiskov, s katerimi operira potem dalje moj razum, doker ne pride do spoznanja, da mora pod temi vtiski biti nekaj,

V slovstvu igra povsod veliko, največjo vlogo spolni nagon, tako da je nastalo popolnoma neopravičeno mnenje, kakor da bi roman — bodisi že roman v šolskem pomenu, ali roman v vezani besedi — epos — ali v dramatični obliki — bil nemogoč brez spolne ljubezni. In vendar je to popolnoma napačno. V življenju ne igra spolni nagon niti od daleč tolike vloge kakor v slovstvu.

Vzemimo povprečnega človeka, poljedelca ali obrtnika. Vsa svoja otroška leta, najmanj petino svojega življenja, je preživel — ako niso posegle v njegovo življenje kakšne izredne sile — ne da bi to vprašanje zanj sploh obstajalo. Pozneje je morda prišel za nekaj let, recimo za kakšnih deset, to je za eno sedmino življenja, nekoliko iz tira in se je morda pečal s tem vprašanjem več kot mu je bilo pozneje ljubo. Toda tudi v tem času mu je to vprašanje jemalo primeroma majhno število ur, ostali čas je veljal dnevnim opravkom in potrebam življenja. Potem se je pa oženil, ustanovil družino in dom in gospodarstvo, in spolno vprašanje je stopilo pri njem čisto v ozadje. Dan je posvečen trdemu boju za obstanek, noč potrebnemu počitku, toliko skrbi mu roji po glavi in trga srce od zore do mraka, od mraka do dne, komaj si odtrga tuintam trenutek za počitek in za razvedrilo. Doma ima ženo in otroke, za katere mora skrbeti. Slučaji, da bi pri teh razmerah spolno vprašanje v njegovem krogu izbruhnilo na dan, so v primeri z rednimi slučajmi vendarle redke izjeme. Ako bi bilo mogoče tehtati, meriti ali šteti vse skrbi, pretege koprnenja in hrepenenja, želje in čuvstva človeškega srca in jih potem sešteti od vseh ljudi skupaj, bi se videlo, da so skrbi in pretege, hrepenenja in koprnenja, želje in čuvstva, ki prihajajo iz spolnega nagona v primeri z drugimi v velikanski manjšini. — V slovstvu je pa ravno obratno.

Ako bi nekdo iz drugega sveta, ki ni še nikdar videl človeka in njegovega življenja, prečital celo svetovno literaturo, ter si iz nje ustvaril pojem o človeku, bi ga morda definiral: Človek je spolno bitje.

Roman goljufa vedno, ker ne more nikdar izraziti cele resnice, toda naturalistični roman goljufa najbolj, zato ker trdi, da hoče podajati golo resnico, a je ne more in noče, medtem ko roman starodavni ali srednjeveški in tudi roman iz nove dobe ali naravnost povedo, da kar opisujejo, je izmišljeno, ali pa vsaj pripoznajo, da je jako redek, izjemen slučaj.

Tretji pomislek proti naturalističnemu romanu je pa ta: Ti praviš, da je tvoj namen opisovati, risati in kopirati čisto, golo in nago prirodo po vsej svoji vesti in resnici tako, kakršna je! Toda čemu vse to? Čemu opisuješ prirodo?

Kakor hitro izključiš iz povesti človeško dušo in vzameš vse le kot delovanje snovi in sil, nimaš na to odgovora.

Ali bo tvoje pisanje le otročja igrača, kakor se igra slepi veter z jesenskimi listi, jih nanaša in raznaša — in to ni vredno razumnega človeka. Obrni se rajši k bolj koristnemu delu, ki te bo bolje redilo!

Ali je tvoje pisanje samo peresna dnina, s katero si služiš kruh, in potem naj bo pisatelj samo človek, ki se ne more na noben drugačen način služiti boljšega kruha, obenem pa prekucne to tudi celo tvojo teorijo, ker, če je pisanje samo peresna dnina, potem naj si služi vsakdo kruh s peresom, kakor najbolje more in naj gre rakom žvižgat vsaka teorija, tudi tvoja naturalistična!

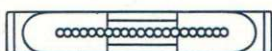
Morda pa smatraš svoje pisanje samo kot neko vrsto razvedrila in zabave, s katero delaš sosedom kratek čas? — Potemtakem si pa neke vrste literaren glumač, samo da se pravi glumač izkazuje z ročnostjo roke, ti pa besede. Tudi bi se morali potemtakem povrniti k najprvotnejšim vrstam romana, ker one najbolj zabavajo in vzbujajo zanimanje in občudovanje.

Ti praviš, da je treba opisovati prirodo tako kakršna je, ker je to umetnost, oziroma lepo! Toda opisovati to, kar je, še ni lepo in umetnost, ampak umetnost je opisovati lepo to, kar je lepo. Fotografija je lepa, če je lepo narejena in če nam predstavlja kaj lepega in zanimivega.

Sicer si se pa s svojim odgovorom izognil mojemu vprašanju. Jaz te nisem vprašal, kaj je umetnost, ampak kaj je namen umetnosti? Jaz trdim, da s stališča naturalizma umetnost nima namena in je vsled tega absurdna, kakor je absurdna sploh vsaka stvar, ako bi si jo mogli misliti brez namena. Samo opisovanje nage prirode, risanje, fotografiranje in kopiranje more imeti edino praktični pomen, da bolje spoznamo prirodo, si jo bolje podvržemo in usužnjimo ter izkoristimo v praktične svrhe. Tak namen ima n. pr. fotografiranje stare listine, da učenjak, ki ne more priti do rokopisa, študira kopijo, fotografiranje bolnih delov mrliča, da se lahko porabi v šoli ali pri sodniji, ako se gre za zločin itd. Ako pa fotograf izliva lepe predmete in izkuša ustvariti ne samo natančno, ampak tudi lepo sliko, se ne ravna po načelu: predstaviti prirodo tako kot je, ampak ima poleg tega še drug namen.

Radi priznamo, da je naturalizem jako veliko pripomogel do tega, da je človek spoznal in usužnjil prirodo, da se je razvila obrtnija, prometna sredstva itd., toda iz tega še ne sledi, da je opravičen v umetnosti.

(Konec.)

Klic iz samote.

Zložil G. Koritnik.

Varaždin, 13. septembra 1908.

1.

Vsa narava tiho spi,
v sanje trudne zakopana,
v polja diha razorana
noč s srebrnimi očmi.

Noč jesenska, srcu znana,
spremljevalka mojih dni,
duša v boli razdejana,
snubita se, se mi zdi...

Vse, kar misli trudna glava,
v noč jesensko se gubi,
kot bi vedela narava,
kakšne boli duh trpi.

2.

Čaka me jesen na pragu,
brez veselja in sadu — :
Romaj dalje, kot si romal,
brez počitka in miru.

Vsi so tujci tvoji bratje,
križemsvet je pot odprt —
v senco tone dan življenja
in iz sence gleda smrt...

Temno čelo se odeva
v laš prebeli baldahin,
žena bela je pred vratmi,
v dušo trka tih spomin...

3.

Življenje, to moje ubito življenje,
kako je gorelo ponosno nekoč,
kot bakelj stoterih ognjena moč
se vilo je k zvezdam duhá hrepenenje.

Semena je bilo skrivnostno brstenje,
da vzraste v drevo se razdaljenih vej —
bodočnost kot solnce, ljubezen brez mej
obetalo mi je drevesa zorenje.

Zorelo je — ah, dozorelo nikdar —
to čudno drevo od vetrov razdejano,
in seme v globini srca zasejano
izjedajo črvi skrbi in prevar...

Cerkev.

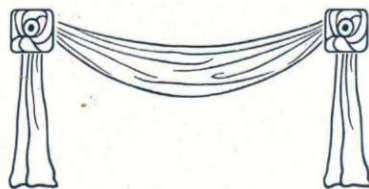
Zložil Tonej Jelenič.

Široka skala, od Boga grajena,
stoji kot jeklo vihram klubujoča,
čez vso zemljo ji sega kal rastoča,
v Sijonski sveti gori zasajena.

Titanska božja roka, segajoča
mogočno iz žarečega Edena,
gradi na neizmerna pleča njena
obzidja sveta, v večnost trajajoča.

Na vrh postavi križ — drevo cvetoče,
življenje v mrzli kamen dihajoče,
in pod drevesom rajskim smrti ni!

Mladost v mogočnih brstih k nebu klije,
titanske božje roke se ovije —
in v veke vrag ne stare te moči!

Biseri.

Povest. — Spisala Lea Fatur.

(Dalje.)

XVII.

Se záme, gospa moja, še záme, čča moja,“ se je priporočal Valentin. „Molita za brodnika grešnika.“

„Vsak s svojim mehom v mlin, vsak s svojim bremenom v goro, Valentin,“ se je nasmehnila Ivanka poredno, vrgla sivi plašček raz rame in skakala veselo za graščakinjo, ki se je vzpenjala po bregu na solkansko cesto.

Široko je odprl Valentin usta in strmel za grajskimi. Oj ti čča! Kako je prevzetna sedaj! Dva dni je ni bilo k brodu, da bi tožila, vzdihovala, govorila o gospodu Angeliku. Danes priskače nakrat z gospo, se naslanja na brodu na njo, se smeji objestno brodniku starcu. Zdaj je vse dobro. Oj ti čča! Hudo mušnica! Anti — ko gresta zdaj z gospo skupaj na Sveto goro, je pozabljen ves strah, da bo morala od hiše, pozabljen je tudi stari bebec Valentin... Osramočen zre Valentin za deklico, ki hiti kot srna navzgor in mrmra: „Pej, uživaj strah radi nje! Ne povem nikoli... Dober je denar, kupim si bajto, vinograd. Naj plača Lah, anti...“

„Valentin!“ zakliče s ceste srebrno-jasen glas. „Valentin, z Bogom! Že pomolim tudi zate, za brodnike grešnike.“

„Ah, zlata čča!“ se razblaži Valentin, zakliče v breg: „Z Bogom, čča!“ in mrmra: „Oj povem, povem, vse povem, ko pride gospod. Kaj Lah... Ah!“... Prestrašen umolkne. Izza grmovja se pokaže od strasti izpačeni obraz Collettijev.

Gospa Kamenska je stopala naglo po solkanski cesti. Peš hoče danes na Goro. Nakrat zasliši kratek krik. Pogleda Ivanko. Ali ne prihaja za njimi, od Soče? Morda kliče kdo brodnika? Bo že kak Sveto-Maverčan. Gospa pozabi, misli zopet le na težki udarec, katerega je prejela te dni. Kar je dobila hčerkino pismo, beži od nje spanec. Očita sebi, svetu, Bogu. Kaj ne zahteva Bog preveč od nje, ker ji jemlje hkrati oba otroka? Preveč, vse preveč ji nalaga. Zakaj? Kaj je storila? Zakaj vendar si odšla, uboga Rozika, v tropične kraje, kjer poraja vroče solnce kužne bolezni? Za bratom, je pisala, grem. Za bratom. Kje ga vidiš, otrok moj? Prostrana je tujina. Poseben čudež bi moral biti, da se najdetá. Kaj moreš storiti zanj, ubogi, šibki otrok? Moliti. Molila bi lahko doma. Ah — da sem te pustila od sebe...

Strašne so noči zapuščene matere. Po hodnikih begajo neslišne stopinje, zunaj šumi veter, buči narastla Soča. Jagode rožljajo med suhimi prsti, v srcu se bori nada z obupom. Rasto velikanska drevesa, kače sičejo iz dupla. Kače sičejo, ovijajo grlo mladenciču. To je Marijan, nesrečni stric. Ne, to je Tone — ne — Pavel, svak Pavel je. Ah ne — to je Angelik. Zaklad hoče — a kače sičejo, bodala bleste, divji obrazi se sklanjajo nad njim... In tam... Postelja ob postelji. Na njih bolniki spačenih lic. Ob njih hodi drobna redovnica, kane hladečo kapljo vode v razpaljena usta, kane solzo usmiljenja na potno čelo. Motnim očem pokaže križ, šepeče: Veruj in živel boš... Umirajo bolniki na desni, na levi. Žalost prevzema srce šibke redovnice. Slika zapuščene sladke sreče, domovine, se ji prikaže... Težko vzdihne redovnica. Pot do večne slave gre skozi trnje samozatajevanja. Težavna, trudna pot. Radi brata je stopila na njo. Morda se sklone kdaj tolažilni angel tudi nad posteljo bratovo... Bog ve — čudna so njegova pota... — Tako se bori nada z obupom v materinem srcu. Dokler ne prisije dan. Trudnemu pogledu se prikaže Marijin dom. Dnevni svit pogleda v dvoje tako čistih, žalostnih oces. Najdenka, uboga najdenka! Smilila se je zapuščeni materi in vendar ji ni mogla dati prijazne besede, dokler ni dobila predvčerajšnjem željno pričakovanega Angelikovega pisma. Pisala mu je bila o napadu Martininem na Ivanko, o Martinini ljubezni do častnika, o Collettijevih nakanah, o svojih skrbeh, ker ni Emila, o sreči, katero uživa Elvirin ženin in ki jo je napravil on tako lahkomiščno. Pisala mu je, da naj se odveže Martini dane besede, da se ne bo šopirila nevrednica kot njegova nevesta po Gorici, izzivala in zaničevala Vidonijeve in Kamenske, zapeljevala Salleja, dijake in častnike. Odločnega odgovora je pričakovala na to pismo. Moškega odgovora. A to, kar je pisal sin, jo je osupnilo, razjezilo.

„Lepo ni od tebe, mati, da mi skušaš očrniti nevesto. Ker ni Emila, da bi jo varoval! Vidonijevi pa so ji kazali od nekdanj svojo ošabnost. Saj vem vse. Sama mi je pisala Martina. O, da nimaš srca za ubožico! Sram jo je bilo, da se obnaša Ivanka tako razuzdano. Sram — zaradi mene. Slabo si naletela, mati, da veruješ najdenki. To imaš od svoje domišljije in od tete Brigitte. Ubogo Roziko bi bila obdržala doma, pa nisi mogla dočakati, da spravi mene in

sebe v tvoja nebesa. Najdenka, pravi Martina, da je hudobno dekle. Da se prikupi tebi, govori tako o Martini. Ona bi morala pač pomisliti, da govori o prihodni gospodinji gradu. Nočem biti prestrog. Zahtevam pa, da se sprijaznita. Martina je moja nevesta. Kdor ni za njo, je zoper mene. In kar se tiče tvojih sumničenj glede Collettijevih — ti povem, da so plod tvoje in Vidonijevkine domišljije. Kaj vlečeš stare stvari na dan! Čudno, da nimate ve čiste, svete duše tega, kar je božanstveno pri propadlih: umevanja, odpuščenja. Slabo umeješ svojo vero, mati. Krist ni zaničeval človeka zaradi njegovih slabosti. Ljubezen je vendar bistvo krščanske vere. In ljubezen je resnica, mati, kajti ljubezen rodi življenje. Zapisano je to v vsem stvarjenju. Ni se rodil, spoznavam, svet sam iz sebe. Ni plod mračnih sil smrti. Le ljubezen ustvarja, rodi. Le ljubezen poraja svobodo, prenavlja svet. Ljubezni, prostosti je protivno vsako nasilstvo. Danes vlada povsod krivica. Pretvoriti je treba vse. Sila naj ne krajša več človeškega napredka, razne vere in kraljestva naj se vtope v splošni veri, v kraljestvu ljubezni. Zdaj sloni ves družbin sestav na laži. A treba bo vladati svet z novim zakonom. Radujem se, da se vrnem bogat. Vse moje sile bodo v službi svobodne misli. Slišim, da je Mihrbanov zaklad neizmerne vrednosti. Pravil mi je stari brahmin: da živi med fakirji še sporočilo o Mihrbanovi zapuščini, da živi še fakir v podrtinah Gure, ki je izročil ob dnevih krvave vstaje Mihrbanov zaklad Evropejcu. Fakirji in brahmini dvomijo, da bi bil prišel tujec tiste nemirne dni srečno iz dežele. Mnogo trupel je strohnelo od takrat po džunglah, mnogih tujcev kosti razpadajo ob samotnih cestah, v brlogu tigrov. Brahmini in fakirji potrebujejo zlata, iščejo Mihrbanovega zaklada. Kajti izbruhne vstaja. Reke krvi, v katerih je utopila Anglija upor l. 1857., kličejo maščevanje. Ni pozabljeno klanje sepojev pri Luknovem. Na pagodi pri Cavuporu vidim z ogljem napisane besede: „Vniči Bog Anglijo! Smrt zatiralcem Indije!“ Indija je sita tuje nadvlade. Po deželi gre klic: „Indijo Indijcem!“ Vstaja! Krasni pojav svobodne misli! Počakam jo. V njenem nemiru se polastim z Ninom zaklada. Ne vem tedaj, če se vrnem v dogovorjenem roku. Vstaja izbruhne lahko danes, lahko počaka še dolgo. A kakor si bodi. Prosim te, mati, da se uredite tačas. Zahtevam to. Prav ni, da si odpuštila Seljana. Najdenka se mora učiti. Da si bo lahko služila kruha, če ji bo treba — če se ne bo hotela vkloniti Martini . . .“

Kot drage bisere je shranjevala sicer mati sinova pisma. To je pa raztrgala. Saj grozi v njem sin jasno materi in najdenki . . . Ubogi slepec! Martini veruje, ne materi, siroto podi izpod strehe, ki sploh več ni njegova . . . Bridko vzdihne mati: „Marijan — cel Ma-

rijan!“ Vroče sočutje do sirote jo prevzame. Obe bosta morali iz gradu — ista usoda ju čaka. Kajti ona ne bo trpela, da bi podila Martina njeno rejenko iz hiše, ona ne bo živela poleg Martine. Angelik ve to — in vendar zahteva . . .

Pozvala je Ivanka. Boječe se je bližala. V naglici si ni utegnila pogladiti las, katere je razmršil veter ob Soči. S plaho radovednostjo je pogledala kosce papirja po tleh ter žalostno — jezni obraz rednice. Da je pisal Angelik, ji je bil že povedal Peris. A njej ni poslal, kot navadno, razglednice. Gotovo jo je očrnila Martina . . .

„Kakšen pa si, otrok?“ pravi gospa Kamenska in gladi dekličine lase. „Tavala si ob Soči; kaj ne? Pusti to odslej, Ivanka. Čas je predrag za sanjarjenje. V pripravnico pojdeš. Izšolati se moraš, da si služiš lahko v vsakem slučaju svoj kruh, tako piše Angelik. Dva dni si še prosta. V nedeljo pojdeva na Sveto goro — v ponedeljek se začne zopet delo, pouk.“

Rdeč oblak se je zgrnil pred Ivankinimi očmi. Razumela je. Martina jo podi iz hiše. Angelik veruje Martini, ker jo ljubi. Poljubila je gospo, obljubila, da se bo učila še bolj pridno, in pobrala naglo kosce papirja. Naredila se je, kakor da jih vrže v peč, pa jih je spravila v žep. — Ni bilo prilike, da bi sestavila kosce in jih prebrala. Zdaj še, na potu na Sveto goro, jih ima v žepu. Pa danes ji je lahko in veselo pri duši. Noče sovražiti Martine. Večkrat se dviga v njej silen srd, zavist proti lepi, ljubljeni. Želi, da bi bila ona lepša, bogatejša od Martine. Da bi se ji klanjala vsa Gorica. Pa ne le lepoti, tudi umu, kot pri Elviri. In ko bi bila slavna, bi položila vso svojo slavo pred Angelikove noge. Pa snoči se je izpovedala vsega . . . In duhovnik se je nasmehnil pomilovaje. „Kar damo človeku preveč,“ je rekel „ukrademo Bogu. Dolžni smo ljubiti Boga nad vse. Tvoje misli in želje, moj otrok, so dopasti. Skrbi, da boš dopadla Bogu — za drugo bo poskrbel On sam.“

Obljubila je, da bo čuvala nad svojim srcem, da zmaj zavisti ne najde poti vanj. In lahko, veselo ji je danes pri duši. Jesensko jutro je tako sveže, tako krasno. Veter ziblje veje dreves ob Soči, po Gori. Kot bi se priklanjale zgodnjim romaricam v pozdrav. V ranem solncu žare rdeče bukve, rumeni kostanj, lipa. Po tleh šumi odpadlo listje, se razgovarja skrivnostno z vetrom. Noče, da ga nosi tako daleč, v nižino. Pa veter šumi vabljivo, rahlo. Jesenska cvetka, jesensko listje, vse gre ž njim. Dol k Soči, ki se vije kot zelen trak, ob vznožju skalnatih gora. O Soča, ti srebropena! Ali slišijo mrtvi na solkan-skem ljubkem pokopališču tvojo pesem? Teci in šumi, prekrasna hčerka planin! Zlivaj se čez jez, teci mimo dragega starega gradu, teci k lepi Gorici! Nosi s seboj

gorje najdenke sirote, nosi njeno ljubezen! Da ji bode vedra duša, čisto čelo. Da bo molila kot je nekdanj, ko je klečala, angelov sestra, tiha in ponižna, v kapelici sirotišnice.

Pa dolgo ni klečala Ivanka tiha in ponižna zraven pobožne rednice pred velikim oltarjem prostrane romarske cerkve. Odmolila je že vse molitve, pregledala vse slike. Zmuznila se je od rednice in smuknila v zakristijo. Tam je ogledovala v zahvalo za uslišane prošnje darovane slike, srebrna srca okrog Marijine podobe. Vsi tisti, ki so darovali tista srca, so imeli velike težave nad seboj. Ah, vsak ima svoje gorje, razmišlja deklica in gleda, kako blagoslavlja pater Kalist otroke. Toda želodček jo opomni, da se dobiva pri cerkovniku dobra kava in da je prišla ona tešč na Goro. Zopet poklekne na rednično stran in zakašlja. Njen uspeh je popoln. Skoro sedita pred cerkovnikovo hišo.

Bilo je sicer precej hladno. Toda pogled na gore in morje tako krasen. In romarji, ki so se spuščali trumoma, pojoč svete pesmi, raz Goro, drugi, ki so prihajali, so oživljali pestro sliko, prostor pred cerkvijo.

„Kako lepa je danes moja Ivanka!“ se je nasmehnila gospa Kamenska ko je nalila deklici kavo. „Odsvit oltarja je danes na tvojem obrazku. Lepa si, ker si čista, ponižna. Vidiš: Ženska je najlepša v ponižnosti, in mlada deklica najlepša pri božji mizi. Glej, moj otrok: Mine mladost in njene vihre. V starosti te bo sram vsake nepremišljenosti — ur, katere prebiješ v cerkvi, ti ne bo žal nikoli.“

Ivanka je rdela ob taki hvali. Vest ji je očitala, da ni posebno rada v cerkvi. Gospa Kamenska pa je nadaljevala: „Slike, na katerih razodeva Marija preprosti pastirici, da hoče deliti na tem mestu milosti, si videla. Od takrat so pretekla stoletja. In stoletja že roma ljudstvo z vseh strani na to visoko Goro. Čudeži, v katere ne verjame prostomislec, se gode še danes. Vendar nas opominja sv. Valentin: Čujte in delajte. Zli duh razširja svoja krila po krasni Goriški — zgrinjajo se čete tmin . . . Ah Ivanka, kako hudo je meni, da je moj sin, kakor priča njegovo zadnje pismo, vedno med mračnimi duhovi. Da hoče uporabljati bogastvo — če ga dobi — v boj zoper Boga, da hoče učiti neko novo zmoto. Ivanka, združi zdaj pri maši svoje molitve z mojimi: Sina sem darovala vnovič Mariji. Rajši kot bogat in neveren — naj se vrne ubog . . . Rajši kot da bi podpiral četo rušilcev svetih hramov — rajši . . .“

Solza je vdušila besedo. Pri veliki maši je molila mati vneto, Ivanka se je utrudila kmalu. Porabila je priliko, ko so pritiskali novi romarji med njo in gospo, in smuknila iz cerkve. Rednica jo je spomnila Angelikovega pisma in to jo je jelo tiščati v žepu. Okrog

cerkve je bilo zdaj prazno. Ivanka je sedla pod oreh pred stolpom, se ozrla na morje, ki se je videlo kot daljna megla, in jela sestavljati kosce pisma. Dolgo ni šlo . . . A tu . . . To je „tete Brigitte“. In to . . . Ivanka je prebledela in razmetala kosce po travi. Solze so se ji vlile. Tako jo je morala očrniti Martina. Tukaj jasno grozi Angelik najdenki, da mora od hiše, ko se vrne on — ko privede Martino v grad. Pa ne samo njej, siroti najdenki, grozi Angelik — tudi svoji materi. Oh, ali je to lepo, plemenito? Ali more še misliti nanj? Ne! Zdaj ne mara več zanj. S tem pismom jo je ozdravil njene bolezni. Angelik ni več usmiljeni, dobri gospod, ki je vzel siroto pod streho. On je slepi krivičnež, ki veruje vse tuji, hudobni ženski, ki se ne potegne za čast rejenke njegove matere. O, on se boji, da mu naredi nečast . . . Martine bi se bal, Martine . . . Pa Ivanka pokaže, da ji ni za nje. Učila se bo pridno, postala učiteljica. Rednico vzame k sebi. Potem naj se le šopiri Martina po gradu. Pa saj se omože tudi učiteljice dobro. Doktorja vzame in se pokaže Martini, Angeliku . . . Pa kaj je bilo v pismu od tete Brigitte? Tete, katere slika visi v spalnici gospejini. In kaj ni rekla zadnjič gospa v jezi: „Kaj ti da si Brigitin otrok!“ Kaj pomeni to? Kaj čudne besede Valentinove, pogledi poslov in graščakinje? Treba prečitati še enkrat pismo, vprašati Valentina . . . Ivanka pobira razmetane kosce papirja. „Smem pomagati?“ vpraša nakrat znan glas. Nad travo se sklone Seljanov. Živo zardi, plaho se ozre deklica v cerkev. Maša je minula, ljudje prihajajo. „Za božjo voljo — če pride gospa . . .“

„Že grem,“ jo miri mladenič, „jutri pojdite po pismo. Poste restante. Spominčica.“

Vitka postava v nekoliko obnošeni rjavi obleki izgine med kameni na pokopališču. Skrajno razburjena gleda Ivanka za njim. Kako ne! Komaj je mislila na možitev z doktorjem — že je bil Seljanov tu. On pa postane doktor. A pismo! Poste restante . . . Čula in čitala je že o tem, pa ne ve, kako da se dobi. Rednici ne sme povedati. Mogoče da bi se razjezila. In baš sedaj, ko je zopet tako dobra. Saj ni gotovo nič hudega, če sprejme Seljanovo pismo. Mora vendar vedeti, kaj je v njem. Morda kaj o ljubezni. Kaj je ni pogledal včasih tako zaljubljeno? Da bi jo ljubil vsaj on, ko jo sovraži Angelik. Pismo, pismo . . . Pri šivilji je slišala, kako se hvalijo dekleta s pismi. Dvakrat skuham lahko kavo z njimi, je rekla ena. Bolj ko je deklet čislano, več pisem dobiva, sklepa Ivanka. In zaželi si pisem, poklonov. Da si zaceli z njimi srčne rane, da si napolni praznoto srca. Ali je bil kdaj kdo tako prevarjen kot ona? Iz hiše jo podi junak njenih otroških sanj. Pa žal mu bo, žal. Ko bo videl, kako vse leta za Ivanko. Bo že naredila kaj,

da bo slavna in imenitna. Knjigo spiše, zloži pesmi. In kadar pojde po Gorici poreko: To je ona...

Ozrla se je na ponosne gorske glave. Različne v obliki in visokosti — vse tako mogočne, krasne. Tu v solncu blesteči Triglav, tam temni trnovski gozd, goli Čaven, zvesti čuvar vipavske doline. In tam... Morje, ki loči in spaja kopno od kopnega. Morje, božje čudno. Morje, vedno gibajoča se gladina, slika hrepenenja, življenja. In na morju črne pike v sinji megli. Gibljejo se, hite... O ta daljava, obširna, krasna! Morje, gore! Nekaj velikega se odpre v dekličini duši. Pesem zveni v njej. Nizko in smešno se ji zgodi, kar je čutila, želela hip poprej. Zdaj čuti, da veje božji dih nad gorami, da hodi Bog velikih korakov po njih. Da govore gore: Človek, blodeči človek, kaj tavaš po nižini, v megli. Pohiti na naše vrhove. Ena sama ura v bližini Stvarnika, ti očisti srce, ti razreši vse uganke življenja.

Tako govore gore. Toda srce, dekliško srce je tako slabo. Ne more razmišljati niti eno kratko uro svetovja in Stvarnika. Ne more sploh misliti, da ne bi vpletla v vsako misel sebi tako dragega bitja.

Črne pike v sinji megli. Ladje bežeče, hiteče. Čez morje je pohitel za bajnim ciljem. — Resnica in ljubezen me kličeta, je rekel. Krasne besede! Sicer ne razume Ivanka popolnoma njihovega pomena — vendar se ji širi duša ob njih. Zaželi si velikih ciljev, junaških dejanj. Kako postane človek velik? Po žrtvah, pravi rednica. In res. Vsak svetnik, vsak človek, katerega imenuje zgodovina, se je žrtvoval. In mala Rozika, kaj ni tudi ona velik junak? Njej, Angelikovi sestri, in pobožni materi hoče biti podobna Ivanka. Žrtev žrtvuje tudi ona, veliko žrtev za Angelika. Kakšno, še ne ve. Kaj, ko bi se odločila, da mu ostane vkljub njegovi trdosrčnosti zvesta vse dni? Tako stori, tako. In nihče ne bo vedel, zakaj se odtujuje svetu. Pečat odpovedi na njenem čelu bo podil moški svet od resne mlade učiteljice. Toda Seljanovo pismo mora vendar prečitati...

V takih mislih ne zapazi, da se bliža rednica s patrom gvardijanom. Ustavila sta se pod orehom.

„Tako blizu resnice je,“ toži gospa, „pa da je ne vidi; zapira oči. Ljubezen je resnica, ker rodi življenje, mi piše. Spoznavam, pravi, da ni nastal svet sam ob sebi. Rodila ga je ljubezen. To spoznava, ogiblje se pa besede Bog.“

„Tudi v tem se unese,“ jo tolaži gvardijan; „izkušen, umirjen se vrne k materi. Ali menite, da so zaman vaše solze.“

Nemški turisti so obkolili patra in pretrgali zapni pogovor. Priletna gospica, katere raztrgani slamnik, pobledeli plašč in močna obutev so pričali, da obožuje gore, je hotela vedeti imena gora in vasi. Prijazni pater je kazal, kje leže Benetke, kje se vidi

Grado, imenoval vasi in cerkve po gorah. Nerodno so ponavljali Nemci njim tuja imena, vprašali za višino, oddaljenost. Radovednežem se je pridružil še delovodja železniške strojedelavnice iz Solkana. Ž njim stasita žena, drobna hčerka in suha sestra. Pozdravili so Kamenske. Gospa in Ivanka sta pobožale punčko, pater gvardijan jo je obdaril s podobnicami. Ker je pričel nato pogovor z delovodjevo sestro, ki je prihajala iz Ljubljane, sta se poslovili Kamenski.

Ko prideta v Solkan, zapazita nenavadno razburjenje. Ljudje so stali v gručah pred hišami, govorili glasno. „Umorjen, na samo nedeljo jutro — revež, ki ni prizadel nikomur ničesar. Pa gotovo radi denarja! Zapirajmo hiše, vsakovrstni postopači lazijo zdaj tod.“

Gospo Kamensko zbode nekaj v srcu. „Kdo je umorjen?“ vpraša in izve: Brodnik Valentin.

Prestrašeni se spogledata z Ivanko. Morda tisti krik... Morda je bil zadnji glas življenja ubogega Valentina. Ko je slišala Kamenska od denarja, se je nasmehnila pomilovaje. Ne radi denarja — ona ve, čigava žrtev je Valentin. Umorjen. Dokaz, da je govorila hišna resnico, dokaz, da je Valentin vedel nekaj, dokaz, da je Ivanka...

Pospešila je korake. „Valentin, Valentin!“ je jokala Ivanka za njo. „Zakaj se nisva vrnili? Morda bi ga bili še rešili...“

Pri stezi k brodu je stalo polno ljudi. „Bil je v hipu mrtev,“ je dejal nekdo gospe. „Oči ima obrnjene proti Sveti gori, gotovo je priporočil dušo Mariji,“ je trdila ženska. „Zaradi denarja so ga,“ je trdil tretji; „imel je navado jemati ob nedeljah denar k sebi, ga šteti in kazati znancem.“

Kamenska je hotela, da počaka Ivanka gori, da ne vidi ničesar. Pošlje po njo, ko pride hlapec s čolnom, in Ivanka vstopi pod železniškim vodovodom. Pa od žalosti se tresoča deklica je silila k brodu. Hotela je videti starega prijatelja. Bebca, ki jo je otroka otel smrti, ki je umrl, Bog ve zakaj — srce ji pravi, da radi nje. Nevzdržno je hitela po stezi, vzklikala: „Valentin! Valentin!“ in hotela poklekniti poleg mrtvega, ki je ležal z odprto rano, v krvi, pod veliko skalo pred brodom. Pa orožnika, ki sta že stražila truplo, sta ji stopila na pot. Grajski kočijaž je priskočil na gospejin mig, prijel Ivanko in jo skoraj nesel v čoln, v katerem je bil priplul na to stran, ko ni bilo glasu o Valentinu, kakor je hitel praviti deklici. Stopila je na skalo, raz katero ji je pomagal tolikokrat Valentin. V presledku med skalami zagleda nekaj. Mehanično se sklone, mehanično spravi najdeno stvar, mali žepni koledarček. Čoln se zaziblje, skozi meglo solz vidi Ivanka ljudi po bregu, sliši razgovor rednice z orožniki, sliši Sočino šepetanje. Ah, ona ve vse — a kdo te razume, srebropena?

XVIII.

Od gospe Kamenske brzojavno pozvani Salle je prihitel z ekspresnim vlakom iz Pariza. Težko ga je čakala nevesta, težko bodoča tašča, najtežje gospa Kamenska.

Bivanje v Parizu ni vplivalo predobro na Sallejeve živce. Bil je silno nervozen. Takoj po prihodu se je sprl radi Valentinovega umora s taščo, ki se je veselila, da zdaj zapro Collettijeve.

Nepotrpežljivo je poslušal, ko mu je ponavljala Kamenska, kar je bil slišal že od Vidonijevke in čital po poti.

„Vidite, prijatelj, vidite, zdaj je izkazano,“ je hitela razburjena Kamenska. „Hotela sem morilca že naznaniti sodnji. Težko sem vas čakala, verujte mi. Krivica vpije proti nebu. Ta umor je dokaz, da je najdenka otrok moje sorodnice Brigitte. Zdaj vas prosim, da vzamete stvar resno v roko, ker je prišel plačilni dan. Rešite me Martine, prepodite to svojat iz Brigitinega doma. Pomislite: Mene! Mene in najdenko siroto pode izpod strehe. Pa Bog je naredil konec njihovim hudobijam. Hotela sem že naznaniti, tožiti. Pa čakala sem vas. Zdaj se poplačajo solze zapuščene žene, beda oropanega otroka, moje gorje!“ ...

Neprijeten je bil Salleju pogled na razjarjeno gospo. Kot da bi vrgla neko težo raz rame, se je vzravala gospa Kamenska. Iz modrega oka šviga blisk, dvignjena roka preti, beseda se ji trese vstrastni jezi. Sicer tako blaga gospa se je izpremenila v maščevalno furijo. In to, kar želi — se ne more, ne sme izpolniti ... Z nervozno kretnjo si pogladi Salle par las, ki mole boječe raz zgodnjo plešo, nervozno izpregovori:

„Draga gospa — kakor vidim se motite v položaju. Imate li dokaz, da je umoril Colletti Valentina? To je lahko vaše — recimo — tudi moje mnenje — a dokaza ni. Vi pravite, da veste zdaj, da je Ivanka res Brigitin otrok. To je mnenje, kateremu se pridružujemo tudi mi — ali s tožbo proti Collettijevim ne moremo nastopiti. Vi pozabljate, gospa, da je to, kar je za nas dokaz Collettije krivde, spravilo za nje vsak dokaz s poti. Kar je vedel Valentin, je leglo ž njim v grob. Mrtvi ne govore, ne pričajo — romani pa ne spadajo pred sodnijo. Tam veljajo samo dokazi.“

Rame gospe Kamenske upadejo, roka se povesi. Jeza gori v pogledu, trese se v glasu, ko izbruhne:

„Ah —! Vi hočete varovati Martino!“

„Upoštevam vašo razburjenost in jo umevam,“ odgovarja resno Salle. „Res je tudi, da je moja dolžnost varovati v vsakem slučaju Martino. Umevam, da bi igrali kaznujočo pravico. Pa prosim vas: kaj pa imate od tega, če so Collettijevi zaprti? Dokazati

jim ne morete ničesar. Stvar se je, kot sem čital, zasukala še tako, da že iščejo krivca. Ker je imel baje Valentin nekaj denarja, ker se je našel njegov mošnjiček, sumijo, da ga je umoril potepuh, kateri se je klatil nekaj dni po Solkanu, in se dal prepeljati od Valentina. Naj dobe potepuha, Colletti bo kričal najglasneje, da je on morilec. In da obtožite vi Collettija, se vam izlizne gladki Italijan, da sami ne veste kdaj. Vam, ne njemu ostane sramota.“

„Ah — vi govorite tako samo radi Martine. Vi niste več moj prijatelj. Sami ste rekli, da bode gledali, da se dožene resnica, da se reši Angelik te sramotne vezi.“

„Vse to je res. A takrat nisem poznal Martine. Imel sem jo za materino hčer. Uveril sem se pa, da je odkritosrčna, živahna deklica nebrušen dragi kamen, iz katerega izkleše umetnik lahko čudovit kip. Da ji vzamemo roditelje, če tudi le za čas preiskave, pade lahko dragulj v blato, propade lahko Martina.“

„Je že propadla,“ sikne gospa Kamenska.

„Ni, gospa. Propadla bi bila že vsaka druga tako lepa hčerka tako lahkomiselne matere — ona še ni propadla. Dal sem Angeliku besedo, da jo varujem. Čuvaj Martino, mi piše v vsakem pismu. A v zadnjem pravi, kako da ga boli, da je njegova lastna mati tako nasprotna siroti Martini. Čuvaj mi Martino, prijatelj. Minila je moja prva strastna ljubezen, zdaj jo ljubim z drugo: z ljubeznijo, ki hoče oteti, blažiti. Čuvaj Martino.“

„To se pravi: fantast Angelik je zmedel realista Salleja. In vi ste pisatelj, Martina lepa ... Pa jaz si ne dam zmešati pojmov. Jaz obtožim Collettija umora, goljufije, ponareditve oporoke ...“

„Z mojim privoljenjem, gospa Kamenska — ne.“

„Vem, da ste vi gospodar, Angelikov namestnik. Pa moja dolžnost je vendar, da preskrbim siroti, Brigitinemu otroku, ime in dom.“

„Uvažujem vaše plemenito srce. Pa uvažujte, prosim, tudi vi moje razloge. Dom ... Vila Martina je pokrita prek in prek z dolgovi. Denarja tako veste, da ni. Ime ... Mož si ga ustvari sam, dekcle se omoži. Poglavitno za vas je, menim, da imate zase neki dokaz, da je deklica vaša sorodnica.“

„Da. Toda, bojim se, da sluti kaj. Sliši le tuintam kako besedo. In ko izve, če izve ... Smrt Valentinova jo je zelo potlačila. Išče samote, premišljuje nekaj. Meni se smili sirota, vam Martina.“

„Z majhnim potrpljenjem, draga gospa, pojde vse. Uvažujte, da ne opravite z obtožbo ničesar, uvažujte, da bodo pustili Collettijevi vas odslej pri miru, če pustite vi nje. Drugače bi pretila lahko še Ivanka nevarnost ...“

„Zato pa ... Zato bi bila ta svojat najbolje pod ključem. Pa če vi menite, da je bolje tako ...“

„Za Ivankino varnost, če mirujete, vam jamčim. Ne mislite, da je bilo Collettijevim lahko storiti tak čin. Da so trepetali vsa ta leta pred pričo zločina, in te priče vendar niso spravili v kraj, to dokazuje, da jih je privedla le skrajna nujnost do tega. Ta pa je nastala, po njihovem mnenju, po moji zaroki z Elviro. Videli so, da nisem hodil k njim iz ljubezni do Martine. Čutili so, da poizvedujem. Gospa Vidonijeva je grozila hišni, da bodo že videli Collettijevi, kadar se vrne njihov zet iz Pariza. To so oni izvedeli, spravili edino pričo s poti.“

„Oh, saj se čuti Colletti res čisto varnega. Prišel je na mesto zločina. Izpraševal je ljudi, jih svaril pred potepuhi.“

„Navadno vleče morilca na mesto zločina. Ker pa ni s tem ničesar dokazanega, ker je Martina Angelikova nevesta in ne pridobi Ivanka z odkritjem drugega kot ime — vas prosim, da prepustite to stvar Bogu. Vsak nosi sodbo v sebi, vsak ji gre nasproti. Človeški se umakne, božji ne.“

„Ali če izve Ivanka... Zahtevala bo svoje pravice.“

„Povejte ji vse. Deklica je umna. Upoštevala bo, da ljubi Angelik Martino.“

„Mislite, gospod Salle? Oh, kako ste me razočarali! Tako težko sem vas čakala... Vendar sem vas, upoštevaje, da ste vi gospodar — prepričana, da bo dan vašega prihoda poslednji dan Collettijeve prostosti — oprostite — trudni ste od poti...“

„In od razočaranj. Dovolj sitnosti sem imel v Parizu. Pomislite, da nasprotuje moj oče moji ženitvi z Elviro. Pravi, da je grda. Da sem znorel, ker sem premenil svoje prepričanje. Same sitnosti sem imel v Parizu. Oče nasprotuje mojemu bivanju v Gorici. On je menil, da me vidi še na predsedniškem mestu, on se je hotel dičiti z mojo slavo. Zdaj grozi, da se oženi vdrugič, če ne odneham, ne vzamem dame, katero mi je izbral on. To se pravi, da izgubim veliko premoženje.“

„Kako težko je, da imamo roditelji vedno druge naklepe. Tudi jaz sem, glejte, menila... In vi sami... Kaj niste rekli, da je mogoče, da zavzame Ivanka še Martinino mesto pri sinu? A sedaj ste še vi za Martino...“

„Za sedaj je tako. A kdo ve, kaj krije prihodnost. Izobrazujmo nadarjeno deklico. Vse drugo je v božji roki.“

„Res, upajmo. Pa vi, gospod Salle, ostanete vendar zvesti Elviri? Vi se ne bote ozirali na očetov denar?“

„Že pretrpim brez njega. Imam premoženje, katero si sem pridobil sam. Vendar mi je težko stopiti v zakon brez očetovega blagoslova — neprijetno mi je radi tašče... Življenje nam prinaša vedno novih bridkosti...“

„Da,“ je vzkliknila gospa. „Kako hudo sem razočarana danes. Kako težko mi je povedati otroku...“

„Ker sluti že nekaj, je vendar najbolje. Ako je vam težko, povem ji jaz.“

„Ne, ne. To more le ženska. Rahlo, previdno ji moram povedati, da ne očrnim očetove slike nedolžni deklici.“

Rahlo in previdno je hotela povedati najdenki gospa Kamenska njeno povest. Pa vselej, ko je pogledala bledega otroka, ji je upadel pogum. Zdelo se ji je, da se je postarala Ivanka, odkar je bil umorjen Valentin. Gubica se je naselila med tenke obrvice, bridkost okrog ustnic. Tako jo je porazila smrt starega prijatelja. Kaj šele, če izve, da je bil umorjen Valentin radi nje. Kako naj ji pove, da ne morejo zasledovati Collettija, ne vzeti mu vile, ne zahtevati ugrabljenega denarja. Kake pojme o pravici bo dobil otrok? Kako naj ji pove, da brani Salle, modri, pravični Salle, nastopiti proti Martininim staršem, ne ker je Martina Angelikova nevesta — o ne toliko radi tega, ampak zato, ker je Martina lepa... Nebrušen dragi kamen jo je imenoval. O, vsi so enaki! Z lepo besedo premami lepo deklico vsakega moškega. Da mu je krivica pravica, in narobe.

Odlašala je. Bilo ji je tako pusto v duši. Odpuščenja bi morala učiti mlado žrtev, a sama se ne more povzpeti do te dušne višine. Toliko let je upala, da prinese čas hudodelstva Collettijevih na dan. Zdaj so dokazali, da so krivi, in odstranili s tem dokaz krivde. A sirota trpi... Trpi mati, da nosi Martina ime neveste njenega sina — da postane še soproga njegova... O življenje, grenak kelih zatajevanja, razočaranja!

S Sallejem ni bilo da bi govorila še o tem. Saj se je sprl radi tega tudi s svojo bodočo taščo. Gospa Vidonijeva ni mogla razumeti, zakaj da ne nastopi njen zet z obtožbo umora. Saj je on pravi Kamenski gospodar. Čas je, da poniža Collettijeve. Če se tudi ne posreči dokaz — sramota jim ostane vendar. A Salle ostaja pri svojem mnenju. Dva trda kamna. Zaman miri Elvira. Tudi je mati užaljena, ker se upa stari norec, tako je imenovala v svoji izvirnosti bankirja Salleja, ker se upa biti nasproten zakonu z njeno Elviro. Očitala je Salleju očetovo neumnost, ker se hoče še enkrat ženiti... Razsrjeni Salle bi skoraj pretrgal vse vezi — se vrnil v Pariz. Elvira ga je prosila, da ne gre v jezi od matere. Malo podkadilo pa se ji je tudi, da vzame ženin vsako besedo njene matere v zlo, a posluša — svojega očeta.

V tem je prišla od Elvire poslana učiteljica, da pripravi Ivanko za vstop v drugi semester prvega tečaja pripravnice. Nova prebivalca gradu, skrb za njo, je raztresla gospo Kamensko, razvedrila Salleja.

Učiteljica je bila drobno dekle srednje mladosti, odločne besede, nervozne kretnje. Utrujena vednih žrtev, katere je nalagalo življenje in težki poklic šibki deklici, je bila primorana vzeti enoleten dopust, da si okrepi do skrajnosti izrabljene živce. Elvira, ki je poznala in cenila Sonjo, jo je priporočila Kamenski. Tako je preskrbela Ivanko z dobro učiteljico, Sonjo z prijetno družbo, kjer se je čutila hitro domačo. Drobna učiteljica s slovenskih kmetov je močno zanimala Salleja. Skoro jo je občudoval. Slabotna, bolehná, je prekosila vendar vsakega moškega v trdnosti značaja. Za svoje prepričanje je šla neomajno skozi ogenj in žveplo, ki se je vsipalo od vseh strani na njo. Ker se je odrekla vsemu, kar moti žensko srce, je uživala globok hišni mir. Res da jo je plašila včasih misel na samotno starost. Pa dolžnost do svoje rodbine, obljuba ob maturi, so pregnali hitro take sence dolgih večerov v samotni šoli.

„Ko bi bile naše učiteljice take, ko bi bili naši duhovniki taki, kot jih občudujem po Slovenskem — o, gotovo ne bi bilo prišlo nikoli tako daleč v moji lepi Franciji,“ je dejal neki dan Salle.

„Tudi pri nas niso še vsi možje na krovu,“ se je nasmehnila mala učiteljica pikro. „A kar nas je, delamo, kar

moremo, upoštevamo besede našega pesnika: Dolžan ni samo, kar velewa mu stan . . .“

Krepko ji je stisnil Salle roko:

„Čestitam narodu, ki ima tako požrtvovalne hčere. Vaš narod ne pogine. Čuvajo ga svetišča in zvesta srca.“

„Če se bomo čuvali sami, nas bo čuval tudi Bog,“ mu je odgovorila Sonja s ponosom človeka, ki ve, da izpolnjuje svojo dolžnost v polni meri.

Tako hitro kot drugi se ni mogla privaditi Ivanka učiteljice, ki je imela tako prodiren pogled. Kot da ugane takoj vsako misel. In Ivanka noče, da bi vedel kdo njene mučne misli. Zakaj ji pravi srce vedno, da

je med njo in Valentinovo smrtjo neka vez? Povedal bi bil Valentin, nekaj bi bil povedal . . . Ne njej — otroku — ampak Angeliku, gospodarju gradu. Počakaj, je rekel, potrpi! Ko se vrne Angelik . . . A da se tudi vrne Angelik, ubogi, dobri Valentin — da se vrne tudi — on nima več srca za siroto. Lepa Martina mu je omrežila um s sladko besedo. Ona, sirota, se je veselila njegovega prihoda, njegove pohvale. Zdaj pa ve, da bo treba iti njej — kadar pride on. Če pride, preden se izšola? Ah, vsi so enaki do sirote. Karala je rednica, kjer bi se smejala mati, verjel je sin dobrotničín, kjer bi šele vprašal brat. Gorje siroti! Če so tudi prijazni ž njo — miloščina je vsa tista prisiljena prijaznost, do katere nima pra-

TRIGLAV Z VELEGA POLJA

vice. A da se izšola, jim vrže milostno prijaznost pred noge — živi ob svojem kruhu — se ne vklone nikomur.

Kako je dolgčas brez Angelikovih razglednic! Tisto ponosno pisavo je ljubila tako zelo. Nikdar več jih ne bo. Pisala bi mu, pojasnila. Pa če ne veruje materi, tudi ubogi najdenki ne bo verjel. Zdaj je rednica tako ljubezniva, Salle in Elvira obsipljeta siroto s prijaznostjo. Kot bi hotela nadomestiti krivico usode. Moja sestra, ji pravi Elvira, moja hčerka, ji pravi rednica. A kaj pomaga vse to, ko je Angelik jezen na njo. Vse življenje bo žalovala po njem. Ali more pozabiti njegovih dobrih besed?

Dobrih besed, besed ljubezni je pogrešal otrok. Zato hrepeni njena duša zdaj tako silno po njih. Zato se napaja ob Seljanovem pismu, ob prvem zaljubljenem pismu, ki ga je dobila. Vkljub Valentinovi smrti ni pozabila Seljanovega pisma. In ko sta imeli rednica in gospa Vidonijeva dolge pogovore v zaklenjeni sobi, ko je klical brzozjav Salleja iz Pariza v Gorico — je sedela ona pri Seljanovem pismu. Kako so sladke take besede! Šmarnico, spominčico — jo imenuje. Prispodablja jo angelu. Ponuja ji srce, roko. Prosi za sestanek, odgovor. Še leto, in dokonča študije, pravi. Potem še par let kvečemu — in jo vzame. Lepo je pismo. Krasno mora biti poslušati take besede, če se že bero tako lepo. Pa Ivanka jih ne bo slišala nikoli. Sklenjena je odpoved.

Vest je opominjala deklico, da bi morala povedati rednici o pismu. Plašila jo je njena jeza. Mislila si je vedno, da ga mora prebrati še enkrat, preden pove . . . Smili se ji Seljanov, saj ve tudi ona, kaj trpi nesrečno zaljubljen človek. Pa saj so bili vsi pesniki nesrečno zaljubljeni. Tudi Seljanov je pesnik. Slovenski listi prinašajo njegove prvence. Elvira, strogi kritik, pravi, da nimajo te cvetke pravega duha. Da ni Seljanov še Prešeren! Seveda še ni — ker je pogrešal neusmiljene Julije. Zdaj mu bo ona Julija. Svojo žalost bo vлил v verze. Opevana, bo postala vzrok njegove slave, ona bo dala Slovencem velikega moža. V njegovem životopisu pa se bo bralo, kako proslavljajo njegove pesmi trdosrčno deklico — bralo se bo, kako si je ovenčala ona belo čelo z nesmrtnim lavorjem poezije.

„Kaj delaš, Ivanka?“

To vprašanje je ustavilo deklico, ki je hodila, v svesti si svoje prihodnje slave, velikih korakov po vrtu. Lice in oko ji je žarelo. Gospa Kamenska se je čudila tej izpremambi. Ker pa ni poznala duševnega poleta naše mladine, je vprašala kratko, kako pismo da ima v roki. Strmoglavljena iz svoje višine, je prebledela Ivanka. Ah, rednica je tako prozaična — ona ne ve, da mora imeti vsak prihodnji Prešeren že sedaj svojo Julijo. S trepetajočo roko ji je dala Seljanovo pismo. Redniččin obraz je potemnel.

„Kaj si še vedno v zvezi s tem fantalinom?“ je vprašala ostro. „Ali te ni sram, da dobivaš taka pisma?“

Kako je ponižal izraz ‚fantalin‘ velikega pesnika prihodnosti v Ivankinih očeh! Pa rednici je povedala vse. Kako je bilo na Sveti gori, kako je poslala deklo po pismo in ga hotela pokazati. Saj ni nič hudega v njem, in dekle, ki se hoče možiti, mora vendar imeti znanje, dobivati pisma. Povedala je tudi, da se ne bo možila ona nikoli. Učiteljica bode, in ko pride Martina v grad, vzame rednico k sebi, da ne bode Martini v zasmeh.

Hitro je izginila jeza gospej Kamenski ob prisrčnih dekličinih besedah. „Kak otrok si ti, Ivanka,“ se je nasmehnila. „Meniš, da bi mogli izhajati obe ob borni plači učiteljice začetnice? Vprašaj Elviro. In upajmo, da pride Angelik vendar prej nego narediš ti maturo. Štiri leta so dolga. Kar se pa Seljana tiče in fantov sploh, vedi, da ne išče pošten fant skrivnih poti, ne pisari bedastih pisem — ampak pride pred starše. Sploh te prosim, da pustiš vse take neumnosti. Resne besede ti povem — vesele in žalostne nakrat. Srčni moj otrok — prišli smo na to, da je resnica, kar sem slutila vedno. Pozdravila sem te ob tvojem prihodu kot namestnico Rozikino, kot uteho moji samotni. Zdaj mi bodi pozdravljena kot hčerka moje ljube sorodnice, kot Brigitin otrok.“

Topel objem je povedal zavzeti deklici, da je našla sedaj res mater. Rahlo je odkrivala gospa Kamenska siroti materino žalost, nesrečo s samodrčem, smrt, oporoko. Kako je hirala Žebrova punčka v Collettijevi oskrbi, kako je prišel glas, da je umrla, in je bilo to naznanilo v listih. Kako da je našel Valentin dete . . . Kako je postal že poprej bebasti še bolj zmeden, kako so Collettijevi vedno nasprotovali Kamenski, lovili Angelika, ga odvrnili od Elvire in spravili tako mater v največjo nepriliko, da je ni rešil Salle. Vse zlo da prihaja samo od Collettijevih. Oni so spravili tudi Angelika v kraj. Oni more, sleparijo. A nihče jim ne more nič, ker ni pravega dokaza.

„Oh, da imam le najmanjši dokaz!“ je vzkliknila Kamenska. „Včasih ostane kak gumb, par las, sled stopinj. A tu ni ničesar, prav ničesar.“

Pri teh strastno izgovorjenih besedah se kot skozi meglo Ivanka spomni nečesa, kar je pozabila v toku teh burnih dni. Kaj ni pobrala malega koledarčka pri prevozu? Da. Še je v žepu. Pogleda ga. Na prvi strani je pisano z drobnimi črkami: „Martina svojemu očetu“.

Kot ogenj gre po žilah deklici. Krčevito stisne koledarček v roki. Mati, kajti odslej jo bo imenovala tako, ne vidi. Njen pogled strmi k Soči. Dokaz, zaželjeni dokaz je tu. Padel je gotovo morilcu iz žepa, ko se je nagnil proti brodu, prebodel žrtvo. Ha, sedaj, Martina, tresi se! Ne boš podila matere iz gradu — ti, ti pojdeš iz mojega, meni ukradenega doma . . . Oh, le počakaj . . . A Angelik . . .

Veselje maščevanja se je hitro pleglo. Da, Angelik. On ljubi Martino. Ž njo zadene njega . . .

„Mati,“ je vprašala Ivanka blede in trudna, „v čem se izpremeni moj položaj proti tebi, če se izve, da sem . . .“

„Brigitin otrok? Ime dobiš, ime in pravice imena. Tvoje lastnine ti seveda ne bi mogli vrniti, kot pravi Salle . . .“

„Ime, mati? Kaj je ime? Prazen zvok. Tvoja dobrota mi je dala pravice hčere, rajši sprejemem dar kot plačilo. Lastnino in ime že prebolim. Izšolam se. Zaslužim si kruha, priborim si ime. Vendar sem srečna, da misliš, da sem tvoja, Angelikova sorodnica, ne od slučaja prinešena nepotrebica. Hvaležna ti bom vedno za tvojo ljubezen, mati. Toda pusti, te prosim, vsako iskanje dokazov o Collettijevi krivdi. Slišiš, mamica — obljubi mi, da pustiš to... Kaj imamo od tega, če bi bila Collettijeva zaprta par let, Martina v sramoti. Kaj bi hasnilo vse to meni, mati... Glej, Angelik ljubi Martino...“

Strastna bol, ki trepeče v dekličinem glasu, potok solza, ki spremlja prošnje za tisto, katero ljubi Angelik, odkrijejo materi vse. Mahoma ji je jasna otrokova žalost, jasno, da je vedel Salle, kar ni videla mati. Ko je tolažila z materinsko besedo ihtečo deklico, jo je prevzela slutnja, da postane vendar še vse dobro. Vzdihnila je proti Sveti Gori. Marija varuje blodeča srca.

* * *

Valentina je krila zelena ruša. Pozabila je sodnija, pozabila Gorica nanj. V svečanu je razburila Sallejeva poroka z Elviro mesto, v svečanu je stopila Ivanka v pripravnico. V učenju in delu so ji hiteli dnevi. Ni vedela, kdaj, kako je minil teden, mesec. Včasih je zapazila, da se je zgodilo dosti tega, kar hodi ona v pripravnico. Merila je po tem tok časa, vzdihnila, ker ni še Angelika, želela, da bi ga ne bilo, dokler ne dokonča ona študij. Okrepjenih živcev je zapustila učiteljica Sonja grad in grajske. Vsake počitnice se je vračala v ljubo staro domovje. V palači Vidonijevi je odprlo novo bitje črno oko, Elvira je prelila ob kriku krepkega fantka prve solze materinske radosti in strahu. Brzobjavno obveščeni boter je čestital brzobjavno iz daljne Indije, bogato je obdarovala gospa Vidonijeva v svojem veselju reveže. Kot ob zaroki in poroki je pogrešala Elvira pri krstu čestitke svoje male Rozike. —

Pred mramornimi levi pri vili Martini se je ustavljala vsako rosno jutro vitka Ivankina postava. Rahla radovednost se je kazala na njenem obrazku, ki je gledal kot bel, nežen cvet izpod širokega slamnika. Pokazala se je rahla žalost, ko je motril otročji pogled ljubki dom med rožnim grmičjem. Njen dom!

Včasih je slonela Martina, lepa Martina na oknu. Kot da čaka Ivanke. Pa se je umaknila pri njenem pojavu in zrla za njo, ki je odhajala. Brez jeze, brez zavisti je pogledala Ivanka njo in ukradeni ji rojstni dom. Saj je darovala ta dom svoji veliki sveti ljubezni, katero je skrivala kot svetinjo v srcu. In učenje jo je osvobodilo od nizkih strasti. Pomilovala je Martino.

Čula je, kako se Goričani čudijo, ker se je tučila svetu sicer tako živahna Martina. Skrivala se je. Kot da jo je sram nečesa. Nikdar je nisi videl ne v gledališču ne na promenadi. Podporo, katero je dobivala od Salleja kot Angelikova nevesta, je odbila ponosno. Od česa da žive Collettijevi sedaj — ko so bogati le na dolgu, je javna tajnost. Javna tajnost je, da se zbirajo častniki iz Trsta vsak teden enkrat v vili Martini. Da igrajo za velike vsote. Ali sili mati Martino udeleževati se teh zabav — ali se jih sama rada udeležuje — gotovo je, da vabi njena lepota... Ivanki in Salleju se je smilila Martina. Angelikov prijatelj bi iztrgal Martino rad iz materinih rok. Vsako Angelikovo pismo ga je opominjalo dolžnosti. Pa Elvira je branila možu v nevarno bližino deklice lepotice. Če Angelik pogosto piše Martini, tega sedaj ni mogla vedeti gospa Vidonijeva. Slava vseh hišen, zvita Fani, se je omožila z svojim Albertom in Collettijevi so zapodili svojo Toni v sumnji, da raznaša hišo.

Opoldne je ostajala naša preparandinja pri Sallejevih. Tam se je vadila klavirja, gosli. Tam ji je pregledovala Elvira šolske naloge. Bivša učiteljica je sploh rada zbirala mlade deklice okrog sebe, da bi jim bila svetovalka, zaupnica. Včasih se je smehljaj soprog Elvirini vnemi. Včasih je vprašal, malo ljubosumen, če ji je žal po učiteljskem stanu, po univerzi, po doktorski diplomi. Pogledala je sinčka in se nasmehnila soprogu.

Ko je delal Elvirin fantek, mali Pierre, prve negotove korake, je izdal Salle svoj „Opomin Franciji“. Knjiga je izšla v Parizu. Obudila je splošno pozornost. Odobravanje katoliških elementov, trezno premišljevanje treznih ljudi. Pri svobodomiselnih vladi in njenih pristaših pa vihar ogorčenja. Saj se je osmelil znani pisatelj pokazati svoji domovini v jasni sliki, kam jadra s svojim sovraštvom proti cerkvi. Le verna Francija more stati na čelu napredku — neverna bo na čelu npravnemu propadu vseh narodov. Zato je pisatelj prosil, klical glasno domovini, da se vrne k cerkvi, k religiji, k edini trdni podpori vsakega naroda. „Opomin Franciji“, se je razprodal hitro, bil ponatisnjen, se prikazal na vsakem večjem književnem trgu Evrope. Pisatelju je prinesel poleg slave korist. Prinesel mu je tudi, kar sta tako pogrešala z Elviro — očetovega blagoslova.

Morda je mamila deda tudi slika malega vnuka. Pusto mu je postalo v svetovnem mestu. Po vseh salonih so govorili le o njegovem sinu. Napadali so očeta radi sinovih besed. Ujezil se je. Pretrgal je vez, katero so spletali dobri prijatelji med njim in neko lahkoživo, odcvetelo igralko, pobral svoj denar in se pojavil naenkrat nepričakovano v Vidonijevi palači na veliko radost srečni družinici.

Mladini, ki se je zbirala v Elvirinem salonu, je bil stari bankir posebno zanimiv. Le govoriti ni znal nihče ž njim. Zato pa je kramljala Ivanka ljubko s starim Parižanom, ki se ni mogel načuditi njeni gladki francoščini. „Mon ange“ je imenoval blede deklico. Hotel ji je izbrati moža. Otožno mu je odmajala. Otožno je motrila Elvirino zakonsko srečo. Na njeno čelo pa je vtisnila usoda pečat odpovedi. Ljubezni ne bo uživala. Obeta se ji pa slava. Zelo nadarjeno dekle, pravijo profesorji. Že se čitajo njeni pesniški prvenci v Elvirinem salonu, že polnijo njene sličice razne podlistke. Kadar gre po cesti, šepečejo dijaki: „To je ona . . .“ Kadar stopi v šolo, jo po-

BOHINJSKO JEZERO

zdravlja živahni zbor mladenk. Pa zadostuje to ženskemu srcu? Venec iz vrbinih vej, šopek ciklamnov, pozdrav Soče in njenih bregov, je nosila pogosto na Valentinov grob. Tam je vzdihovala, tožila.

Tista štiri leta so hitela tako urno. Včasih se je zazdelo Ivanki, da bi ustavila rada tok begočih dni. Ker je čas pripravljanja, čas mladostnih vzvišenih sanj o poklicu tako krasen — dosegli smoter tako razočarljiv . . . Tako vsaj govore izkušene učiteljice. In bolj ko se je bližal konec Ivankinih študij, težje ji je postajalo srce.

Odkar je vstopila v četrti letnik, je umolknil Angelik popolnoma. V zadnjem pismu je bil sporočil, da pride skoro. Potem ni bilo glasu ne pisma. Most nad Solkanom se je dvigal v ponosnem oboku. Po njem so hitela hrepeneča srca v svet za kruhom,

za omiko, za negotovimi težnjami. Na stolpu je stala pogosto siva mati. Gledala je vlak, ki se zvija, ogromna gibčna kača, čez most. Prinaša li sina? Ne. Ni ga. In noben glas o njem ne prihaja iz dežele bajk. Na konzulatih ne vedo ničesar o Angeliku Kamenskem. V strahu svojega srca se je ponižala mati tako daleč — velela je vprašati Martino. Tudi ona, večna nevesta, ni vedela ničesar. Vendar je upala mati: Noben glas iz neznane dežele, v katero potujemo vsi, ji ni javil, da bi bil končal romar Angelik svojo blodno pot. Ni se oglasila struna na moževi kitari v salotu, ni se pojavil dragi sin v sanjah, da bi vzel slovo od žalostne matere.

Oh, on pride. Ali tačas sta lezla gospa Kamenska in Peris vedno bolj vkup. Tudi je večkrat prihajala suha ženica iz Grgarij, vpraševati za sina, za Nina. Vselej ji je postregla gospa, naložila košek s kavo in sladkorjem, jokala ž njo in jo tolažila. Stara mamica pa je rekala: „Nikoli več ne pride moj bubec, moj Nino . . . Nikoli več! Slabo kažejo moje sanje, gospa moja — in moje sanje ne varajo.“

Tudi Nanca je pogrešala Nina. Včasih je zapela veselo fantovsko pesem, prenehala v sredi, žalostno nadaljevala: „Vsi so prihajali, njega ni b'lo“, in končala z jokom. — Čas je bežal. Elvirin

Pierre je nosil krasno vezeno suknjico, njegova roditelja sta občudovala globoko modrost, ki je prihajala iz tako nedolžnih ust. Dognala sta, da otroci njune dobe niso bili tako modri. Dedek in babica pa sta trdila, da prehajajo dobre lastnosti dedov na vnuke in se postavljala po promenadi in po salonu z „našim“ otrokom.

V cvetju in prahu je ležala Gorica. Ivanka je delala maturo. Elvira je bila bolj razburjena kot maturantinja sama. Mali Pierre je vprašal, kakšnega „metulja“ dela teta Ivanka, gospa Kamenska je bila polna strahu.

Naredila je maturo z odliko. Na slavo tega dogodka so se zbrali prijatelji v Kamenskem gradu. Ne v dvorani — ker bi spominjala slika Marijanova gospodarja, ki se mudi bogvekje — v salonu so

sedeli, poslušali Sočin šum in nazdravljali žareči mladi deklici.

„Minile so težave učenja,“ je objemala Kamenska polhčerko, „zdaj se odpočiješ, otrok, zdaj boš zopet živila meni.“

„Minile so težave učenja, draga mama... A nastopil je resni čas, čas dela v poklicu. Hvaležna sem ti, draga, blaga mati. Hvaležna sem vam vsem za vašo ljubeznivo pomoč. Pa zabiti ne smem, da uživam kruh usmiljenja, zabiti ne smem, da mi pokaže lahko danes, jutri, nova gospodinja pot... Tudi se nisem učila za to, da bi visela kot teža na tujih ramenih. Oglasila sem se pri ravnatelju za službo.“

„Nehvaležnica!“ se je zasolzila Kamenska, „tudi ti me zapustiš?“

„Moram, mati, moram, sramovala bi se, če bi jedla še nadalje nezaslužen kruh. Sramovala bi se čakati, da me odpodi druga... Ah, mama!... Saj ne boš več sama...“ —

Prebledela je, gledala na stopnjice. Peris s podnosom, polnim steklenic, je sledil njenemu pogledu. Steklenice so padle z ropotom na tla. Mati se ozre, srce ji zastane. V popotnem plašču stoji na stopnjicah bradat tujec. Kot da ga je pripodilo hrepenje — kot da mu je ustavila srčna tesnoba korak. Bradat je, zagorel. Možat obraz, ponosna postava. Kdo bi poznal v njem vitkega mladeniča, ki je odšel, pet let je tega, v bajno deželo, za bajnim zakladom. Niso ga poznali Goričani, ko je šel peš po Gorici, motril hiše in ljudi. Niso ga poznali Solkanci, ko jih je srečeval na prašni cesti, katero je prehodil, mali kovčeg v roki — Kamenski graščak.

Pa spoznala ga je mati, spoznala najdenka. Novih steklenic je prinesel Peris. Poslom sta bila odprta klet in hram. Šumne zdravice so pozdravljale prihod gospodarjev. Tiho, plaho, se je izgubila Ivanka iz vesele družbe, tiho, plaho so izpraševali posli, zakaj je prišel gospodar brez sluge.

(Konec.)

Dalmacija!

Zložil G. Koritnik.

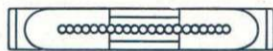
Zader, 19. avgusta 1908.

Dalmacija, dežela plodnih sanj,
kakó za tabo duša je gorela,
ponosna misel me je spreletela
na pragu tvojem, ki sem stopil nanj.

Dalmacija! kot nekdanj v carskih čet
blestečem solncu kraljevala si,
kraljica morska, krás mi svoj odkrij!

Na prag slovanstva poln pričakovanj!
Ta vroča misel je duhá prevzela,
ko je pred mano rastel iz pepela
stoletij rimskih veličastni dan...

Bilà barbaru v strah si in trepet,
ki krhal meč ob tvoje je čeri —
slovanstvu bodi zdaj ponos in cvet!

Domotožje.

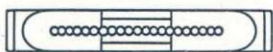
Zložil G. Koritnik.

Odkod si doma in kako ti je ime —
tvoje oči so objokane, bolne,
ustne so tvoje žalosti polne,
mrzle kot polnoč so tvoje roke?

Strah me je samega v tvoji bližini,
v hladnem objemu izstradanih rok —
v strahu zaklical bi kakor otrok,
ki mu je mati umrla v tujini...

V blede se marmor lice oblači,
kjer se zabliskajo tvoje oči,
v duši globoko bolest zaskeli,
kakor klic mrtvih v zakleti palači...

Vse je prenesel duh v sebi močan,
duh, ki sovraštvu in boli kljubuje,
vendar, ko tvoje stopinje začuje,
vsaka ponosna je misel zaman!

Simon Jenko in njegovi pesniški zgledi.

Donesek k poznavanju Jenkove pesniške osebnosti. — Spisal prof. Ivan Grafenauer.

(Dalje.)

Eden izmed najbolj priljubljenih Heinejevih motivov je, da ga v sanjah obišče mrtva ljubica (ali morska žena), ali pa jo obišče on. Na to somnambulno poezijo spominja Jenko v tem uvodu. A pri Heineju nahajamo tudi pesem, ki v glavni misli čisto odgovarja Jenkovi:

Philister in Sonntagsröcklein
Spazieren durch Wald und Flur;
Sie jauchzen, sie hüpfen wie Böcklein,
Begrüßen die schöne Natur.

Betrachten mit blinzelnenden Augen,
Wie alles romantisch blüht;
Mit langen Ohren saugen
Sie ein der Spatzen Lied.

Ich aber verhänge die Fenster
Des Zimmers mit schwarzen Tuch;
Es machen mir meine Gespenster
Sogar einen Tagesbesuch.

Die alte Liebe erscheint,
Sie stieg aus dem Totenreich;
Sie setzt sich zu mir und weinet,
Und macht das Herz mir weich.¹⁾

Dr. Beznak primerja s to pesmijo začetek 38. pesmi v „Lyrintes Intermezzo“, ki se glasi:

Manch Bild vergessener Zeiten
Steigt auf aus seinem Grab,
Und zeigt, wie in seiner Nähe
Ich einst gelebet hab'.²⁾

A Jenko ni prevzel od Heineja morda samo glavne misli uvodne pesmi, ki spominja po tonu in ideji tudi še prologa Heinejevega „Lyrisches Intermezzo“, ampak tudi to posebnost, da je združil z istim skupnim naslovom več pesmi iste tendence in v isti ritmiški meri,³⁾ kar Heine zelo rad dela. Poleg tega pa je po Heineju posnet ves ton „Obujenke“, oni mehki sanjavi, sentimentalni, slabotni ton, ki ga še zmeraj smatrajo za nekaj posebno Jenkovega, kar pa v resnici ni. Poleg tega pa imajo „Obujenke“ prav mnogo čisto jasnih spominov na Heineja. Kar prva „Obujenka“:

Slabo sveča je brléla,   Sladki smehi iz očesa,
Zunaj dež je curkom líl,   Med solzámi govoré,
Skupaj midva sva sedéla,   Telo se drží telesa,
Nama lep večer je bil.   Usta pa se ust držé,

Zunaj je nevihta vila,
Dež na okno je kropíl,
Midva pa sva se ljubíla,
Lep večer je nama bil.¹⁾

Primerjati se da več mest iz Heineja. Tako Heinejeva želja:

Lang ist heut der Winterabend,
Und ich möchte bei dir sein,
Bei dir sitzen, mit dir schwatzen
Im vertrauten Kämmerlein.²⁾

Primerjati se pa more tudi še nasledna pesmica:

Mag da draußen Schnee sich türmen,
Mag es hageln, mag es stürmen,
Klirrend mir ans Fenster schlagen:
Nimmer will ich mich beklagen,
Denn ich trage in der Brust
Liebchens Bild und Frühlingslust.³⁾

Pa tudi še drugod v Heineju se nahajajo podobne situacije, čeprav Jenkovi do pičice ravno ne odgovarjajo. In če beremo „Obujenke“ dalje, se nam vedno zdi, kakor da bi bili to že brali enkrat pri Heineju. Le nekaj jasnejših reminiscenc naj navedem, ker nasproti enakosti tona, ki ga je Jenko tu sprejel od Heineja, te ne pomenjajo več dosti. V drugi „Obujenki“ odgovarja slog v zadnji kitici, dvakratno ponavljanje istega verza, Heinejevi 52. pesmi v „Heimkehr“. Le primerjajmo:

Vem, da si mi odpustila,
Jaz odpustil si ne bom,
Ker takrat si govorila,
Jaz odpustil si ne bom.⁴⁾

In Heine:

An die Lippen wollt ich pressen
Deine kleine weiße Hand,
Und mit Thränen sie benetzen,
Deine kleine weiße Hand.⁵⁾

¹⁾ Heine, Buch der Lieder, Lyr. Int., št. 37., gl. n. d., str. 62—63.

²⁾ Gl. Heines sämtl. Werke, Hessejeva izdaja, I., str. 63. — Ljublj. Zv., XIX., str. 97.

³⁾ Dr. Beznak v Ljublj. Zv., XIX., str. 96.

¹⁾ Jenko, Pesmi, 1865., str. 19.

²⁾ Heine, Buch der Lieder, Heimkehr, št. 52., kit. 2. — gl. n. d., I. zv., str. 95.

³⁾ Heine, Heimkehr, št. 53. — gl. n. d. I. zv., str. 96.

⁴⁾ Jenko, Pesmi, 1865, str. 20.

⁵⁾ Heines sämtl. Werke, navedena izdaja, I. zv., str. 96.

Sedma „Obujenka“ spominja po svoji misli — v sanjah gleda pesnik svojo drago — na Heineja, posebno na petindvajseto pesem v skupini „Heimkehr“. Na deseto pesem iste skupine pa spominja situacija:

Teb' v naročje glavo trudno
Denem, gledam ti v obraz;
Ti pa smeješ se priljudno,
Ko si se nekdanji čas.

Poljubljavaš mlado lice,
K srcu nosiš mi rokó,
Brišeš rádostne solzíce,
Ki mi iz očí tekó.¹⁾

Tam si želi Heine, naj pridejo povodne deklice, in jih prosi:

Nehmt mein Haupt in euren Schoß,
Leib und Seel' sei hingegeben!
Singt mich tot und herzt mich tot,
Küßt mir aus der Brust das Leben!²⁾

Začetek desete „Obujenke“ istotako kaže Heinejev direktni vpliv:

Čas vrtí se neprestano,
Seka rane i zdraví:
Meni pa nekdanjo rano
Vsak dan zopet ponoví.³⁾

Temu odgovarjajo natančno Heinejevi verzi:

Die Jahre kommen und gehen,
Geschlechter steigen ins Grab;
Doch nimmer vergehet die Liebe,
Die ich im Herzen hab'.⁴⁾

Glavno pa, kar kaže na odvisnost „Obujenk“ od Heineja, niso ti posamezni spomini na original, tudi ne, da je verz in da je kitica tista, ki jo Heine prav pogosto rabi, glavno je, da je tu Jenko v tonu popolnoma posnemavec Heineja.

A povsod Jenko ni ohranil one Heinejeve bolne sentimentalnosti, tudi te se je otresal, kakor se je njegove frivolnosti. Jenko je to mehkužnost čutil kot nekaj tujega svoji naravi; in svojemu odporu proti tej sentimentalnosti je dal izraz v pesmi „Sanjaču“:

Po tihi noči mesec plava,
Mladič tužen zre v nebó,
Zamišljena njegova glava,
Srcé pa v prsih je tesnó.

Ne vdajaj se duhovom mraka,
Zapri srcé, zapri očí;
Glej, mehka postelja te čaka,
Ozdravit' reveža želi.⁵⁾

Izraz tega boja je tudi nesmrtni „Maček“, o katerem pravi Stritar, da bi mu morala „družba,

katera bi imela namen delovati zoper zaljubljene samomore, podeliti — zlato svetinjo.“¹⁾

Sentimentalnost, ki so jo smatrali dozdej za nekaj posebno Jenkovega, je treba, da smatramo v Jenkovi osebnosti za nekaj tujega, kar je v zvezi s premočnim Heinejevim vplivom na mladega pesnika. Nežnosti raditega ne bomo odrekli Jenku, nežen je morda še tam bolj, kjer se je sentimentalnosti rešil. Le oglejmo si prvi „Obraz“:

Roži mlado lice	Danes tvoja ljuba
Zarudí ko zarja,	Bo se poročila,
Fantu njeno listje	Mene pa v rumenih
Tiho spregovarja:	Kiticah nosíla.

Ko ljubezni palo
Bode zagrinjalo,
Moje zadnje perje
Bo na tleh ležalo.²⁾

Zunanji motiv, misel o cvetki, ki ogovarja zapuščenega fanta, je dobil Jenko iz sledeče Heinejeve pesmi:

Am leuchtenden Sommermorgen
Geh ich im Garten herum,
Es flüstern und sprechen die Blumen,
Ich aber, ich wandle stumm.

Es flüstern und sprechen die Blumen,
Und schauen mitleidig mich an:
„Sei unserer Schwester nicht böse,
Du trauriger, blasser Mann.“³⁾

V svoji preprostosti se mi zdi ideja in izraz v mali sličici Jenkovi veliko bolj nežen, ko v Heinejevi pesmi, ki je proračunjena bolj na sentimentalni efekt. Z navedeno Heinejevo pesmijo bi se dal primerjati od daleč tudi še „Obraz“ XI.; in tudi ta je mnogo pridobil, da se je ognil Jenko Heinejeve mehkužnosti:

Rosa, hladna rosa	Čudno govoríco
Kámenje močila,	Kámenje oglašá,
Luna, blede luna	Piš večérne sape,
Ná-nje je svetíla.	K meni jo donaša:

„Tod gredé stopíla
Je devica ná-me!“
„Ná-me tudi, ná-me!“
Glásov sto povzáme.⁴⁾

Kakor tu, se je izkušal Jenko osvoboditi Heinejeve sentimentalnosti tudi v pesmi „Solnce rumeno je šlo za goro“, čeprav je posneta po Heineju:

Solnce rumeno je šlo za goró,
noč se bliža in rosa z njo.

Roža rdeča že ves dan
se je ozirala v solnčno stran.

1) Jenko, Pesmi, 1865, str. 25.

2) Heine, nav. izd., I. zv., str. 79.

3) Jenko, Pesmi, 1865, str. 28.

4) Heine, Heimkehr, št. 27., kit. 1.; gl. nav. d., I. zv., 86.

5) Jenko, Pesmi, 1865, str. 96.

1) Stritarja zbrani spisi, V., str. 121.

2) Jenko, Pesmi, 1865, str. 43.

3) Heine, „Lyr. Int.“, št. 45.; gl. n. d., I. zv., str. 66.

4) Jenko, Pesmi, 1865, str. 53.

Zdaj pa toči bridke solzé,
misli nanj, ki je daleč od nje.

Solnce rumeno prišlo bo spet,
bo se posmejalo na ves svet.

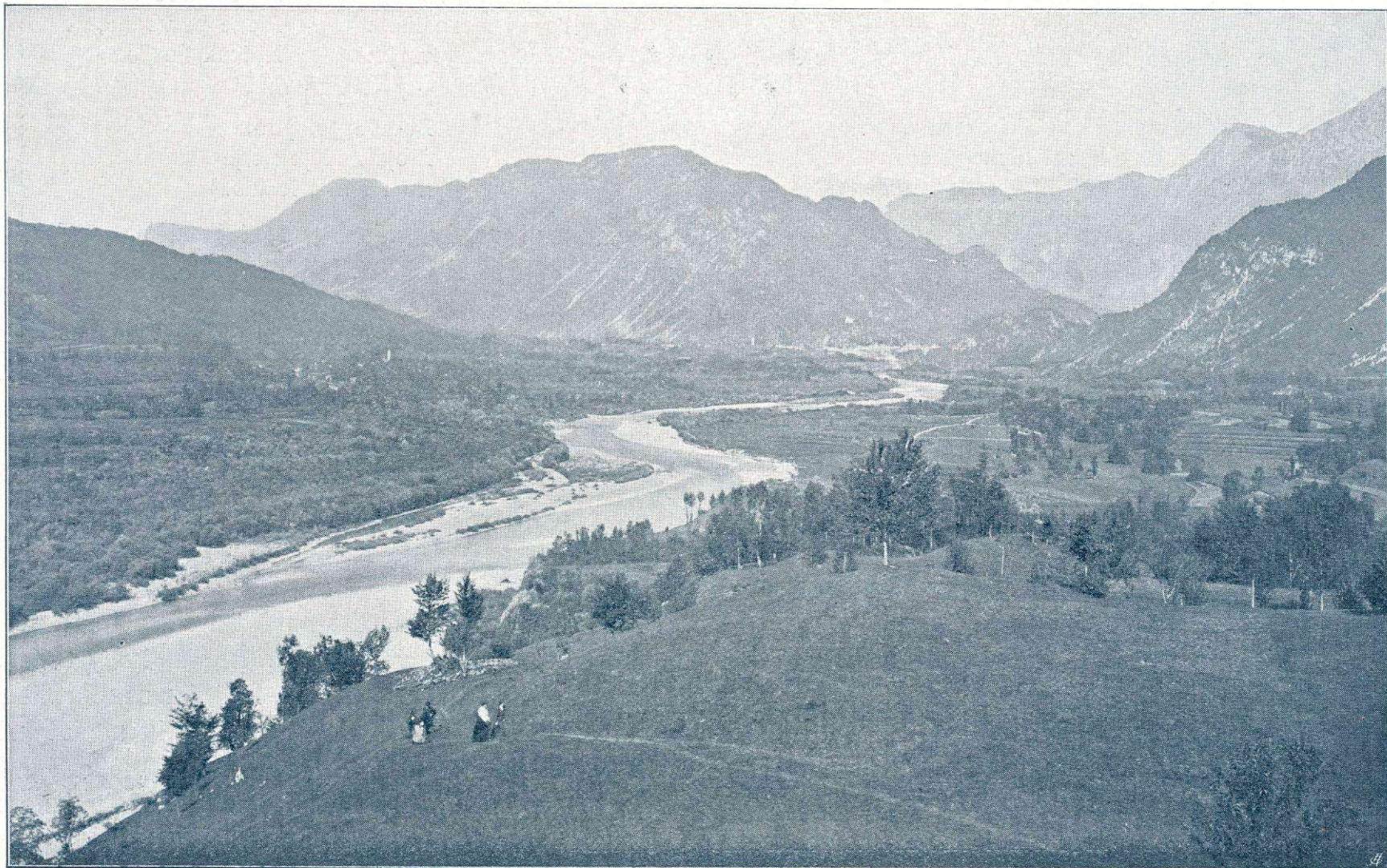
Bo posijalo tud' v moje srce,
ki zdaj črne skrbi ga moré.¹⁾

Pesem je, kakor se vidi, koncept, neuglajen v besedi in tudi še ne jasno premišljen. „Črnih skrbi“ se sicer pesnik ni mogel še iznebiti, tudi roža še toči bridke solze, a kaj je to proti originalu, proti

Kot primero popolnoma svobodne vporabe tuje snovi za samostojno misel pa lahko navedemo Jenkov „Obraz“ o samotni brezi (XIII):

Med borovjem temnim	Tuja dolga leta
Mlada breza rase,	Raste sredi lesa,
V lastnem svetu tuja	Vetra moč jo maje,
Stoji sama zá-se.	Listje ji otresa.

Veter nosi listje.
Sestram v daljne kraje
Tam jim o samici
Sporočila daje.¹⁾

POGLED Z GREGORČIČEVEGA GROBA NA STOL IN NA KANINSKO GOROVJE

Heinejevi pesmi o lotosovi cvetki, zaljubljeni v mesec? Le primerjajmo:

Die Lotosblume ängstigt
Sich vor der Sonne Pracht'.
Und mit gesenktem Haupte
Erwartet sie träumend die Nacht.

Der Mond, der ist ihr Buhle,
Er weckt sie mit seinem Licht,
Und ihm entschleiert sie freundlich
Ihr holdes Blumengesicht.

Sie blüht und glüht und leuchtet
Und starret stumm in die Höh';
Sie duftet und weinet und zittert
Vor Liebe und Liebesweh.²⁾

Tu se moramo spomniti Heinejeve slavne pesmi o smreki na daljnem severu, ko sanja o palmi na daljnem jugu, ki jo je z našim „Obrazom“ primerjal že dr. Bezjak.²⁾

Ein Fichtenbaum steht einsam
Im Norden auf kahler Höh'.
Ihn schläfert; mit weißer Decke
Umhüllen ihn Eis und Schnee.

Er träumt von einer Palme,
Die fern in Morgenland
Einsam und schweigend trauert
Auf brennender Felsenwand.³⁾

¹⁾ Jenko, Pesmi, II. (Gangl), str. 28.

²⁾ Heine, „Lyr. Int.“, št. 10., gl. n. d., str. 54.

¹⁾ Jenko, Pesmi, 1865, str. 55.

²⁾ Gl. Ljublj. Zvon, XIX., str. 180.

³⁾ Heine, „Lyr. Int.“, št. 33., gl. n. d., str. 61.

Slika je očitno ista in vendar ima Jenkova pesem čisto nekaj posebnega, Jenkovega, kar je Heineju popolnoma tuje! Mlada breza, „v lastnem svetu tuja“, to je mladi pesnik, ki mu je v daljnem, tujem mestu, med tujci, postal tuj njegov rodni svet; le kak posamezen glas slišijo doma o njem. Ideja povsem nova!

V nekoliko bolj oddaljenem stiku s Heinejem je tudi „Prošnja“, ki njen začetek spominja — čisto samo po zunanje — na Heineja:

Da te ljubim, ti je znano,
Da me ljubiš, davno vem:
Kaj ogiblješ se pred mano
Odgovarjaš le očem?¹⁾

Jenku je bila pri teh verzih temno v spominu Heinejeva pesem:

Daß du mich liebst, das wußt' ich,
Ich hatt' es längst entdeckt;
Doch als du mir's gestanden,
Hat es mich tief erschreckt.²⁾

Kakor smo videli, ni stik med Jenkom in Heinejem zmerom enako tesen; časih se naslanja prav določno na kako misel svojega originala, časih je kar z malimi premembami prepesnil po celo Heinejevo pesem, bila mu je prav jasno v spominu. Časih pa je zveza prav ohlepna, da ne moremo misliti na to, da bi se bil pesnik spominjal ravno določne Heinejeve pesmi. Poznal je svojega Heineja tako dobro, vživil se je tako v Heinejev poetski svet, da je kar iz nekakega Heinejevskega razpoloženja gledal v svet in na svoje življenje. In to je bilo za Jenka nevarno, ker je večkrat zabredel v Heinejev cinizem in njegovo bolno sentimentalnost. A zdrava Jenkova narava se je uprla temu vplivu in ga deloma tudi strla. Ne vedno! Najmanj se mu je posrečilo osvobojenje v onih pesmih, v katerih nahajamo reminiscenc kar na več pesmi in na več pesnikov, ne na samega Heineja. Sem spada „V tihi noči“:

Pesem, pojdi miloglasna,
V noči plavaj tje do njé,
Ko jo zvezde, luna jasna
S spanja mirnega budé.

Ko zamišljena si pase
S čuti sladkimi srcé,
Pesem, tvoje žale glase
Naj nje usta ponove.³⁾

Ta pesem spominja močno na neko pesem Oskarja von Redwitz, objavljeno v njegovem sentimentalnem lirskoepskem spevu „Amaranth“:

¹⁾ Jenko, Pesmi, 1865, str. 4.

²⁾ Heine, Neue Gedichte, „Seraphine“, št. 3.; gl. n. d., II. zv., str. 25.

³⁾ Jenko, Pesmi, 1865, str. 14.

Zieht hin, ihr lieben, stillen Lieder,
Zu meiner süßen Amaranth!
In ihrem Herzen laßt euch nieder,
Es ist ja euer Vaterland!

Sagt ihr, ihr seiet kleine Sterne
Vom Himmel, den sie mir geschenkt!
Und zöget her aus weiter Ferne,
Zu fragen, ob sie mein gedenkt.¹⁾

GREGORČIČEV GROB

A „V tihi noči“ nas lahko spomni tudi na Heineja:

Aus meinen großen Schmerzen
Mach' ich die kleinen Lieder;
Die heben ihr klingend Gefieder
Und flattern nach ihrem Herzen.

Sie fanden den Weg zur Trauten,
Doch kommen sie wieder und klagen,
Und klagen und wollen nicht sagen,
Was sie im Herzen schauten.²⁾

¹⁾ Gl. Oskar v. Redwitz, Amaranth, 43. Aufl., Mainz, Franz Kirchheim, str. 223.

²⁾ Heine, „Lyr. Int.“, št. 36.; gl. n. d., I. zv., str. 62.

Čim bolj so bili tu spomini Jenkovi nejasni, temni, tem težje je določiti, ali in v kakem razmerju je pesnik z dozdevno predlogo. Da se je Jenko spominjal Redwitzove pesmice, o tem ne bomo dvomili, pač pa je mogoče dvomiti o zvezi s Heinejevo pesmijo. Misliti se namreč dá, da spominja Jenkova pesmica nanjo samo, ker je očitno Redwitzova osladna rimarija le posnetek po Heineju. A sentimentalno-melanholiški ton Jenkove pesmi bi govoril za ožji stik s Heinejevo pesmijo.

SRBSKI KRALJ PETER I.

Jasnejše je razmerje pri Jenkovih kiticah „Moje pesmi“:

Moja pesem bo nosila	Iz solzá, ki so veséle
Tvojo hvalo križem svet,	Mi rosíle moj obraz,
Z ust mladenčev se glasíla	Rože bodo razcvetéle,
Bo še v času poznih let.	Ko spet pride petja čas.

Iz solzá, ki so otožne
Zalivále mi okó,
Pa vijólice pobóžne
Pómlad obrodíla bo.¹⁾

Druga in tretja kitica kažeta jasno na drugo pesem v „Lyrisches Intermezzo“ kot Jenkov vir:

Aus meinen Thränen sprießen
Viel blühende Blumen hervor,
Und meine Seufzer werden
Ein Nachtigallenchor.²⁾

¹⁾ Jenko, Pesmi, 1865, str. 2.

²⁾ Heine, „Lyr. Int.“, št. 2.; gl. n. d., I. zv., str. 52. Gl. tudi Ljublj. Zvon, XIX., 97.

Dočim se torej naslanjata tedve kitici na to Heinejevo kitico, ima prva Jenkova kitica za vir neki drug spomin, spomin na pesnika, ki ni nič manj močno vplival na Jenka kot na Heineja, spomin na — Prešerna, na Prešernove verze v prvi gazelici:

Pesem môja je posoda — tvôjega imena,

— — — — —
V nji bom med slovenske brate sladki glas zanesel
Od zahoda do izhoda — tvôjega imena.¹⁾

Preden se pa obrnemo do Prešernovega vpliva na Jenka, je treba, da še kratko omenimo Nemca — Lenaua.

Tudi on je bil — čeprav ne v taki meri ko Heine — učitelj Jenkov. Po svojem mračnem razmišljanju o smrti in o minljivosti vsega človeškega nas Jenko spominja nanj.²⁾ In nekatere take motive je tudi sprejel poleg nekaj drugih od Lenaua; treba pa je opomniti, da Jenko nasproti Lenau nikdar ni tako zatajil svoje osebnosti kakor proti Heineju.

Poglejmo najprej Lenauovo pesem „An die Wolke“:³⁾

Zieh nicht so schnell vorüber
An dieser stillen Heide,
Zieh nicht so schnell vorüber
An meinem stillen Leide,
Du Wolke in der Höh',
Steh still bei meinem Weh'!

O nimm auf deine Schwingen
Und trag zu ihr die Kunde,
Wie Schmerz und Groll noch ringen,
Und bluten aus der Wunde,
Die mir mit ihrem Trug
Die Ungetreue schlug.

Und kommst auf deinen Wegen
Du an vor ihrem Hause,
So stürze dich als Regen
Herunter mit Gebrause,
Daß sie bei dunkler Nacht
Aus ihrem Traum erwacht. — —

Ta motiv o oblaku-slu, ki ga je našel pri Lenauu, je porabil Jenko v tretjem „Obrazu“:

Siv oblak po nebu	Tam se med gorami
Z vetrom dalje plava.	Našim' bo ustavil.
Plava v lepe kraje,	V zlato se obleko
Kjer se vije Sava.	Zárjino opravil.

I ko njo bo videl,
Ko po vrtu hodi,
Mi jo bo pozdravil:
Draga, zdrava bodí!

¹⁾ Gl. Doktorja Francéta Prešerna poezije, uredil skriptor L. Pintar, ljudska izdaja, 1901, str. 97. — Prim. Ljublj. Zvon, XIX., str. 29.

²⁾ Gl. Ljublj. Zvon, XIX., str. 91.

³⁾ Nikolaus Lenaus sämtliche Werke in zwei Bänden, herausgegeben von Eduard Castle, Leipzig, Max Hesses Verlag, I. zv., str. 50.

Jenko je torej Lenauov motiv precej izpremenil; oblak ni opominjevavec za nezvesto, ampak prenaša pozdrave zvesti dragi. Sklep pa prav rahlo spominja na zadnji verz v Heinejevi pesmi „Leise zieht durch mein Gemüt“¹⁾, v kateri naroča pesnik pesmici, da naj pozdravi njegovo rožo — drago: „Sag' ich lass' sie grüßen.“ — Sicer pa ima tudi Lenau motiv o pozdravu po oblaku še enkrat, a ne tako jasno kakor zgoraj, v pesmi „Nach Süden.“²⁾ Oblaki gredo proti jugu, na Ogrsko, in tam jih zamišljeno gleda — draga. — Od Jenka sta potem dobila ta „oblačni“ motiv Stritar³⁾ in dr. Krek.⁴⁾

Po svojem slogu spominja na Lanaua krasni sedmi „Obraz“:

Zelen mah obrasta	Pôvej razvalina
Zrušene zidove,	V solncu zatemnela!
Veter skôz-nje diha	Kaj je moč človeška,
Žalostne glasove.	Kaj so njena dela?

I življenje naše,
Ki tak hitro teče,
Al so same sanje?
— Sanje — jek mi reče.⁵⁾

Primerjajmo s tem obrazom drugo pesem „In der Krankheit“:

Einsamkeit! mein stilles Weinen
Rinnt so heiß in deinen Schoß;
Doch du schweigst und hast nicht einen
Seufzer für mein trübes Los!
Legen schon die Jugendjahre
Abgeblüht mich auf die Bahre,
Wird kein Auge feuchten sich?
Wird kein Busen bänger schlagen,
Wenn sie mich zu Grabe tragen?
Liebt kein Herz auf Erden mich?
Heißer strömt es von der Wange:
Keines, keines! fühl' ich bange.⁶⁾

Paralelnost v prošnjah, nekako boječih, trepetajočih, in v trdem, kratkem, uničujočem odgovoru ni slučajna. Jenku je ugajala ta stilistiška oblika in jo je porabil; zato tudi ton nekoliko spominja na Lenaua. A koliko globlja je Jenkova ideja od Lenauove!

Ena izmed najlepših slik Jenkovih je s svojim čisto domačim okrožjem „Zimski dan“:

Solnce se od daleč skriva,
Vrana leta okrog hiše,
Tenek veter zunaj piše,
Tla pa debel sneg pokriva.

¹⁾ Heine, Neue Gedichte, „Neuer Frühling“, št. 6.; gl. n. d., II., zv., str. 11.

²⁾ Lenau, n. d., I. zv., str., 3—4.

³⁾ Gl. „Oblaček“ Jos. Stritarja zbrani spisi, I. zv., str. 15.

⁴⁾ Gl. najboljše v Aljaževi „Pesmarici“, I. zv., str. 123—124.

⁵⁾ Jenko, Pesmi, 1865, str. 49.

⁶⁾ Lenau, n. d., I. zv., str. 119.

Tam na klancu je vse živo,
Vkup so iz vasí otroci,
Vsak sení v premrli roci
Vozi, i drží se krivo.

Starec zre iz gorke hiše,
I spomín se mu posili,
Dni premišlja, ki so bili,
I na tihem solze briše.¹⁾

Kdo bi mislil, da je Jenko snov za to tako domačo sliko — nasprotje med otroci in starcem — vzel od tujega pesnika. In vendar je tako. Snov, a

BOLGAR.

tudi samo to, je dobil od Lenaua. Zanimivo je primerjati z Jenkovo pesmijo Lenauovega „Starca“ (Der Greis):

Durch Blüten winket der Abendstern,
Ein Lüftchen spielt im Gezweige;
Der Greis genießt im Garten so gern
Des Tages süße Neige.

Dort seine Enkel, sie jagen frisch
Im Grase hin und wieder;
Die Vöglein singen im Gebüsch
Nun ihre Schummerlieder.

Da schlängelt der schnelle Kinderkreis
Sich blühend durch blühende Bäume,
Sie gaukeln um den stillen Greis
Wie selige Jugendträume.

¹⁾ Jenko, Pesmi, 1865, str. 94.

Sein Auge folgt am Wiesenplan
Der Unschuld fröhlichen Streichen;
Da jauchzt ein Knabe zu ihm heran,
Ihm eine Blume zu reichen.

Und wie der Greis nun die Blume hält
Und ansieht immer genauer,
Ihn ernstes Sinnen überfällt,
Halb Freud' und milde Trauer.

Schon spürt er im Innern keimen wohl
Das stille Pflanzenleben,
Das bald aus seinem Hügel soll
Im Blumen sich erheben.¹⁾

Jenko, bolj realen od Lenaua, se ne spušča v razne romantiške efekte s cveticami; s kratkimi, krepkimi potezami nariše resničen zimski dan na kmetih. In ideja je pri Jenku čisto druga od ideje Lenaua. Jenkov stavec ne misli kakor Lenauov samo na smrt še pri cvetlici, on se ves ginjen spominja svojih lastnih mladih let. Veliko več realne vsebine in notranje resnice ko Lenauov „Stavec“ ima Jenkova pesem.

Slično kakor pri 7. „Obrazu“ je razmerje med Jenkom in Lenauom tudi pri „Sliki“.²⁾ Za zgled mu je bila Lenauova pesem „See und Wasserfall“:

Die Felsen schroff und wild,
Der See, die Waldumnachtung,
Sind dir ein stilles Bild
Tiefsinniger Betrachtung.

Und dort, mit Donnerhall
Hineilend zwischen Steinen,
LäBt dir der Wasserfall
Die kühne Tat erscheinen.³⁾

Jenkove primere v „Sliki“ lahko primerjamo s to pesmijo:

Jezero krasno,
Temno al jasno,
Ti si podoba srcá;
V tebi odséva
Vsacega dneva
Svit se mi ali tema.⁴⁾

- 1) Lenau, n. d., I. zv., str. 129—30.
2) Jenko, Pesmi, 1865, str. 88—89.
3) Lenau, n. d., I. zv., str. 94—95.
4) Jenko, Pesmi, 1865, str. 89.

Zanimiva je v marsikaterem pogledu tudi Jenkova pesem „Na grobéh“, ker ta najbolj kaže vpliv ogrsko-nemškega melanholika Lenaua na Gorenjca Jenka tudi v tonu:

Po grobih sem hodil, kjer trava zeléna
S trohljivosti známenje upa poganja,
Po grobih, kjer starost leží položéna,
Kjer v prahu počíva lepota nekdanja.

Poglédal sem v jamo nedavno skopáno,
Šest čevljev globoko, tri čevlje široko,
Poglédal sem v postel človeku postláno,
Ki meja je mislim letéčim visóko.

Glasove bridké je srcé zdihoválo,
Roké so se s silo na prsih sklenile,
Trohljivosti grozno zaklícál sem hvalo,
Da jek so zamolkel dajále gomíle.¹⁾

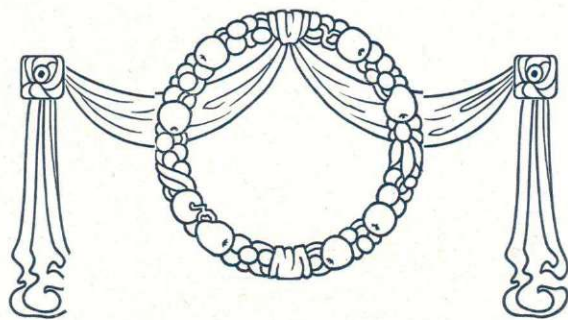
Poleg ideje in tona pesnitve nas spominja Lenaua posebno še začetek Jenkove pesnitve, ki ga lahko primerjamo z začetkom prve pesmi izmed Lenauovih „Waldlieder“:

Am Kirchhof dort bin ich gestanden,
Wo unten still das Rätsel modert,
Und auf in Grabesrosen lodert;
Es blüht die Welt in Todesbanden.²⁾

V drugi in tretji kitici te Jenkove pesmi se pa nahaja kar cela vrsta reminiscenc na Prešerna, na „posteljo postlano v črni jami“³⁾ na „pokopane misli visokoteče“⁴⁾ na „bridko zdihovanje srca“ v „Slovesu od mladosti“⁵⁾ Oddaljenih spominov je pa še na nekatere druge Prešernove pesmi. Ta pesem nam torej ni samo dokaz vpliva Lenauovega, ampak dokaz tudi za to, kako prepojen je bil Jenko s Prešernovimi mislimi, s Prešernovimi stihmi in njegovo frazeologijo.

Le mimogrede naj še opozorim na podobnost v tonu med Jenkovo „Pomladjo“⁶⁾ ter Lenauovo „Liebesfeier“⁷⁾ in prestopimo k razmotrivanju Prešernovega vpliva na Simona Jenka. (Konec.)

- 1) Jenko, Pesmi, 1865, str. 87.
2) Lenau, n. d., I. zv., str. 262.
3) Gl. „Sonete nesreče“, 5; Prešeren, Poezije, naved. izd., str. 141.
4) „Matiju Čopu“, gl. n. d., str. 144.
5) Gl. n. d., str. 87 in 89.
6) Jenko, Pesmi, 1865, str. 7.
7) Lenau, n. d., str. 28.

Valtazar Bogišić.

Napisal I. Adlešič.

(Konec.)

Se eno važno delo, ki ga je Bogišić sestavil v Odesi, je „Collectio consuetudinum juris apud Slavos meridionales etiam num vigentium. — Zbornik sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena“, ali drugi naslov „Gragja u odgovorima iz različnih krajeva slovenskog juga“. Založila in izdala Jugoslovanska Akademija v Zagrebu 1874.

Tudi to delo spada med publikacije virov jugoslovanskega prava; pisatelj sam pravi, da je sistematično delo doslej nemogoče; treba je gradivo poprej „popuniti i ispraviti“. To gradivo je uspeh „Naputka“, izdanega pred sedmimi leti. Nabralo se je od vseh strani toliko gradiva, da se ga pisatelj sam ni nadejal. Gradivo je urejeno tako, da se vrste vprašanja kot v „Naputku“ in na vsako vprašanje se vrste tozadevni odgovori iz najrazličnejših krajev. Ta razporedba je zelo važna, da se ohranijo krajevne posebnosti, kar bi bilo v sistematičnem delu nemogoče. Tako je ohranjena kontrola pri znanstvenem raziskovanju.

Zbornik je bil od vseh učenjakov-pravnikov najugodnejše sprejet in je služil za podlago premnogim študijam.¹⁾ Po svoji originalnosti je edina publikacija te vrste v Evropi. Tudi tukaj je rodbinskemu pravu posvečena največja pozornost.

V Odesi je Bogišić poizkušal ustanoviti „Slovansko knjižnico“, ki bi se pozneje izpremenila v slovanski muzej. Že kot uradnik v dvorni knjižnici na Dunaju je napisal razpravo: „Slovanski muzeum“ (Misli o potrebi naučnega središta za svakolika slovanska plemena), izšlo v srbskem „Letopisu“, 1866.

Ker je misel še vedno aktualna in kaže slovansko naziranje našega učenjaka, omenjamo natančneje ta poizkus.

Na političnem in verskem polju ne pride nikdar do edinstva vseh Slovanov. Pač pa naj bi se vsi slovanski narodi spojili na kulturnem polju in si ustanovili zavod, ki bi bil trajno ognjišče njih skupnega sedanjega in minulega življenja in čuvstvanja, materialnega in duševnega delovanja. Takšen zavod naj

bi bil „Slovanski muzej“, ki bi sestojal iz naslednjih oddelkov:

1. repertorij vseh virov zgodopisja, jezikoslovja, slovstva, narodopisja in umetnosti in vseh ostalih duševnih proizvodov, v originalu ali kopiji;

2. arhiv listin in rokopisnih virov v originalu, kopiji ali izvlečku;

3. knjižnica s knjigami v slovanskih jezikih in z vsemi knjigami, ki pišejo o slovanskih narodih, zemljah, mestih in znamenitejših osebah in spisi znamenitih Slovanov o kateremkoli predmetu;

4. starožitnosti in umetnine: numizmatika, orožje, podobe, arhitektonični modeli itd. in

5. narodopisje: noše, stanovanja, orodja itd.

Ta muzej naj bi bil pri onem narodu in na onem kraju, ki bi največ prispeval za to podjetje; o tem in o vsem ostalem naj bi odločal odbor, sestavljen iz vseh slovanskih narodov, ki bi imel najširjo avtonomijo.

Ta svoj načrt iz prejšnjih let je obnovil Bogišić v Odesi v „Slovanskem dobrodelnem društvu“; ¹⁾ načrt je bil sprejet z navdušenjem; Bogišić sam je spisal pravila novega društva, začel zbirati knjige ter prevzel posel upravitelja novega zavoda. Izpočetka je stvar prospevala precej dobro ali kmalu se je začelo od raznih strani in iz raznih vzrokov reagirati in podjetje je zaspalo.

Medtem je bil črnogorski knez Nikola opozorjen na znanstveno delovanje Bogišićevo ter je naprosil ruskega carja Aleksandra II., da bi mu poslal tega učenjaka na Črno goro, da bi sestavil civilni zakonik. Koncem l. 1872. je dobil Bogišić cesarjev ukaz, ki mu je poveril to nalogo. Ker delo ni zahtevalo njegove prisotnosti na Črni gori, je šel l. 1874. v Pariz, kjer je imel na razpolago bogate knjižnice in druge neizogibne pripomočke.

Medtem je dobil Bogišić več ponudeb na vseučiliške stolice: l. 1874. in zopet 1882. v Zagreb za pravno zgodovino, l. 1875. v Odeso za rimsko pravo, l. 1878. v Belgrad za primerjajočo zgodovino slovanskega prava, seveda vse brez uspeha; Bogišić je vztrajal pri svojem delu.

¹⁾ Med mnogimi navajam le Sumner-Maina, pravnega zgodovinarja in profesorja oksfordske univerze, ki je črpal iz te knjige za svoje primerjalno delo, kjer prisposablja jugoslovansko zadrugo s podobnimi instituti v Indiji. Večji izvleček je naredil F. Demelić: *Le droit coutumier des Slaves meridionaux d'après les recherches de M. Bogišić.*

¹⁾ Izdan pod naslovom: *Ob ustrojstvu Slavjanskoj Biblioteki pri Odeskem Slav. Blagotv. Obščestvju.* Zapiska V. Bogišića. Odesa, 1870.

Po treh čitanjih je bil razglašen 25. marca 1888 „Opšti imovinski zakonik za knjaževinu Crnu goro“ in je stopil v veljavo s 1. julijem istega leta.

Delo je velikega pomena, ne le za Črno goro, nego za pravno vedo sploh, kar je razvidno že iz tega, da je preloženo na pet jezikov: francoski, nemški, laški, španski in ruski. Glavno pa raditega, ker je to prvi zakonik XIX. stoletja, ki je črpal iz živega običajnega prava in posnel odtod veliko množico ustanov in pravil, dočim so prvi zakoniki večinoma zanemarjali ta bogati vir.

Že po desetih letih je bila potrebna druga izdaja; preskrbel jo je avtor sam. V nji so vpeljane nekatere izpremembe, glavno zopet na polju običajnega prava. Videti je, kako je bil učenjak zavzet za pravne običaje, a da je pri tem stregel potrebi naroda in se obenem ravnal po zahtevi moderne pravne vede: pravni običaj je najjasnejše zrcalo narodovega pravnega prepričanja in družabnih potreb.¹⁾

Končavši kodifikačno delo, se je vrnil Bogišić na Rusko, da uredi svoje nadaljne razmere. Ministrstvo za uk mu je ponudilo stolico rimskega prava na moskovski univerzi; tega mesta ni sprejel, deloma radi čisto nove stroke, ki bi se moral nanjo šele pripraviti, deloma je bil že preveč utrujen od kodifikačnega dela črnogorskega zakonika in si je zaželel počitka. Prosil je torej za umirovljenje in ga je tudi dobil l. 1890. Šel je v Pariz na odpočinek. Ali dolgo ni mogel mirovati: sestavil si je po kratkem odpočinku program za daljno literarno delovanje in hodil s to namero na večja potovanja preiskovat arhive.

L. 1892. se je mudil v Dubrovniku; tu ga pozove črnogorski knez Nikola v Cetinje ter mu ponudi ministrski portfelj. Bogišić sicer ni hotel prevzeti težkega posla, toda knez ni odnehal, češ, kot avtor zakonika je vsaj za nekoliko časa moralno prisiljen nadzorovati, kako se zakon v praksi izvršuje. Na tako prigovarjanje je prevzel Bogišić justično ministrstvo in ga vodil celih šest let.

¹⁾ Referat o zakoniku je spisal dr. Danilo Majaron v „Slovenskem Pravniku“, 1891.

L. 1894. je prehodil vso Črno goro v spremstvu dveh črnogorskih profesorjev. Pregledoval je sodnije, preiskoval arhive, v kolikor so imeli pravnih listin, obiskal kraje, kjer prebivavci pasejo vso leto skupno živino, da bi seznanil tamošnje običaje itd. Izdal je več naredbe in ustanovil štiri nove okrožne sodnije. L. 1897. je šel z ministrskim predsednikom Božo Petrovićem v Rim, da bi sklenil ženitovanjsko pogodbo med knjeginjo Heleno in prestolonaslednikom, sedanjim kraljem Viktorjem Emanuelom III.

Po šestih letih plodnega delovanja na ministrskem sedežu je stopil naš učenjak v trajen pokoj — prosil je bil zanj že večkrat poprej, ali knez mu ni hotel ugoditi, ker je poznal izvrstnega učenjaka in politika ter je želel, da dobro uredi pravne zadeve v kneževini. Pokoj je vžival Bogišić v Parizu, kjer je imel mnogo prijateljev in znancev, nekaj celo še iz dila dijaških let. Hodil je večkrat na krajša in daljša potovanja in na slednjem potovanju iz Italije v Cetinje ga doleti nagla smrt na Reki dne 24. aprila t. l.

Kratko posnemamo svojo sodbo o Bogišiću lahko v sledečih besedah: Bogišić je bil med prvimi delavci na polju zgodovinskega prava južnih Slovanov, prvi po času in prvi po delih. Glavno pozornost je obračal na živo običajno pravo, predvsem na rodbinsko pravo. Vzbudil je zanimanje za ta oddelek med mnogimi rojaki in znanstveniki, da so začeli proučevati življenje preprostega naroda in črpati iz njega znanost kot iz bogatega vira. Utemeljel je v znanstvu pomen živih pravnih običajev in jih uveljavil v črnogorskem zakoniku. S tem je tudi dvignil pravno vedo sploh na višjo stopnjo.

Razen omenjenih knjig je spisal še večjo vrsto manjih spisov pravne, zgodovinske in narodopisne vsebine; pravni so vzeti večinoma iz običajnega rodbinskega prava južnih Slovanov. — Pisal je v hrvaškem, srbskem, ruskem, laškem in francoskem jeziku.¹⁾

¹⁾ Literatura: Navedeni Bogišićevi spisi. Življenjepisna data iz brošure prof. Kadleca, kjer so navedeni še vsi daljni podrobni spisi našega učenjaka.

SEVILLA: POGLED RAZ GRAD ALCAZAR NA MESTO IN NA PRIMACIALNO STOLICO

Cosas de España.

Potni zapiski. — Začrtal Jožef Lavtižar.

(Dalje.)

IX.

Córdoba, 24. septembra 1905.

Vožnja skozi Novo Kastilijo je vse prej nego idilična. Mnogo krajev brez vode, brez drevja, sploh brez vsakega sledu o poljedelstvu. Semintje kako otožno solneno jezero. Vsa okolica se imenuje La Mancha, kar bi se reklo slovensko „pusta zemlja“. In vendar prebivajo tudi tukaj ljudje. Alcazar de San Juan šteje celo 9000 prebivavcev. Iz Alcazarja drži ena železnična proga proti vzhodu v mesto Valencia, druga proti jugu v Córdoba.

Dasi zapuščena je vendar La Mancha zanimiva v nekem drugem pogledu. Ne mislim samo značilnih mlinov na veter, ampak še nekaj bolj posebnega. Komur je znan Don Quijote, morebiti tudi ve, da so se dejanja tega junaka vršila v omenjeni pokrajini. Cervantes sicer ne pove določno, kje je bil rojen njegov „ingenioso hidalgo de la Mancha“, vendar se sklepa, da je zagledal luč sveta v okolici mesta Alcazar. Več vasi se prepira za to čast, prav tako kakor onih sedem grških mest, ki so hotela biti Homerjev rojstni kraj.

Železnica se vzdiguje proti gorovju Sierra Morena. Mrzli zrak naznanja, da smo precej visoko v hribih. Popotniki zapirajo okna vozov in se zavijajo v pisane ogrinjače. Skozi predore skalnate soteske

Puerto de Despeñaperros. Odtod v dolino reke Guadalquivir. Mesti Andujar in Montoro se že prištevata Andaluziji. Prihod v Córdoba ob 10:25 dopoldne.

Prva pot v svetovnoznano mošejo. Otroci vpijejo „La mesquita, señor!“ Kalif Abderrhman, prvi graditelj te čudovite stavbe, je umrl že leta 788. Njegovi nasledniki so jo tako razširili, da meri 175 m po dolgoti in 130 m po širjavi. Namen jim je bil, da naredijo iz Córdoba zapadno Meko in da privabijo prav veliko mohamedovskih romarjev na Špansko. Notranjščino mošeje podpirajo mnogoštevilni stebri, 850 vseh skupaj. Ako ima kaka cerkev tri ladije, je to po naših pojmih že obsežen prostor. Mavriški tempelj v Córdoba pa je razdeljen v devetnajst ladij. Ni čuda, če si ves zbehan v labirintu stebrovja. Silno napako je učinil stolni kapitul, ki je dal v XVI. stoletju vzdati v mošejo stolno cerkev. Odstranili so mnogo starih stebrov, h kratu pa končali enoto vse stavbe.

Córdoba je bila svojedobno glavno mesto in kulturno središče mavriške države. Sedaj ne najdeš razen mošeje skoro ničesa več, kar bi te spominjalo nekdanje slave. Mesto šteje kakih 50.000 prebivavcev, ki pasejo lenobo ter se zabavajo, kadar imajo kaj v žepu.

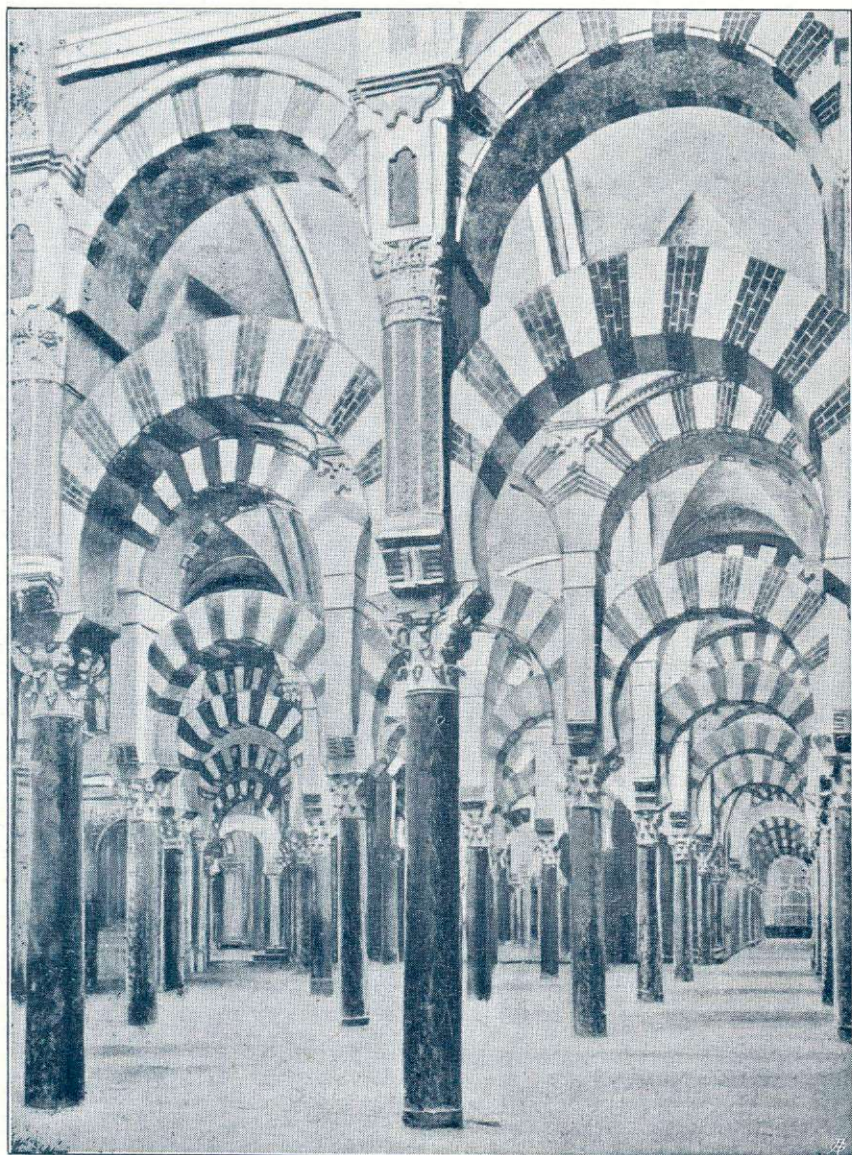
Vreme: Ves dan jasno nebo. Zjutraj ob šestih v južnem gorovju Sierra Morene $+8^{\circ}$. Opoldne in zvečer ob šestih v Córdoba $+19^{\circ}$ R.

X.

Granáda, 25. septembra 1905.

Slovo Córdovi. Po široki ulici Gran Capitan na kolodvor. Iz Córdove v Granádo 247 kilometrov. Vozovi drugega razreda imajo le to udobnost, da so v njih mehki sedeži, sicer se nič ne ločijo od vozov tretjega razreda. Čez Guadalquivir. Rjavi goli griči in taka ravnina. V Montilli je prodajala ženska časopise ter vpila na vso moč. Se je bati, da si ne pokvari grla. Vedno več oljik, ki so zasajene v dolgih ravnih vrstah. Kje se jemlje toliko orožnikov? Na

CORDOVA: NOTRANJŠČINA MOŠEJE

vseh postajah vstopajo in izstopajo. Časopisi poročajo, da vlada v Andaluziji lakota in da se godijo nasilnosti. Gotovo vsled tega pozornost policije.

V Bobadilli poldrugo uro pomude. Table d' hôte stane s pijačo vred tri pesete, nekaj manj kot tri krone avstrijske veljave. Tu se križajo vlaki v Granádo, Málaga, Gibraltar, Sevilla in Córdovo.

Naša pot se je obrnila proti vzhodu. Planjava izginja, bližamo se gorovju. Ko smo zapustili mesto Antequera, je začel stroj delovati močneje. Premagati mora gorsko sedlo, da se nagne potem v dolino, ki jo namaka voda Genil. Lepa lega mesteca Loja na

poševni planoti. Prikazujejo se vrhovi Sierra Nevada. Došli smo v Granádo.

Na kolodvoru, ki ni posebno sijajen, so se ponujali nosači. Izbral sem dečka, menda šele začetnika v fakinskem poklicu. Veliko tujcev. Komaj se je našlo stanovanje v hotelu „Pariz“, pa še tukaj sva morala biti z nekim Francozom sobna tovariša.

Takoj ogled mesta, ki broji 65.000 prebivavcev. Raztegnjeno je ob vznožju dveh gričev. Na južni višini stoji mavriški grad Alhambra, na severni je raztreseno cigansko predmestje Albaicin. Pod obema gričema se širi deloma v ravnini, deloma v bregu Granáda.

Najprej na trg Bibarambla, ki mu pravijo šaljivo de las Orejas (ušesa). O neki priliki se je podrla na ondotnem trgu tribuna, napolnjena z gospôdo. Mestne barabe so v tej zmešnjavi porezali nekaterim imenitnim damam ušesa, da so se lažje polastili njih dragocenih uhanov. Pa to se je zgodilo še v XVII. stoletju ...

Ne daleč proč je zgrajena velikanska stolna cerkev, najlepša cerkvena stavba renesanškega sloga na Španskem. V njej počivata takozvana „katoliška kralja“ Ferdinand († 1516) in Izabela († 1504).

Vreme: Temni oblaki na deloma jasnem nebu. V Granádi mnogo prahu. V Córdovi zjutraj ob šestih + 15°, v Bobadilli opoldne + 20°, v Granádi zvečer ob šestih + 16° R.

XI.

Granáda, 26. septembra 1905.

Z mladim včerajšnjim spremljevalcem v bolnišnico San Juan de Dios. Njen ustanovnik Portugiz Juan de Robles je živel v XVI. stoletju ter bil pozneje prištet svetnikom. Rekli so mu Juan de Dios, to je Ivan od Boga. Vpeljal je red usmiljenih bratov, ki še dandanes blagonosno deluje. Bolnišnica obsega dva velika oddelka, ločena s prostornimi dvorišči drug od drugega. Poleg stoji cerkev, ki je zunaj in znotraj preobložena z okraski. V njej se hranijo telesni ostanki Ivana od Boga († 1550).

Od tu na trg Paseo de Triunfo. Ob njegovi strani cirkus za bojevanje z biki. Granáda je pravzaprav lačno mesto, brez cirkusa pa seveda ne sme biti.

Nazaj po dolgi ulici Calle de Elvira, v kateri se nahaja več lepih poslopij. Sedaj vberemo pot navzgor, kjer kraljuje glavna znamenitost Granáde, mavriški grad Alhambra. Na vrhu nas sprejme bujno poraščen drevored in prijeten hlad šumljajočega potoka. Pri vhodu v grad čakajo vodniki. Treba jim dati dobro napitnino za spremstvo.

Najprej na stolp, s katerega je krasen razgled naokrog. Pod seboj imaš vso Granádo, ob jugo-

vzhodu te pozdravlja Sierra Nevada s svojimi vršaci. Najvišji med njimi Mulhacen, 3481 metrov. Prihaja ti v spomin, da je bila v Granádi strta zadnja moč Mavrov, ko sta kralj Ferdinand in kraljica Izabela I. 1492. vzela mesto v svojo posest. Takrat je ostavil poslednji kalif Boabdil Španijo za vselej.

S stolpa gremo v notranje prostore Alhambre. Vsak oddelek ima svoje ime. Sala de los Embajadores je dvorana, kjer je sprejemal kalif poslance, Dalje so: Sala de la Barca, Sala de la Iusticia, Sala de los Macárabes itd. Nič ogromnega, nič veličastnega, toda vse nenavadno ljubko in nežno, ki ti kaže bujnost orientalske domišljije. Oboki so podprti z vitkimi stebriči. Primerjal bi jih igračam, akoprav nosijo veliko pezo. Z arabeskami okrašene stene izgledajo kakor bi bile preprežene s čipkami. Posebno divno je dvorišče Patio de los Leones. V krogu je razvrščenih dvanajst le-vov, na katerih sloni velik nabiralnik z vodo.

Tako hodimo iz ene dvorane v drugo in povsod občudujemo krasna dela arabskih umetnikov. Ni čudo, da sanjajo o Alhambri pesniki, slikarji in učenjaki. Kar je dal prizidati cesar Karol V., je sicer zelo obsežno, toda gledé lepote se ne more primerjati s tem, kar so zidali kalifi. Vrhtega Karlova stavba še do danes ni dovršena.

XII.

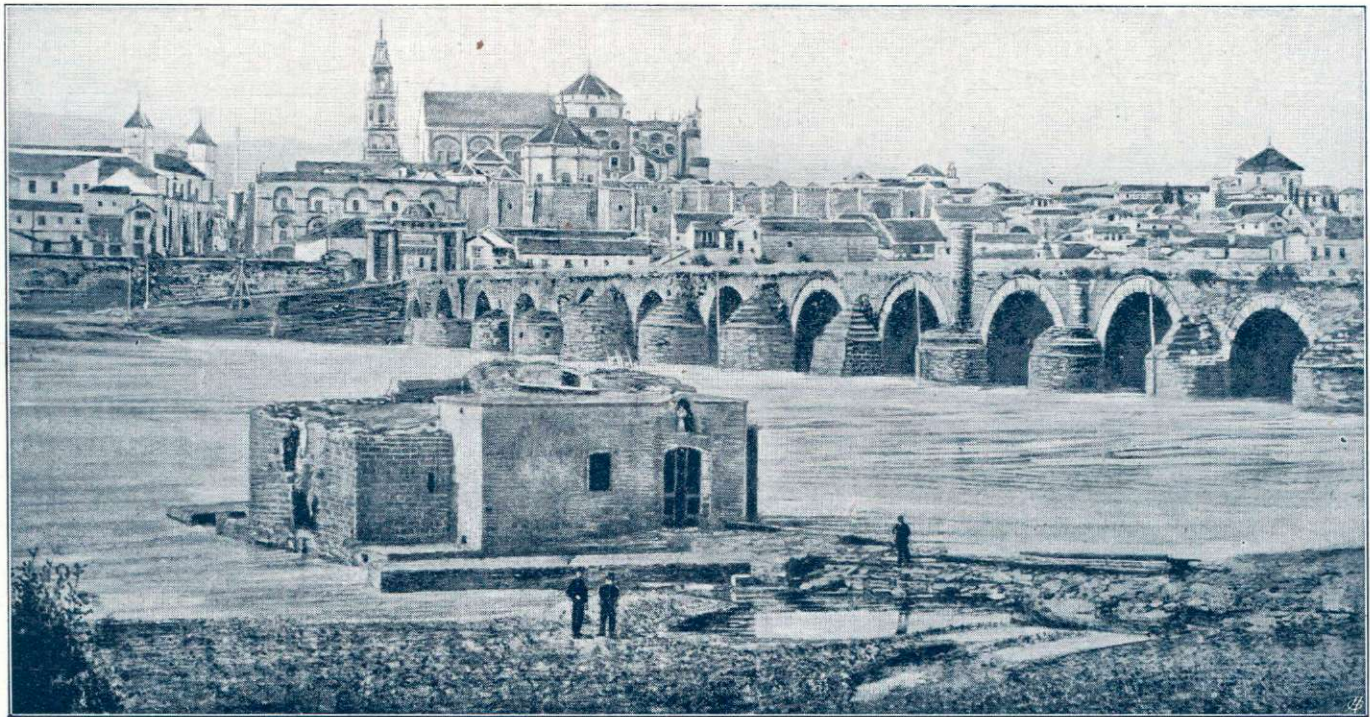
Granáda-Sevilla, 26. septembra 1905.

Fant, ki je hodil z menoj po Granádi, mi je bil zvest do zadnjega. Ko sva šla na železniško postajo in je zaslišal pisk, je stekel hitro dalje, češ, zamudila bova. Sploh je kazal nekako zaupanje do mene neznanega človeka.

Po isti progi, kakor sem došel, zopet v Bobadillo nazaj. Na vseh kolodvorih v obližju Granáde veliko vagonov napolnjenih z belo peso. S tem pridelkom in s tovarnami za sladkor naklanja država bednem prebivalstvu nekoliko zaslužka. Tudi s kopanjem rude v Sierrri Nevadi se odpira delavcem boljša prihodnost.

Prihod v Bobadillo ob 15:25, to je ob 3:25 popoldne. Sešel se z g. M., stotnikom avstrijskega generalnega štaba. Spoznala sva se že v Toledu ter si postala kot Avstrijca takoj prijatelja. Poleg tega naju veže tudi gledé potovanja neka sorodnost, ker sva prišla oba Španijo ogledovat. Žal, da nimava enakega načrta. Stotnik se popelje v Gibraltar in odrine s parnikom v Neapolj, mene pa čaka pot po suhem v severne španske pokrajine.

Iz Bobadille vozi poštni vlak v Sevillo šest ur in pol. Pri postaji Fuente Piedra slano jezero, obdano z oljkami. Semintje se je jezero posušilo. Prostor, kjer se je voda posušila, izgledajo kakor opadeni s slano. Nenavadna pokrajina. Zapustivši vas La Roda smo se obrnili proti zapadu. Na obeh straneh

CORDOVA: REKA GUADALQUIVIR IN ŠKOFIJSKA CERKEV (PREJ MAVRIŠKA MOŠEJA)

železnice živ plot iz mogočnega kaktusa. V Osuni ginljivo slovo nekega mladeniča. Spremljevali so ga moški, ženske in otroci. Podajanje rok, poljubovanje, solze v očeh. Dosti je na svetu ljubezni, ki se kaže samo z vnanjimi znamenji. Na tak način pa, kakor sem videl tukaj, razodeva se prava, odkritosrčna ljubezen.

Sledi mestece Marchena. Ob južni strani daljno gorovje, iznad katerega se vzdiguje ošpičena gora Sierra del Pinar. Žareč solnčni zahod. V Utreri daljša pomuda. Tu se križajo vlaki v Sevillo in Cadiz. Enakomeren klic moža, ki je ponujal svežo vodo.

Vlak se zopet spusti v dir. Na temnem obzorju se že vidi sijaj električnih žarnic. Vedno bliže prihaja razsvetljava. Ob polu enajstih zvečer smo došli v glavno mesto Andaluzije.

Vreme: V Granádi zjutraj deževalo, blato po ulicah. Čez dan oblačno, tuintam jasno. Zjutraj ob šestih v Granádi $+14^{\circ}$, opoldne v Loji $+16^{\circ}$, zvečer ob šestih v Osuni $+16^{\circ}$ R.

XIII.

Sevilla, 27. septembra 1905.

Čeprav ne v bližini morja, se prišteva Sevilla vendar morskim pristaniščem. Rumenkasti Guadalquivir, ki objema mesto, teče zaradi neznatnega padca čisto počasi ter se pravzaprav že spaja z Atlantskim oceanom. Ni čudno, saj ima Sevilla le deset metrov morske višine. Zato se pozna pri Guadalquiviru vsakdanji pritok in odtok morja. Odtod pa tudi milo podnebje tropičnih krajev.

Stanovanje v hotelu „Inglá terra“ na trgu San Fernando. Visoke palme krase s svojimi košatimi kronami prostorni trg. Ob njegovem koncu na prostem stoječa magistratna palača Ayuntamiento. Središče mestnega življenja. Ako dobiš ondi kak varen prostor, imaš dovolj zabave z opazovanjem ljudskega vrvenja. Sevilla ni svetovno mesto, toda zaradi svojega pristno-španskega značaja je velezanimiva.

Pa tudi v zgodovinskem oziru je znamenita. Kot last starih Rimljanov so jo zasedli najprej zapadni Goti. Po bitki pri Jerezu de la Frontera so si jo pribojevali Mavri ter jo posedovali več kakor pet stoletij (711—1248). Mavriški grad Alkázar je še danes izmed največjih znamenitosti Seville. Po zmagi nad Mavri je prišlo mesto v krščansko oblast in doseglo vrhunec slave za časa Krištofa Kolumba, ki je imel po svoji prvi vrnitvi iz odkritih dežel slovesni vhod v Sevillo.

Obisk nadškofijske stolne cerkve. Prišteva se največjim gotskim domom na svetu. Če omenim, da je 144 metrov dolga, 76 metrov široka, 40 metrov visoka in razdeljena v pet ladij, imamo pojmo o njeni obsežnosti. Ker so ti prostori za skupno božjo službo preveliki, so prizidali katedrali še posebno cerkev, ki ji pravijo Sagrario. V tej se shaja ljudstvo k bogoslužnim opravilom, v stolnici pa se bero ali pojejo le običajne konventualne maše ter se vrše nadškofova opravila o velikih praznikih.

Kamor stopiš, povsod imaš pred očmi kiparske in slikarske umotvore. Izdelali so jih glasoviti kiparji: Dancart, Juan Fernandez Aleman, Francisco Alfaro, Martinez Montañes in drugi. Med slikarji stoje na prvem mestu slavni Španjolci: Murillo, Velazquez in Goya. Posebno lepa je kraljeva kapela, ki se nahaja za glavnim oltarjem in je že sama na sebi precej velika cerkev. V njej počivajo telesni ostanki kralja Ferdinanda Svetega († 1252).

Tujec, ki se zanima za slikarsko umetnost, obišče v Sevilli tudi bolnišnično cerkev Caridad. Ondi visita na notranji steni dve veliki podolgovati podobi, pokriti z zaveso. Plačlaš nekaj, pa ti odgrnejo ti svetovnoznani sliki Murillovega čopiča. Eni pravijo „La Sed“, drugi „Pan y Peces“. „La Sed“ (žeja) kaže

Mozesa, stoječega pri skali, iz katere vre voda. Izraelci hlastno uživajo krepčilno pijačo. „Pan y Peces“ (kruh in ribe) nam pa predstavlja Kristusa, ki je z malo kruhom in ribami nasitil ljudstvo v puščavi.

Vreme: Na nebu tanka preproga, do devetih dopoldne megla po ulicah, čez dan vroče. Zjutraj ob šestih +14°, opoldne +19°, zvečer ob šestih +18° R.

XIV.

Espeluy v gorenji Andaluziji, 28. septembra 1905.

Pred odhodom iz Seville promenada na obrežju Guadalquivira. Mnogo drevoredov. Na mostu, ki se imenuje po kraljici Izabeli „Puente de Isabel II.“, živahen promet z onstranskim predmestjem Triana. Veliko dvokolesnih vozov, v katere so vpreženi konji ali mule. Oslji obloženi s tovari. Ob straneh mostu klopi, da lahko sedeš ter gledaš ljudi in živali. Pod seboj pa imaš reko, tekočo tako leno, da se komaj opazi.

Z mostu nazaj v središče mesta. Večinoma ozke ulice, med njimi posebno obljudena Calle de las Sierpes. Odlične prodajalnice, kavarne, banke itd. Vozovi ne smejo v to ulico. Ne daleč proč vseučilišče s cerkvijo. Dijaki so šetali po hodiščih, podprtih s stebrovjem. Par poslopij naprej Casa de Expositos, ki ji pravijo tudi La Cuna (zibel). V omenjeni hiši sprejemajo na prav enostaven način novorojene otroke. Ni treba drugega, kakor da se dete položi v vnanjo stensko votlino, votlina se zasučje in otrok je v notranji steni. Tu se sprejme v oskrbovanje do šestega leta, po šestem letu pa pride v sirotišnico, kjer se vzgaja tako dolgo, da si more sam kaj zaslužiti. Španija je revna država, a v tem oziru je velikodušna.

Gledé hiš je omeniti, da imajo skoro vse v pritličju čveterostransko dvorišče. Imenuje se „patio“. Okrašeno je z nasadi, s cveticami v posodah ter mnogokrat z ličnim vodnjakom. Vrata in okna so obrnjena na dvorišče tako, da je vsaka družina ločena od vnanjega sveta. V hudi vročini je toliko bolj hladno v teh prostorih.

Najboljši pregled nad mestom je z Giralde, to je z zvonika, prizidanega stolni cerkvi. Stolp je iz mavriške dobe in jako širok. Brez truda, kakor da bi šel na sprehod, dospeš do galerije, kjer visi petindvajset zvonov.

S poštnim vlakom ob 12.10 opoldne iz Seville. Vsi sopotniki pušijo smodčice, kar je pri Špancu kaj samoumevna. Od daleč me pozdravljata katedrala in njen stolp Giralda, gotovo za vselej. V Tocini pelje ena železniška proga v Merido-Badajoz, naša drži proti zapadu. Žitna polja, oljike, oranže. Palma del

Rio ob iztoku Genila v Guadalquivir. Poslednja reka nas spremlja na vsej poti od Seville do Córdove in tudi od Córdove do Espeluya v gorenji Andaluziji.

Vreme: Jasno, tupatam oblačno. Zjutraj ob šestih v Sevilli $+12^{\circ}$, opoldne v Sevilli $+20^{\circ}$, zvečer ob sedmih v Espeluyu pod vznožjem Sierra Morene $+12^{\circ}$ R.

XV.

Medina del Campo, 29. septembra 1905.

Dolga pot iz Andaluzije v Madrid je bila nekoliko bolj kratkočasna zaradi prijetne družbe. Mnogo smeha je vzbujal neki šaljivec, ki mu ni zmanjkalo dovtipov. Pri sebi je imel jerbašček granatnih jabolk in breskev ter jih delil med sopotnike.

Proti jutru smo došli v Aranjuez, nekdanje priljubljeno bivališče španskih kraljev. Nepregledni drevo-redi. Tako krasnih platán in toliko slavcev ni menda nikjer v Evropi. Reka Tajo namaka ondotne vrtove. Toda kraljeva poslopja so sedaj večinoma prazna, ker se je v okolici vdomačila malarija. Lepi dnevi Aranjueza so minuli.

Peljemo se čez Tajo in čez njegov dotok Jarama. Na vzhodni strani grič Cerro de los Angeles, ki se smatra kot geometrično središče Španije. Ob osmih zjutraj prihod v Madrid. Železniški uradnik, ki na vljudno vprašanje sirovo odgovarja. Zajutrek na južnem kolodvoru.

Ker sem videl glavne stvari že poprej, sem zapustil še dopoldne špansko prestolnico. S severnega kolodvora, ki se nahaja v bližini kraljevega gradu, odhod v Staro Kastilijo. Železnica pelje proti gorovju Sierra de Guadarrama. Z višine 1335 metrov se spu-

ščamo polagoma na severno stran gorovja. Tu vidiš vsaj nekaj poraščenih hribov in zelenih trat, ko si gledal poprej v južni Španiji same rjave golice in izžgane ravnine. Na postaji Espinar je hodil originalen berač ob vozovih, proseč miloščine. Ogrnjen s širokim rjavkastim plaščem, noge povite v cunjah in prevezane s trakovi, na glavi s potlačeno kapo ter z bergljami pod pazduho. Prosjakov ne manjka na Španskem. Dobijo se na ulicah, stražijo poleg cerkvenih vrat, čakajo o prihodu vlakov na kolodvorih. Dobro je imeti vedno drobiž pri rokah, da se jih oprostiš.

Segovia! Staro kastiljsko mesto z mnogimi srednjeveškimi cerkvami. Vzvišena lega gradu in škofijske stolnice. Znameniti rimski vodovod baje še iz Avgustovega časa. Jugovzhodno od mesta kraljeva graščina La Granja. Nad njo se vzdiguje 2469 metrov visoki Pico de Peñalara.

Gorovje izginja. Peljemo se čez nekaj potokov, ki hité proti reki Duero. Mestece Olmedo. O njem so rekli svoj čas:

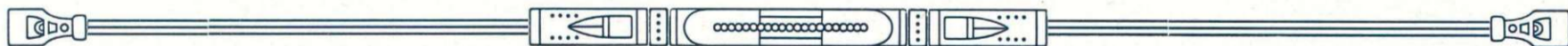
Quién de Castilla señor pretenda ser,
A Olmedo de su parte ha de tener.

Po naše: Kdor hoče biti gospodar Kastilije, imeti mora Olmedo na svoji strani. Sedaj je brez pomena.

Okoli šestih zvečer dohod v Medina del Campo. Važno križišče železnic, ki vodijo v Madrid, Salamanko, Zamoro in Valladolid.

Vreme: Hladno jutro, dopoldne nekoliko dežja, pozneje jasno. V Madridu zjutraj ob osmih $+13^{\circ}$, opoldne med gorovjem Sierra de Guadarrama $+15^{\circ}$, zvečer ob šestih v Medina del Campo $+14^{\circ}$ R.

(Konec.)

Spoznanja svet.

Zložil Anton Medved.

Povej mi kdo,
povej mi to
vsaj ti, srce, z besedo milo,
odkod izvira oni svit,
ki čarno je tako razlit
nad vsem, kar je minilo?

Odkod ta čar?
Iz neba mar?
Ah ne — iz duše naše same,
ki vrednost tega, kar ima,
do dna šele takrat spozna,
ko čas to vrednost vzame.

„Duma.“

Sorodnice in izvir besede duma. — Spisal † dvorni svetnik Josip Šuman.

Duma je ljudski zastop pri Rusih; M. E.: stsl. consilium, r. Gedanke, Rat; izvirno tedaj je duma kot zastop Beratung, Beratungskörper, prim. č. říšská rada: Reichsrat. Dumati denken je menda dandanes navadna ruska beseda, Tolstoj A. Karenina n. pr. jo rabí na prvih 34 straneh 17krat, in sicer prosti glagol *dumatъ* str. 6, 7, 8, 12, 20, 25, 28, 30, *podumatъ* 16, 17, 20, 20, 21, 22, 23, 24, 34, *zadumatъsja* 6, 16, 33, *obdumyvatiъ* 9, *pridumatъ* 9; — poljsko duma nachdenken, Dünkel, Klagegesang; prim. še Sienkiewicz, *Ogniem i m. I. 234*: duma podnosiła piersi pana Skrzetuskiego (ponos je povzdignil prsi gospoda S.), 247 duma rozsadzala mu piersi; nie nizka duma ... ale czuł się dumnym, że jest synem Rzeczypospolitej zwycięskiej ... czuł się dumnym jako szlachcic-patryota (ponos mu je razširit prsi, ne nizek ponos ... ampak čutil se je ponosnega, ker je sin Zmagonosne Poljske ... čutil se je ponosnega kot šlahčič domoljub); II. 126: dumna pani wstydziła się pokazywać ludziom cierpienia (ponosni gospej se je studilo pokazivati ljudem trpljenje); p. duma pomeni tako tudi: stolz; — prim. č. *dumání* zamišljenost: *klepání* na dvěře probudilo mne z mého *dumání* (Paříž v Americe II. 35, Matice lidu v Praze, 1869); *zaduman* zamišljen: jsi příliš *zaduman* (V. Vlček, Jan Pašek z Vratu 155, Matice lidu v Praze, 1869); k husitství nebylo třeba žádného *dumání* (domišljivosti), žádných rozčilených snů (F. Schulz, Jirí z Poděbrad 215, Matice lidu 1868); o. c. 213: Ve Španělich rozvinula se *zadumčivá* (etwa: schwärmerisch) síranka víry; tudi Tolstoj o. c. II. 441 ima: *zadumčivye glaza* ‚schwärmerische Augen‘; — nsl., P. ima *dumati* misliti; ahnen; *izdumiti* ersinnen, *izdumljavati* zu erforschen suchen, *izdumljavanje* die Erforschung; *predumiti* Zum Bewußtsein bringen, durch Rütteln wecken: sinove naglo *predumi* dremljoče, recimo iz zamišljenosti *predramiti*, *prebuditi*; prim. č. *zaduman*, p. *zumiasty* (osupnjen), Sienkiewicz o. c. I. 15; *odumljavati* zur Besinnung bringen, aufklären, lehren, erleuchten, *odumljati*, *odumiti*; 1. zur Besinnung bringen, aufklären, belehren, erleuchten, 2. = oglasiti se: *klical sem ga*, pa se ni hotel *odumiti*, 3. *odumiti* se, zum Bewußtsein kommen; *zdumiti* Zum Bewußtsein bringen, nam. *vzdumiti*, *vzdumiti* = trdo spečega človeka *prebuditi* in *storiti*, da vstane, tudi: *vrniti ga v svest*; prim. č. *zepamatovati se*, zu sich

kommen, sich erholen, (Obraz Slovanstva II. 186, Matice lidu, v Praze 1868): není naděje, že by (obchod) mohl tak brzo *zepamatovati se*; tusem spada menda tudi *odum m.* ‚das Echo, die Meldung auf den Ruf: od njega ni oduma, odum dati, sich auf den Ruf melden, prim. M. E. stsl. duma Wort; nadalje *oduméti se* in *oduméti* 1. wiederhallen, 2. sich auf den Ruf melden, 3. aus dem Schafe, aus der Betäubung (infolge Rüttelns, Rufens) zu sich kommen, prim. *odumíti*; *odumévati* 1. wiederhallen, 2. aus dem Schafe, aus der Ohnmacht zum Bewußtsein zurückkehren — prim. *odmevati* P.: *odum iz oddum* izvirno menda Antwort. M. E. stavi k besedi duma lit. duma, Meinung, ter piše, da je beseda duma izposojena iz got. *dōm* Sinn, Urteil, stvn. tu *om* Tat, Urteil, Gericht: sti. *dhāman* (Wohnstätte, Gesetz, Weise, Zustand; koren sti. *dhā-*: *dadhāmi*, gr. *τίθημι*; n. tun, Tat, Reich-tum, Irrtum, Christen-tum; slov. *dě-ti*, *dě-jati*; prim. G. Curtius Grundz. d. gr. Etym. 254). Drugi učenjaki razlagajo duma iz korena *du-*; tako G. Curtius o. c. 259, ki ima lit. *du-mà-s*, *du-mà* Gedanke, Sinn, Gemüt pod korenem sti. *dhū-*, gr. *θυ-*, kojemu koren u odgovarja M. E. koren *du-*. Zadnje mnenje, nekaj premenjeno, hočem tu v sledečem podpirati na podlagi pregledne sestave sorodnih besed.

Iz korena *du-* so se razvile besede s pomenom blasen, wehen, hauchen, atmen; duften, riechen (ausatmen); rauchen (aushauchen); blähen, schwellen, aufgeblasen sein — in dotične prenosbe.

I. *Du-*: *dúniti* stoßen: *sapa v mene dune* ein Windstoß trifft mich (weht mich an), stsl. *dunati* spirare M. E., s. *ūdunuti* ausblasen (n. p. svijeću); *dúti* wehen, blasen: veter duje, hs. hladan veter duje, č. *vitru duje* (Heller, Život na Rusi 13, 210, Matice lidu 1869); *zadúti* zu wehen anfangen; *dúti se* anschwellen, aufgehen (n. pr. o testu, mehuru) P., s. *dúti se* sich aufblasen *intumescere* (superbia) s. rječnik; *nadúniti* aufblasen, *nadunjen* aufgedunsen P., *nadut* aufgedunsen, aufgeblasen: *naduta lica*; bombastisch, prahlerisch, aufgeblasen (von Hochmut) — tako tudi č. (V. Vlček, Jan Pašek z Vratu 24, 26, 166). Tusem stavi M. E. *dulec* das Mundstück bei Blasinstrumenten etc. P., s. *dulac* Dudelsackröhre; *dati smemo* menda *dúda*, navadno *dude* pl. Dudelsack (*du-d-a*, ulomljena podvojica); č. *dutý hohl*: *vybirali med z dutých stromů* (Heller,

Život na Rusi 160), prim. púhel, viel leeren Raum enthaltend etc. P.: puhati, pihati, M. E. pŭch-; tako menda tudi dúpa (iz du-p-a), dŭplja, dúplo, duplína zraven dĕpla, dĕplo Höhlung, dúpelj hohl, etc. P., prim. M. E. dup-: nsl. v misli zadubljen. Zraven duti je oblika diti iz dy-ti wehen, duften, leise atmen: sapa dije, cvetlice dijejo P.; prim. dynja M. E. 55 in 421 h. dinjav tumidus. Zato smemo menda po M. uku (prim. kŭ- 1. in 2.: kyj, kujem; tŭ-: stsl. tyti fett werden [prim. č. jak to žije a tyje Babička 159], tukъ tuča) podstaviti korensko obliko a) dŭ-: —, b) s podaljšanim samoglasnikom dy- (sapa dije), c) v višji stopnji du- (veter duje), kar se ponavlja pri podaljšanih korenih dŭ-ch-, M. E. a) dŭch-, b) dych-, c) duch- in pri dŭm- iz dŭ-m- ravno tak, recimo a) dŭm-, b) dym-, c) menda tudi dum-. Prim.

II. a) Dŭch-: dehniti, dáhniti hauchen, riechen (P.: iz-, na-, od-, po-, pre-, pri-, v-, vz-, za-); tu razlaga M. E. dehôr, thôr, pri nas hôr Iltis (izvirno das Stinktief); dodaj iz P. dehlína (dahlina) der Niederschlag vom Hauche (z. B. auf Glas), nádeha 1. Inspiration, 2. (natha) Schnupfen, zadàh übler Geruch itd., nadalje dehtéti stark atmen, duften; dehteti po čem sich sehnen, dehtiv begierig, glede pomena prim. koprneti in gr. ἐπιθυμῆν: θυμός.

b) Dych-: dihati atmen, riechen, schnupfen, dihniti einen Atemzug machen, v koga, v kaj, anhauchen (P.: iz-, na-, od-, po-, pre-, pri-, v-, vz-, za-); v glagolski vrsti III. 2. dišati riechen, schmecken (P.: do-, iz-, ob-, po-, pri-, raz-, u-, za-); podaljšani glagoli: dihljāti sanft atmen, dihetāti schnell atmen, dihtéti stark atmen, einen Geruch verbreiten, duften; dihtéti po čem nach etwas verlangen, prim. dehteti (a); izmed izvodov postavimo tusem M. E. dihur P. dihôr = dehôr (a); dih Hauch, dihálo Atmungsorgan, Duft, dihálike f. pl. = skрге, dišáva Wohlgeruch, Gewürz, diš Duft — dišen wohlriechend P.; dihtiv begierig, eifrig, tak tudi č. dychtivý dychtivost sehnsüchtig, Sehnsucht (Babička 67, 188), prim. dehtiv (a); nadalje izdih Aushauch, nadih Anhauch, Anflug, Aspiration (gramm.), nadíha Begeisterung, oddih Erholung, predih Schacht, Abgrund; Eisloch (Durchhauch, prim. prepíh Durchzug, Zugluft), pridih Spiritus (gramm.), vdíha Eingebung, vdih Einatmung, Eingebung, vzdih vzdiháj Seufzer, zadih zadihnína fauler Geruch itd. P.

c) Duch-: duh m. 1. Atem: duh Božji veje nad vesoljnim stvarjenjem; 2. Geruch: prijeten, slab duh, ni duha ne sluha; 3. Geist als innere Kraft: stavec krepkega duha, nič nima duha v sebi (vino, človek),

prim. duhovit; 4. Geist als persönliches Wesen: angeli so zgolj duhovi, sv. Duh, na duhovo: na praznik sv. Duha. Duša iz duh-ia 1. Geruch: babja duša Thymian (dišava za starke), prim. θυμός = θυμον: θυμων; 2. stsl. Atem (prim. P. dušica 1. schwerer Atem), Seele, nsl. Seele: človek ima dušo in telo; 3. notranjost v rečeh P. 2.—9., tako tudi dušica I. 2. II. 2. P.; — glede prenesenega pomena prim. lat. spiro ich wehe, hauche, spiritus Hauch (gramm. sp. lenis, asper): spiritus sanctus; gr. πνεύω ich wehe, hauche, πνεῦμα Hauch: ἅγιον πνεῦμα spiritus sanctus; gr. ἄνεμος Wind: lat. animus Geist, anima Seele (G. Curtius o. c. 306; ψόχω ich hauche, atme: ψυχή Seele; — dúha Geruch; dúhati hauchen, riechen, dúh-niti II. hauchen, wehen; duséti III. 2. vor Ärger schnauben (s: ch, ch iz s), prim. θυμοῦσθαι: θυμός;

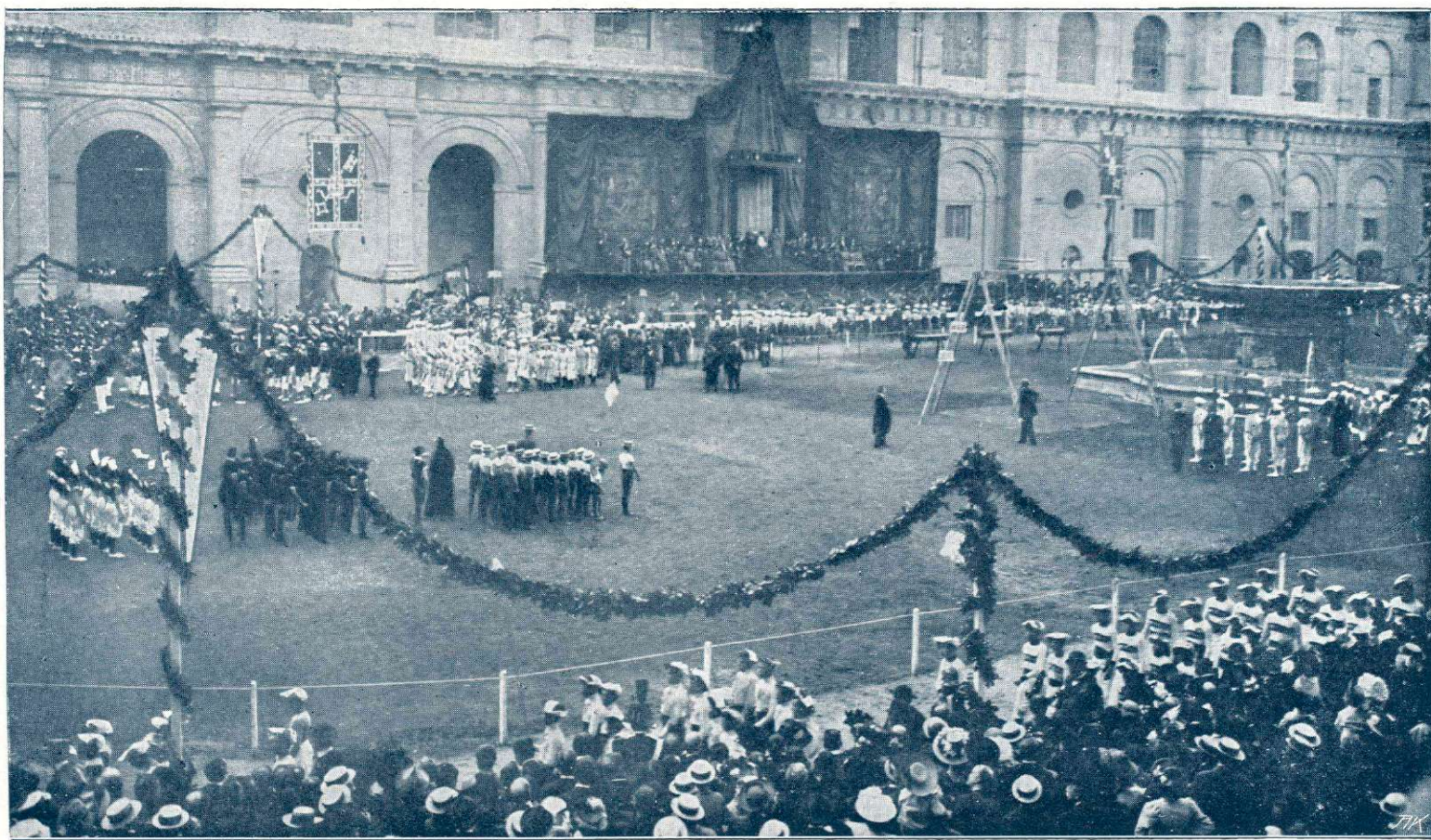
† DVORNI SVETNIK JOSIP ŠUMAN

duhtéti duften, prim. dehtéti, dihtéti (a, b), dúhtati schwer atmen. Pa tudi dúhtati v pomenu sinnen, recimo z duhom delati, izdúhtati aussinnen (Ogrinec, Slov. nar. 1876, broj 140) spada menda tusem; glede pomena prim. ποι-πνύω ich schnaufe, podvojica k πνεύω ich wehe, hauche: πε-πνευμένος verständig (duhovit, G. Curtius o. c. 280), prim. n. ich pfeife: pfiffig; ἄω ich wehe, ἄω-ρα Hauch, Luftzug; ἄω-ίω ich hauche, vernehme: ἐπαίω ich verstehe (G. Curtius o. c. 389, 390); sentio ich fühle (sinnlich): ich merke (geistig), sensus corporis: sensus animi; M. E. on- vonjati vohati (v-onj-ati, v-on-ch-ati: n. ahnen, got. anan denken Weigand D.Wb.; prim. tudi izduhati (durch den Geruch auffindig machen, izdúha (zdúha), 2. die Erfindung (zaničlj.): gola izduha novejših piscev, to je tvoja izduha (zduha) P.; P. ima dúhtati = túhtati in

Nachdenken versunken sein, grübeln. Morda se ima túhtati tako presoditi, kakor natiha iz nadycha (asimilacija v razdalji), malor. natychati einhauchen, belor. tychnać, tychać, prim. thor, č. tchoř, p. tchorz, č. tchnouti, p. tchnać M. E.; prim. tudi č. předtucha Vorahnung, tušiti ahnen (Babička 195, 187), M. E. tuch-: p. otucha Hoffnung, p. otucha Mut, pri nas pravijo, da otroku potuho daješ, če ga hočeš ubraniti kazni; Štrekelj (Zur slav. Entlehnungskunde, Denkschr. d. k. Akad. Wien 1904, B. 50) razlaga tuhtati iz srvn. dunken, stvn. dunchen (Praeter. er dūhta, sie duhtun Part. kedūht): nvn. dünken, mich dünkt, mir dünkt, Weigand D. Wb. — Tusem spada nadalje náduha (nadūha) Asthma

prim. dušník, dušnják, dušnica, oddúška, oddušník, predūh, predūšina; oddúšek 1. das Luftabzugsloch, 2. die Rast, Erholung; podúškati = odehniti si ausschnaufen, prim. r. p. č. poduška Ruhekippen (Tolstoj o. c. I. 277, Sienkiewicz o. c. I. 67, Babička 27); navdúšiti begeistern; udušiti, zadušiti ersticken machen (duško ustaviti, zapreti). udušljiv, zadušljiv, udūha, zadūha, zadūhel itd. P., prim. č. zadusiti, dusiti (Babička 18, 30) in P. dušiti 1.; dúšati se bei seiner Seele betuern, prim. pridušiti se, priduševati se: pri (svoji) duši zagotavljati (tvoritev na podlagi skladenske razmere), tako tudi zadúšnica, zadušna maša: maša za dušo.

JAVNI NASTOP TELOVADCEV V VATIKANU

(*ἄσθ-μα*: *ἄσθ-μα* hauche aus, *ἀά-ξ-ω* atme, G. Curtius o. c. 390), M. E. navaja vzporednice natiha, nediha, neduha kot iste besede; morda so besede izvirno različne in se imajo nediha, neduha razlagati kakor nevera nezgoda nevolja i. e., prim. nimam duška; nadeha oziroma nadiha, naduha pa je menda izvirno, recimo naduhnjen nos, prim. nadūhel = naduhnjen: belo naduhnjena jagoda eine weiß bereifte Beere; prim. nadeha (a) in n. Schnupfen: schnaufen, schnauben (Weigand D. Wb.). K besedi vzduh Luft (das Emporhauchende) prim. sapa: sapati, sopsti, *ἄσθ-μα* Luft, Nebel, tudi v lat. aër: *αἶ-ρα* Hauch, *ἄσθ-μα* ich wehe (G. Curtius o. c. 390). Iz P. še dodajmo oddūha das Ausschnaufen; odduhálce die Luftröhre,

III. a) Dūm-, M. E. stsl. dъmъ dъti blasen; tu razlaga M. E. s. nádam, -dma Blähung: poduzeo me nekakav nadam; P. ima nadóti se nadmēm anschwellen, sich aufblähen: prsi se mu nadmejo (prim. č. prsa se ji dmula, Babička 208), nadot aufgeblasen, prim. nadut; tusem gre menda odmēti (od-dmēti) odmēm antworten, widerhallen, prim. odmēvati, odmēv, dámelj Widerhall, prim. spreda odum Echo, odumeti, odumevati; prim. č. rozdmychal... dřeveného uhlí (Heller, Život na Rusi 213), p. lekki wiatr podmuchiwał z polnocy ku morzu (Sienkiewicz o. c. I. 198); M. E. ima tu p. dmuch Wehen, dąsac schnauben, dąs Zorn iz dъm-съ, kar spominja na č. dusati schnauben (dusot koni, Babička 151) in dusiti

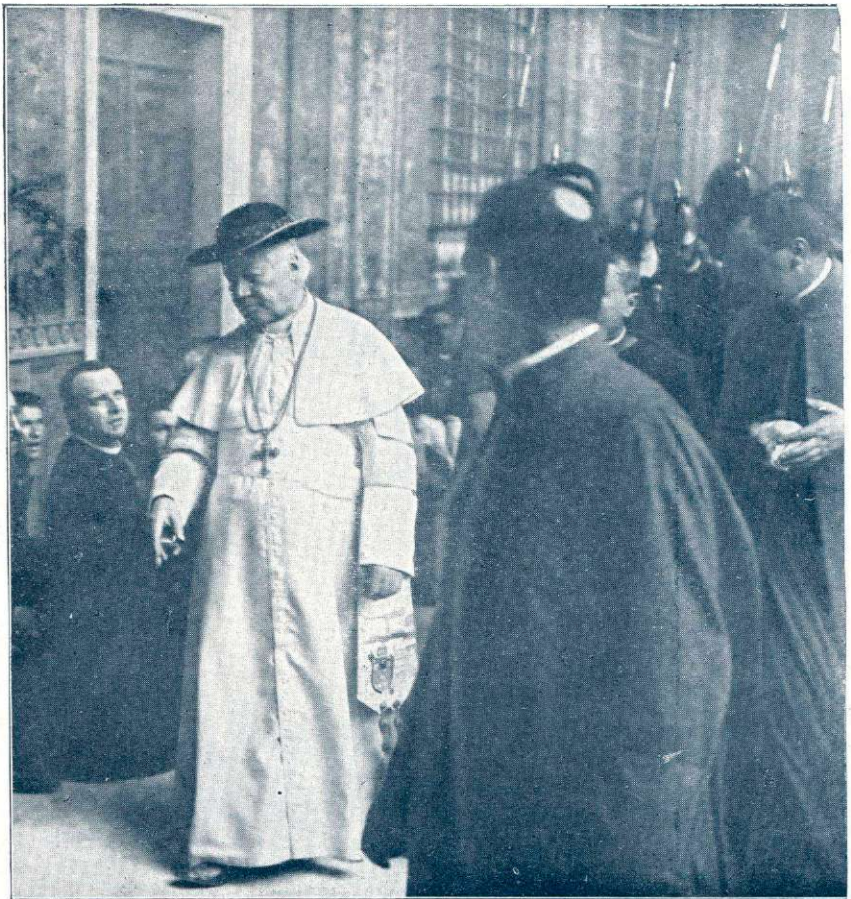

würgen, prim. nsl. z adušiti, dušiti (II. c), M. E. dŭch-.

b) Dym-: S. dímati iz dymati flare M. E. 421, s. rječnik dímati V. 1. 2. vide duhati, dímânje vide duhanje; P. nadímati se V. 1. 2. ad nadoti se sich aufblähen, s. nadímati se sich anblasen, prim. č. poddymnje-f' satan, aby se oheň rozpálil (Vlček, Jan Pašek z Vratu 27), r. voz dymajuščij a sja... pleči, die aufschwellenden Schultern (Tolstoj o. c. II. 441); p. sniežna zadymka Schneewehen (Sienkiewicz o. c. IV. 36). Dodaj M. E. dymija. Tu sem spada dim, M. E. дымъ Rauch; glede pomena prim. καπ-ρός Rauch: καπ-ύ-ω ich hauche aus, lit. kváp-as Hauch, Duft, Ausdünstung: kvep-iù ich hauche, rieche, č. kop kopet Rauch, Dampf, nsl. kopéti, kopiti se muffig werden (P. seno se kopi; gnoj se kopi, M. E. копръ, kop- 2. 3.): W. kwap-, die Grudbedeutung: aushauchen (prim. Hes. κέκηφε τέθυγε), woraus sich die Bedeutungen: atmen (Hes. κάπος ψυχή, πνεῦμα), dunsten, rauchen, riechen — entwickeln, G. Curtius o. c. 141; prim. Rauch: Geruch, riechen, Weigand D. Wb.; tako je dim izvirno, recimo: izdih Aushauch, človeške razmere se prenesajo na druge stvari; prim. še č. dymka Rauchpfeife: hs. dŭhân Rauchtak. Glede oblike je omeniti, da G. Curtius o. c. 259 deli dy-mъ: lat. fu-mus, lit. du-mai (Pl.) Rauch, kakor deli tudi ravno tam duchъ, du-ša, θυ-μος, θυ-μός itd., toda v slov. se nahaja dotični -m oziroma -ch v vseh stopnjah pristojnega samoglasnika v obilici sorodnih besed, tako da smemo z Miklošičem podstaviti koren dŭch-, pa tudi dŭm-, obe obliki pa kot podaljšani nanašati na krajšo korensko obliko dŭ-, ki je izpričana pod I.

c) Dum-. Sedaj smemo menda sklepati glede oblike ter reči: duma je proti dymъ, dymati in proti dŭm-a, kakor je duhъ, duha, duša proti dychatati in dŭch-naŭti. Glede pomena smemo segati menda na pomen prvotnega korena stind. dhŭ-: dhŭ-nô-mi ich schüttle, bewege rasch hin und her, fache an, gr. θυ-ω ich brause, tobe (vom Winde, von Fluten, vom Menschen: heftig hauchen), opfere (das Opfern ist: in Rauch aufgehen lassen, d. h. als Rauchopfer verbrennen): θυ-ελλα Sturmwind, θυ-μος, θυ-μον Thimian (prim. babja duša: dišava), τῦ-φ-ος (koren θυ-π-) Rauch (prim. dim), Dünkel (prim. p. duma), Betäubung, θυ-σία Opfer (Rauchopfer), θυ-μός Mut, Leidenschaft, Gemüt (G. Curtius o. c. 259, 227). Tu pride v primero z besedo duma posebno θυμός. Že Platon (Kratylos 419 E.) razlaga θυμός: ἀπὸ τῆς θυσεως καὶ ζέσεως τῆς ψυχῆς t. j. θυμός (Gemüt) ist so benannt nach dem Brausen und Gähren der Seele, katero razlago G. Curtius l. c. potrjuje, θυμός ima pri Homerju pomene: Leben (ἀμφὼ θυμὸν ἀπήνορα Ilias

6. 17, prim. dušo pustiti P.); Lust, Mut, Zorn (Aufwallung θυσις); Sinn, Geist (duh), Gedanke (:duma). Za premišljevanje ima Homer stalno formulo: ὄρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμὸν, n. p. Ilias 1. 193, recimo mente animoque agebat überlegte hin und her (bewegte im Geiste und Gemüte); s tem je mišljenje popisano kot dušno gibanje, prim. lat. cogitare: animo, in animo, cum animo agitare; agitare (za se) denken: agere, prim. naš ugibati (v duhu gibati), č. přemítati, n. überlegen, prim. duhtati. Isto je tudi dumati. Tako se daje lit. dumà Gedanke, Sinn, Gemüt tudi po pomenu primerjati gr. besedi θυμός; lit. dumà pa se ne more ločiti od slov. duma (M. E.). Kakor je postala beseda duh duša samostalno na do-

PAPEŽ PIJ X. GRE K TELOVADNEMU NASTOPU KATOLIŠKIH MLADENIŠKIH DRUŠTEV

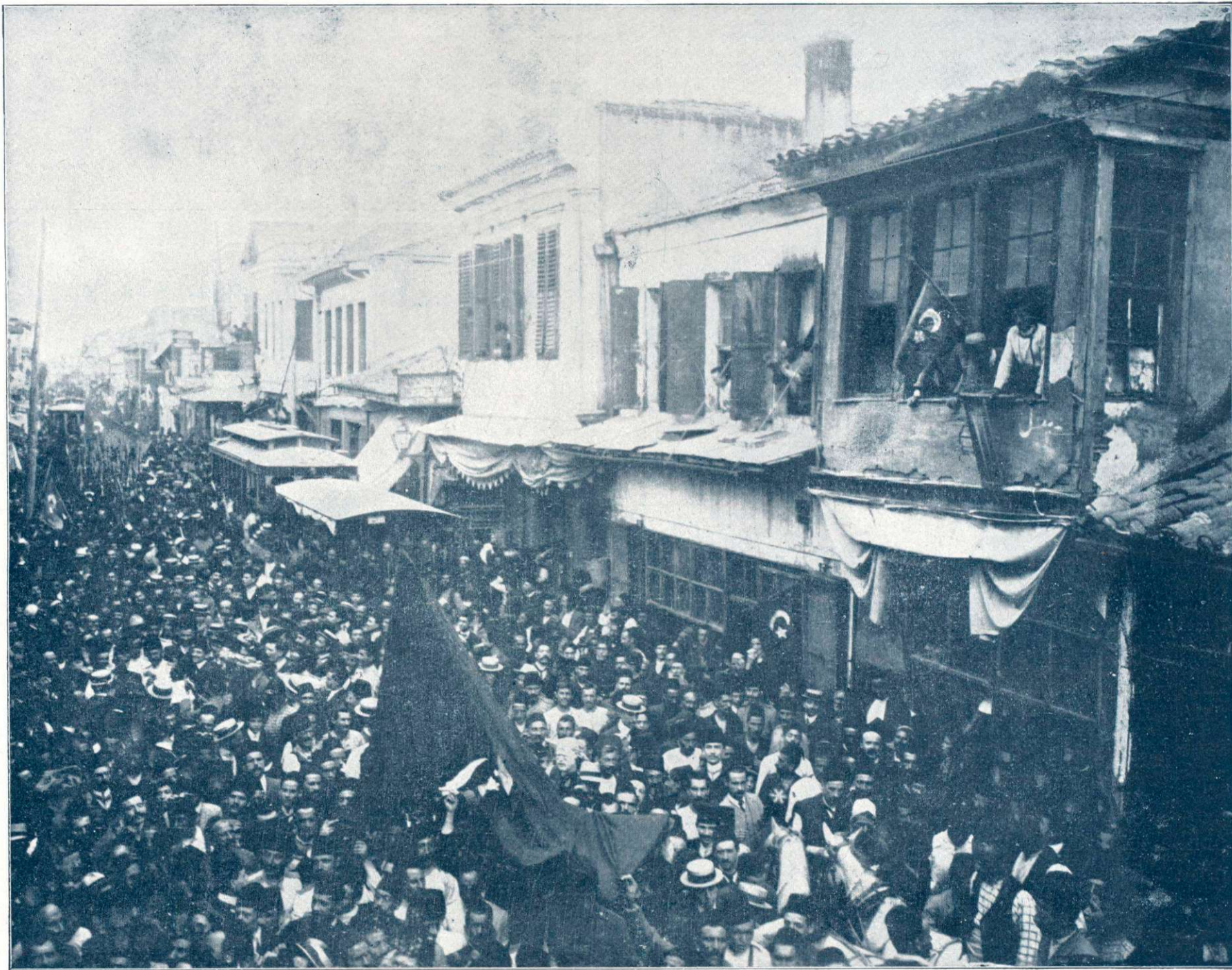
mačih tleh, isto tako menda tudi duma, predstopnje so naznačene pod dŭm- (a) in dym- (b). Pomen duh Atem iz dychatati atmen je prenesen v pomenu duh Geist; gibanje v telesu je podoba za gibanje v duši, isto tako je postala beseda duma iz dymati; tu ponavljam vse one primere, ki so navedene pod II. c) ter jasniro izrečeno prenosbo telesnih razmer na dušne razmere. Pomen se je razvil iz dymati flare: dymъ fumus; recimo die Ausatmung: duma die geistige Atmung, das Denken; pomen flare je poznati v p. duma Stolz, prim. r. p. č. pycha Stolz, M. E. pŭch-: pychatati, nsl. pihatati blasen, napuh Hoffart (Aufgeblasenheit); prim. p. dumnie aufmerksam, stolz (spojrzał ostro a dumnie w oczy, Sienkiewicz o. c. I. 69, I. 159 który tu poseł? Jam

jest — rzeķł dumnie pan Skrzetuski): č. p y š n ě stolz, p y š n i t i se stolz sein (Babička 129, 231), prim. n a - d u t in n. aufgeblasen. Stsl. d u m a Wort, prim. p o - v ě d a t i erzählen (wissen, lassen): v ě d ě t i wissen, n. erwähnen: w ä h n e n, gedenken: denken, nsl. m ě - n i t i meinen: m ě n i t i se sich unterreden P., gr. λέγω lese, sammle, sage, λόγος Sinn (Zusammenfassung,

podlagi teh sestav in primer bi zagovarjal besedo d u m a in njene izvode, ki so vdomačeni tudi v slovenskem jeziku, kot domačinke slovanskih narečji oziroma jezikov.

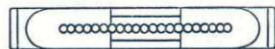
Dodajmo še dejstvo, da imenujejo Malorusi svoje pripovedne narodne pesni d u m e (d u m y), kar odgovarja grškemu terminu τὰ ἔπη = die epischen Ge-

PROKLAMACIJA TURŠKE USTAVE V SOLUNU

σύνεσις): λόγος Wort. Iz d u m u d u m a t ь (dumušku dumajut ь sie halten Rat, Rodnoje slovo 2. 34) se jasni pomen consilium Rat, Ratsversammlung, prim. nsl. svĕt Rat (svĕtovati raten), s. vijĕće, vijĕća Rat, Konferenz, č. věta (Wort, Aussage, obraz Slovanstva II. 44, 46, 71), věce Volksversammlung, malor. viče, r. věče Volksversammlung, M. E. v ě - 2. sagen, prim. gr. βουλή Rat, Ratsversammlung. — Na

dichte, prim. τὸ ἔπος das Wort. Velikorusi imajo biline (byliny), t. j. povesti o tem, kar je bilo (bylo, M. E. 26), prim. č. dějiny. Dume in biline si odgovarjajo med seboj glede izvirnega pomena, kakor n. pr. slov. povestnica: zgodovina, prva beseda znači povedanje, druga zgodbe; prim. dsl. d u m a Wort, slov. m e n i t i se, m n e n j e: p o m e n e k. Tako je umljiv tudi pomen pripovedne pesni v besedi d u m a.

Književnost.

Trdina: **Bajke in povesti IV.** — Založil L. Schwentner, Ljubljana, 1908. Str. 147. — Trdina, eden najstarejših naših pisateljev, je začel še v dobi „Novic“ in „Glasnika“, pisal za „Zvon“ do zadnjega časa — pa kdo se je zmenil za njegovo važnost v naši literaturi? Radi smo brali njegove s širokoustnim, gorenjskim dovtipom osoljene dolenjske bajke in povesti, a kake večje važnosti jim ni pripisoval nihče. Zaspal bi bil, kakor so zaspali Erjavec, Jurčič, Stritar, a naša nova romantika iz fin de siècle ga je napravila zopet modernega. Imponiral je gotovo Trdinov prevratni duh,

kot sin tendenčne dobe l. 1848., navdušen v dobi narodnih taborov, oznanja z vso samovoljnostjo narodnega agitatorja narodnost in slavjanstvo. Z vso brezobzirnostjo kaže svetohlinstvo in hinavščino, ki jo vidi zlasti pri pobožnih, sempatja tudi pri narodno navdušenih ljudeh. To gre bolj v „povestih“ kot v „bajkah“. Tisti mitološki kalup ne napravi niti Trdina niti Aškerca narodnega poeta, dokler ni mitus z organično doslednostjo združen s sorodnimi motivi. A vendar se take bajke rade poslušajo in rade verjamejo, ko vinski duhovi razvnamejo družbo, ko raz-

ZBOROVANJE MAKEDONSKE ČETE

zlasti pa ljubezen do narodnega mita, ki se nekako drži Trdinovih bajk. Vendar se mi zdi prerekanje, kdo je bolj naroden, Trdina ali Jurčič, prazno. Oba sta ostala pri površju slovenske psihe. Oba sta jo enako dobro in enako slabo pogodila. Jurčič je po mnenju literarnih historikov v kompoziciji neoriginalen, Trdina jo pa v svojih povestih zanemarja kot naši romantiki — sicer pa so to bajke. Jurčič je bajke videl samo robotost slovenskega narodnega življenja, Trdinove bajke so potekle tudi iz robate duše. Vsaj v tej knjigi nisem nikjer zasledil one pravljicne naivnosti, ki v resnici še živi v Beli Krajini in v Gorjancih, da človek spet verjame na pravljice in pripovedke. Trdina,

ustni možakarji vlečejo na dan svoje spomine in jih pomešajo z raznimi verjetnimi in neverjetnimi zgodbami. Kot take jih radi poslušamo in marsikaj odpuštimo, kot take jih je menda tudi Trdina pisal. Nekak simbol za to je tudi vinska modrost, ki daje bajkam sklepni akord. Vzrastle so torej te bajke iz belih zidanic, ko so glave polne vinskih duhov, na sebi imajo duh močne starine, ki se je je navlekel krepak gorenjski korenjak. Radi poslušamo njegovo razustnost, dokler ne postane frivolen, a to se zgodi često. Rekel bi pa skoro, da so važnejši za zgodovino naše kulture, kot za napredek naše umetnosti. Tukaj vse lepo beremo, kako je hotela naša inteligenca petdesetih, šest-

desetih, sedemdesetih let osrečiti naš narod, kaj so govorili tedaj naši časopisi itd. Imponira pa pri Trdinu zlasti krepka odločnost, odporni duh, ki se ne ustraši nikogar; takih ljudi je bilo treba v dobi narodnega osvobojenja — a narodni mitus je gledal on z mrzlo dušo, malo kje je prodril v globine dolenske psihe, kakor je gledala vsa tedanja inteligenca bolj na površje. V dobi največjega navdušenja je bila naša umetnost najslabša, in tako opažamo, da je tudi Trdina porabil naše vraže le kot okrasek.

J. Šilc.

Trgovski koledar za leto 1909. (Uredila dr. R. Marn in Silv. Škerbinc) je izšel s prav primerno vsebino.

Žalujkaj. Pesmi Januka Kupale. Prvi beloruski pesnik, Januk Kupala, je izdal svoje pesmi, katere je doslej priobčeval v listu „Naša Njiva“, pod naslovom „Žalujkaj“. Pesmi Januka Kupale so kot zrcalo, iz katerega odseva duša beloruskega naroda, njegovo življenje in njegov rodni kraj; so krik, ki prihaja iz globine narodne duše, „kryk, što żyvie Bielaruš!“ On prerokuje svojemu narodu, da „niasuč svoju kryudu na šviet cely“ (ponesó svojo krivico na celi svet) in bodejo spet „ludžmi zvacca“ (ljudje se zvali). V lepi pesmi „Da mužyka“ vprašuje kmeta:

Ej, skažy mužyčok, dzie ty dolu padzieŭ? Ci utapiŭ ŭ ručajok, ci prapiŭ, ci prajeŭ? ...	Ej, povej, kmetič, kam si srečo spravil? Če si jo vtopil v potoku, če zapil, če zajel? ...
--	---

Toda pesnik veruje, da nastanejo za beloruskega kmeta boljši časi:

Što viesna naše hore jak snieg i zavjeju, pahavaje ŭ rečce; — sonce spalić ahniom ...“	Da spomlad naše gorjé ko sneg stopi, pokoplje v réčici; — solnce sežge z ognjem ...
---	--

da je že

blizki toj dzianok, kali ščasna zapanujem, staniem sami mi ludžmi, i kraj adbudujem ...“	blizu oni dan, ko srečo zadobimo, postanemo ljudje in deželo prenovimo.
---	--

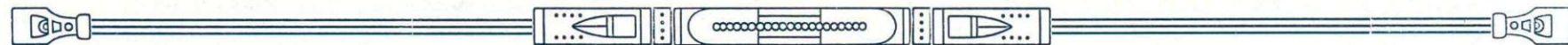
Dr. L. L.

Knjiga na času. Ravno sedaj je izšel poslednji zvezek spominov P. D. Parsenova, bivšega vojnega ministra bolgarskega in avstrijskega antagonista. Ta

zvezek obsega dva dela, četrti pod naslovom „V Bolgariji“ in peti „Čez 30 let“. Knjiga je zanimiva zlasti radi karakteristik raznih vplivnih oseb, s katerimi je bil ali v prijateljskih, ali v neprijateljskih odnošajih. Seveda je pisana v ruskem duhu in Avstriji neprijaznem.

Bernhard: **Das polnische Gemeinwesen im preussischen Staat.** Pruska vlada je naročila profesorju Bernhardu, naj preštudira poljske organizacije na Poznanjskem. Sad tega študiranja je gori navedena knjiga. Poljaki niso vedeli, da je Bernhard agent pruske vlade, sprejemali so ga povsod z največjo prijaznostjo in vse razkazali. Reči se mora, da je navedena knjiga jako zanimiva in poučna, ne samo, ker izvemo iz nje, kako se bore Poljaki na Pruskem za svoj obstanek, ampak tudi za naše razmere se lahko iz nje mnogo pridobi. Reči se mora, da je šel profesor Bernhard v resnici z razumom na delo in je dobro znal ločiti važno od nevažnega, bistveno od nebistvenega in je zlasti razumel silo združne organizacije. O „sokolih“ govori jako kratko in ironično. Oni se mu ne zde nič nevarni. Tudi pompastične organizacije „Straže“ ne prinašajo Poljakom mnogo koristi. Skoraj vso svojo pazljivost je pa posvetil poljskemu združništvu, kajti po njegovem mnenju tiči tu glavna odporna sila Poljakov. Predsednik poljske „Združne Zveze“, župnik Wawrzyniak se mu zdi največji in najnevarnejši sovražnik Nemčije, potem pa tudi njegovi duhovni sobratje, ki se pečajo z združništvom. Tu tiči po njegovem mnenju glavna sila Poljakov. Toda, kako nastopati zoper to, za to ne ve on nobenega nasveta. Tu je država brez moči. Raditega se glasi sklep njegove knjige za Nemca jako pesimistično. Pruska vlada je dala Bernhardu v plačilo za njegovo vohunstvo na berlinskem vseučilišču stolico narodnega gospodarstva, dasiravno nima zato kvalifikacij. Ker so bile vse tri stolice zasedene, je ustanovila zanj nalašč četrto. Drugim, starejšim profesorjem se je zdelo zamalo, da se plačuje politično vohunstvo z vseučiliško stolico in so sklenili štrajkati. A zdi se, da so se že potolažili. Bernhardova knjiga se mora pa vsakemu, kdor se peča z združništvom, jako priporočati.

Dr. L. L.

To in ono.

Valentin Kermavner. Bilo bi krivično, ako bi na tem mestu prezrli profesorja Valentina Kermavnerja, izbornega jezikoslovca in prevajatelja, ki je umrl letos na Binkoštno nedeljo v Gradcu. V. Kermavnar je bil rojen l. 1835. na Brezovici pri Ljubljani ter študiral na ljubljanski gimnaziji, kjer je bil poleg Stritarja, Tuška, Jenka, Mandelca, Erjavca in Brila sodelovalec pri „Vajah“, dijaškem leposlovnem listu. Ko je dovršil vseučiliške študije (njegova stroka je bila klasična filologija), je dobil l. 1859. službo na gimnaziji v Črnovicah v Bukovini. Šele čez deset let je bil tako srečen, da je prišel zopet v domovino, in sicer v Celje, potem v Ljubljano, kjer je služboval do l. 1890. Ko je bil vpokojen, se je preselil v Gradec, kjer je živel 18 let, do smrti. Njegovo „Latinsko slovnico“, ki se odlikuje po vzorni natančnosti, so rabili

mnogo let na slovenskih gimnazijah. Znale so tudi njegove „Latinske vadbe“ za III. in IV. gimnazijski razred (ki so jih pa že izpodrinile modernejšje Wiesthalerjeve.). Nadalje je sodeloval pri latinsko-slovenskem besednjaku za nižje gimnazije. Krasno je prevel III. in IX. spev „Odiseje“; njegovi slovenski šestomeri se berejo gladko in melodično. Škoda, da ni predstavil celega epa. Prevel je tudi dialog „Evtifron“. Tudi sicer je pisal v liste o raznih znanstvenih rečeh.

09860

Šestdesetletnica Jožefa V. Myslbeka. Slavni češki kipar, profesor Jožef Myslbek, ki je ustvaril umetniško soho sv. Venceslava, ki je bila razstavljena v posebnem paviljonu na letošnji češki jubilejni razstavi, je obhajal pred kratkim

svojo šestdesetletnico. Prof. I. Václav Myslbek se je porodil l. 1848. v Pragi. Njegova mladost ni bila baš vesela, ker se je moral mladenič zanašati na svoje lastne moči in sredstva; moral je torej prenašati vse težkoče in zapreke takratnega praškega umetniškega življenja. Prvo njegovo delo, s katerim je nase opozoril, je bil model spomenika Čehov pri češkem studencu v Gräfenberku. Dalje si je pridobil priznanje za soho umirajočega Žižke, model Šarke in skico Apoteoze. Na Myslbeka je močno vplivala francoska umetnost, ki jo je poznal iz lastne izkušnje l. 1878., ko je bival na Francoskem. Prve nagrade in priznanje je dobil tudi v tujini, in sicer: na Dunaju za soho „Udanost“, dalje za kip „Sv. Jožef“ v Parizu, v Berolinu l. 1900. na svetovni razstavi je bil od-

benih in pevskih društev“ v Lvovu in je bil njen predsednik in pa „Višji glasbeni zavod“ v Lvovu, čigar direktor je bil do svoje smrti. — Bil je tudi deželni in državni poslanec in je zastopal idejo sprave Rusinov in Poljakov, kar so mu rojaki jako zamerili.

Dr. L. L.

○●●○

Naše slike.

Hanibal pred vratmi! (Str. 485.) Naš rojak g. J. Vrbanija na Dunaju je izvršil v lesu zopet krasen relief, ki nam predstavlja zborovanje rimskega senata v onem dramatičnem trenutku, ko pride nesrečna vest, da je punski vojskovodja Hanibal

MAKEDONSKI VSTAŠI

likovan za spomenik kardinala Schwarzenberka. Najboljše delo Myslbekovo je omenjena soha sv. Venceslava, ki bode postavljena na Vaclavskem trgu v Pragi.

○●●○

Anatol Vahnjanin. Meseca februarja je umrl Anatol Vahnjanin, eden prvih borilcev za ukrajinsko narodno idejo v Galiciji, ustanovitelj cele vrste društev, komponist, pisatelj in politik. Bil je soustanovitelj rusinskega dijaškega društva „Sič“ na Dunaju in njegov prvi predsednik, katero društvo praznuje ravno letos 40letnico svojega obstanka. Kmalu potem je ustanovil in bil prvi predsednik društva „Prosveta“ v Lvovu, ki je nekoliko podobno naši Mohorjevi družbi in je nastalo pod vplivom slovenskega vzora. Dalje je ustanovil pevski društvi „Torban“ v Lvovu l. 1870. in „Levovskij Rojan“ l. 1890., ki je rusinska „Glasbena Matica“. Tudi je deloval na to, da se je ustanovila: „Zveza rusinskih glas-

premagal rimsko vojsko pri Kanah. Hanibal ante portas! Sovražnik stoji pred vratmi doslej nezmaganega Rima! To naznanilo je pretreslo z grozo vsa rimska srca, kajti usoda države je visela na niti, in vsi so vedeli, kaj jih čaka, ako bi afriške čete predrznega kartaginskega vojskovodja zaplénile po večnem mestu. Umetnik je dobro pogodil strah in razburjenje zborujočih rimskih senatorjev.

Gregorčičev grob. Pesnika planin, ki ga je srce izpod trte, iz rajsko lepe dežele, vleklo vedno nazaj v planinski raj, so položili k večnemu pokoju doma na Vrsnem, kakor si je želel. Tam počiva pri cerkvi sv. Lovrenca. Nagrobni spomenik nam kaže v kamenitem reliefu ilustracijo k njegovi pesmi „Naš čolnič otmimo“. Druga naša slika (str. 508.) kaže razgled s cerkvice sv. Lovrenca na krasne goriske planine.

Telovadba se živahno goji novejši čas tudi v katoliških društvih. Mladeniška društva so zato sklenila, da na-

stopijo skupno v Rimu, in papež Pij X., velik ljubitelj mladine, jim je zato prepustil svoj vrt in lepo dvorišče sv. Damaza. Tam pod klasičnimi galerijami, ki jih je Rafael okrasil s svojim nesmrtnim čopičem, so telovadili katoliški mladeniči iz vsega sveta, med katerimi so se odlikovali zlasti orjaški Irci. V svojem nagovoru je izpodbujal Sveti oče mladino, naj uri svoje telo, da bo zdravo in krepko, a naj ne zabi poštenega, krščanskega življenja in goji značajnost verskega prepričanja.

Na Balkanu se vrše velike izpremembe. Turčija je proglasila ustavo, in naša slika (str. 524) nam kaže ljudsko

zborovanje na javnem trgu v Solunu, kjer so mladoturki navdušeno proslavljali novo ustavo. Bolgarska se je proglasila za neodvisno carstvo. Avstro-Ogrska pa si je prisvojila Bosno in Hercegovino. Srbija burno ugovarja, ker hoče sama imeti Bosno. Grožnje z vojsko pa se najbrže ne bodo uresničile.

○●●○

Popravek. V zadnji številki na str. 468. so v pesmi „Vi drugi . . .“ razporediti kitice tako-le:

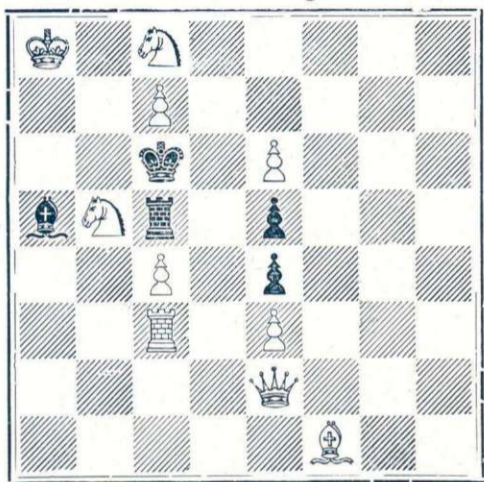
1. Vi drugi . . .	3. A jaz sem . . .
2. Kdor čašo . . .	4. In ah — začarale . . .

Šah.

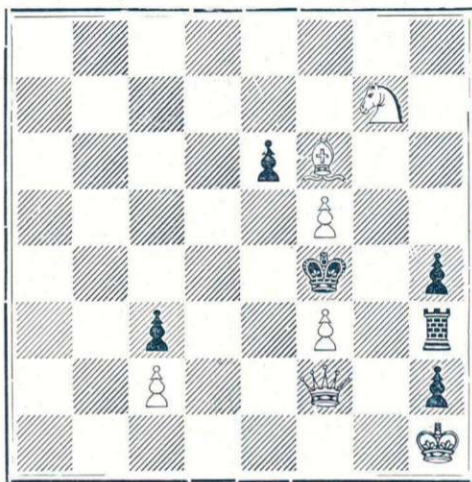
Prيرهja A. Uršič.

Naloga 354. P. Bobrov.
(D. Schachzeitung 1908.)

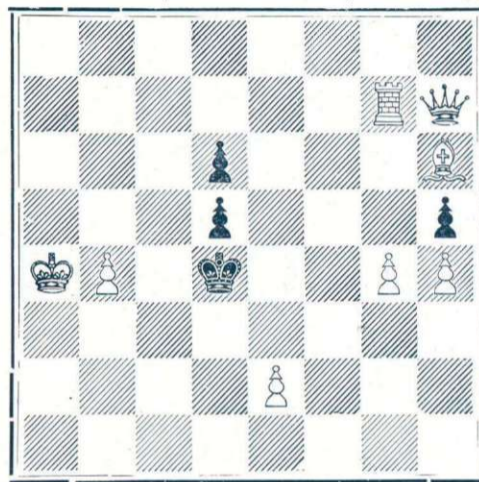
Mat v drugi potezi.

Naloga 355. I. Volf.
(Pravo lidu 1905.)

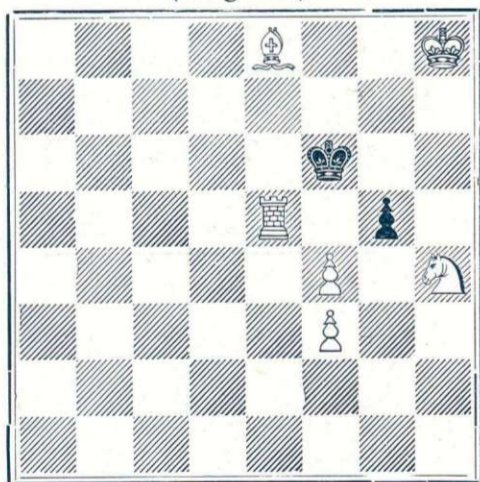
Mat v drugi potezi.

Naloga 356. D. Rydlo.
(Nedéle 1905.)

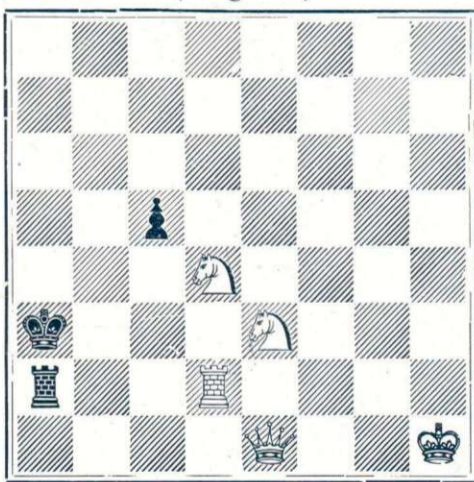
Mat v drugi potezi.

Naloga 357. A. Uršič.
(Original.)

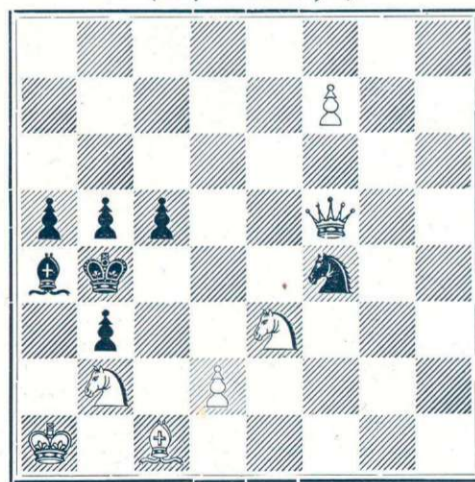
Mat v četrsti potezi.

Naloga 358. A. Uršič.
(Original.)

Mat v drugi potezi.

Naloga 359. W. Shinkman.
(Reprodukcija.)

Mat v drugi potezi.

Popravek: V nalogi 352. je na a2 bela dama, ne črna.

Pri B. Brügel & Sohn v Annsbachu je izšel „Anhang zum Schachjahrbuch 1907“ z raznimi nalogami in končnimi igrami turnirja „Bohemiae“. Priporočljivo delo kakor druga prirejena po L. Bachmannu. Glede Ivana Kosa je pa omeniti, da ni bil Rus, ampak Slovenec. — V boju za svetovno šahovsko prvenstvo med Laskerom in Tarraschem je zadnji podlegel. Vsa teoretična izvajanja za in proti igri ali razpoložnosti nimajo nikake praktične vrednosti izven za — črnilo in papir producentom takih tvarin.

Nagrada za pravilne, oziroma tudi nepravilne rešitve današnjih nalog je: I. Zora 1876 letnik vezan; II. Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti edidit F. Miklosich; III. Chrestomathia Palaeoslovenica edidit Fr. Miklosich in Appendix: Monumenta frisingensia. — Pri enakih rešitvah (analiji) imajo prednost naročniki „Dom in Sveta“. Zadnji rok do 31. decembra 1908.

V zadnjem „Dom in Svetu“ ima se glasiti: Slovenskim „Rusom“, ne „Prusom“, enako tudi „Supplementheft“, ne „Supplesenheft“.

